

Narodnogospodarski Vestnik.

Glasilo slovenskega trgovskega društva „Merkur“.

Odgovorni urednik: Dr. Viktor Murnik.

Vsebina:

1.) Našim trgovcem in industrijalcem!	7.) Trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko.
2.) Trgovina. Spisal A. L. (Dalje prih.)	8.) Društvene vesti.
3.) Nekaj o industriji. Spisal J. L.	9.) Raznoterosti.
4.) Kranjske deželne finance. Spisal —r.
(Dalje prih.)	10.) Listek. Prvi poljub. Spisal Rajko Murnik.
5.) Ureditev službenih razmer trgovskih usluž-
bencev.	11.) Izpremembe v trgovinskih in zadružnih re-
gistrih na Kranjskem.
6.) Slovenska višja trgovska šola.	12.) Tržno poročilo in tržne cene.
	13.) Oglasi.

 Izhaja desetega dne vsakega meseca.

Cena za celo leto 8 kron. Posamezna številka 70 vinarjev.

Člani slovenskega trgovskega društva »Merkur« dobivajo list brezplačno.

Cena oglasom: Za vsako vrsto razpredelka: pri enkratni objavi 18 h, pri dvakratni objavi 15 h, pri trikratni objavi 12 h, pri večkratni objavi 12 h z 10% popustom. Za celo stran v vsakem primeru 10% popust.

Uredništvo: Ljubljana, Sv. Petra cesta 40, I. — **Upravništvo:** Ljubljana, »Narodni dom«.

Izdaja in zalaga slovensko trgovsko društvo „Merkur“.

Tisk „Narodne tiskarne“ v Ljubljani.

Narodnogospodarski Vestnik bo izhajal desetega dne vsakega meseca. Cena mu je za celo leto 8 K, za pol leta 4 K, za četrt leta 2 K. Člani slovenskega trgovskega društva »Merkur« dobivajo list brezplačno.

»Narodnogospodarski Vestnik« bo zastopal koristi slovenske trgovine, obrti in industrije; oziral se bo na potrebe trgovskega naraščaja glede boljše njegove izobrazbe, pozoren bo pa tudi na vprašanja o socialnem stališču in o službenih razmerah trgovskih uslužbencev.

»Narodnogospodarski Vestnik« bo razpravljal vse, kar zadeva narodno gospodarstvo naše, zlasti pa bo prijavljal poučne razprave iz vseh strok trgovine in obrtnosti. Zanemarjal pa ne bo tudi ne teorije in bo prinašal tudi članke iz narodnogospodarke vede; saj se potreba, da se razširijo uspehi raziskovanja te znanosti med gospodarske, posebno pa med trgovske in industrijalne kroge, naglaša čimdalje bolj.

»Narodnogospodarski Vestnik« bo opozarjal na nove zakone in naredbe na polju trgovine, obrti in industrije, bo razpravljajl uredbo in delovanje vseh javnih naprav, ki služijo trgovini in prometu, bo prinašal poročila o obravnavah kranjske trgovske in obrtniške zbornice, bo priobčeval za nas važne konzulatske vesti, bo objavljajl tržna poročila, bo redno obveščajl o izpremembah v obeh kranjskih trgovskih registrih, bo priobčeval novice, zadevajoče trgovino in industrijo, in različne druge vesti.

»Narodnogospodarski Vestnik« bo poročajl o delovanju slovenskega trgovskega društva »Merkur« ter tudi drugih slovenskih trgovskih društev. Kadar se pri društvu »Merkur« ustanovi urad za posredovanje služb, bo prinašajl naznanila tudi tega urada, važnega kakor za delodajalce tako tudi za delojemalce.

V »Listku« pa bo »Narodnogospodarski Vestnik« zdajpazdaj prijavljajl leposlovne spise.

»Narodnogospodarski Vestnik« bo prinašajl tudi oglase. Cena inseratom je razvidna na drugem mestu.

Obračamo se zlasti do naših trgovcev, obrtnikov in industrijalcev, katerih koristim služiti je namen tega lista, da ga razširijo kar najbolj.

Vabimo pa tudi vse, ki čutijo zmožnost in poklic, pisati za naš list, da stopijo v vrsto naših sotrudnikov. Vsi članki se honorirajo.

Uredništvo in upravništvo.

Gričar & Mejač

Ljubljana, Prešernove ulice 9.

Največja zaloga

*izgotovljenih obleh za
gospode, dečke in otroke.*

Vedno najnovejše v

konfekciji za dame.

Točna postrežba, solidne cene.

*Ilustrovani ceniki se razpošiljajo zastonj in
poštne prosto.*

F. Vidic & Comp.

v Ljubljani

priporočajo po najnižjih cenah

zarezane strešnike

(Strangfalz-Dachziegel),

lončene peči raznih barv,
romanski in portlandski cement,

cevi iz kamenine, šamotne plošče

za tlak in vse druge v stavbeno

stroko spadajoče izdelke.

Kamenolom v Kamni gorici pri Dravljah in
Repentaboru pri Sežani. Živo in ugašeno
apno iz lastne apnenice v prvem kameno-
lomu. Največja zaloga grobnih spomenikov
lastnega izdelka.

Alozij Vodnik

kamenarski mojster

v Ljubljani

v Kolodvorskih ulicah 34.

Plošče za pohištva in strojarje.
Delavnica za splošne kamenarske izdelke.
Podjetba za asfaltne hodnike. Zastopstvo
za tirolski porfir, priznajo najboljši in naj-
trši material za tlakanje cest, vež, dvorišč.

Narodnogospodarski Vestnik.

Glasilo slovenskega trgovskega društva „Merkur“.

I. letnik.

V Ljubljani, dne 10. maja 1901.

Št. 1., 2.

Našim trgovcem in industrijalcem!

Devetnajstega stoletja trgovec ne more biti posebno vesel, zlasti nadrobni trgovec ne. Zostrilo mu je konkurenco malone do neznosnosti, in otožnost ga obide, kadar čuje o idilskih časih, ko je bil konkurenčni boj še ozko krajevno omejen, ko je bilo komaj vredno imena »boj« tekmovalje z majhnim številom tekmecev-trgovcev. Novi čas je izdatno pomnožil število teh »istorodnih« konkurentov, pridejal pa še »raznorodno« konkurenco nove vrste: rodil je nove naprave za razpečavanje blaga. Velikansko razvita prometna sredstva pred vsem in pa prizadevanje, oprostiti konsumenta »neproduktivne«, »nepotrebne« trgovine, so ne samo poostrila konkurenčni boj, ampak tudi razširila bojno polje.

Kruti ta boj je kmalu vzbudil spoznanje, da je posameznikova moč zanj preslaba. Trgovec je nehal gledati v sotrgovcu samo konkurenta, zapazil je v njem sobojevnika in razvidel je mahoma vezi, ki vežejo oba, ki vežejo vse: skupne stanovske koristi! In zadonel je klic po združitvi, po organizaciji. Spoznal je pa tudi, da mu je treba dandanes za ta boj nerazmerno večjega duševnega obzorja nego še pred nedavnim časom. In živo je jel čutiti potrebo večje in temeljitejše izobrazbe, potrebo dobrih trgovskih šol.

Kar so spoznali drugod, so začeli spoznavati tudi pri nas. Utrjuje se zlasti vedno bolj in bolj prepričanje, da je neobhodno potrebno, da se bolje oboroži naš trgovski naraščaj s splošnim in strokovnim znanjem, da je treba poskrbeti za zadostno število temeljito izobraženih domačih sil za vodilna službena mesta v naši trgovini in industriji. Prodira pa tudi čimdalje bolj spoznanje, da ne more nobena organizacija, nobena ukrenitev v obrambo skupnih koristi imeti veliko uspeha, dokler je pri nadrobni trgovini tudi nezmožnih elementov. Jasno pa je tudi postalo, da se moreta slovenska veletrgovina in veleindustrija razviti le tedaj, ako se razširi obzorje našega trgovskega in obrtnega stanu. Pravo podjetnost si je težko misliti brez obsežnega znanja in širokega obzorja. Res je, da je treba za velika podjetja mnogo denarja. Ali koliko velikih podjetij je pričelo takoj z velikim kapitalom? Skromni so bili začetki pri večini dandanes najznamenitejših podjetij. Toda njih stvaritelji so bili popolni možje, temeljito izobraženi in velikega obzorja, neumorno delavni in železne volje, na pomoč so jim pa bili tudi izvrstni, strokovno temeljito izobraženi uslužbenci.

Zadnji čas so se začeli slovenski trgovci živahneje gibati. Družijo se v društva, ki naj jim izboljšajo položaj. To gibanje je tem važnejše, ker ima utrditi najpomembnejši del tistega stanu, ob katerem visi bodočnost slovenskega naroda. Sicer sila mnogi trdijo: naš kmet je naš steber. Ne rečemo, da to ni res. Ali zdi se nam, da kmet ni in da ne sme biti edini naš steber. Zgodovina kaže, da so najmočnejše države nastale vsled razvoja bogatega in omikanega srednjega, meščanskega stanu, da so pa tudi najsilnejše propadle, ko je v njih propadel srednji stan. Anglija, Španija. In skoro se nam ne vidi pretirano, kar smo čitali v uglednem češkem listu, v listu naroda, kateremu poljedelstvo gotovo pomeni več nego nam: »Narod brez razvite silne trgovine in industrije je narod beračev! Trgovski stan je najspretnější izmed vojev bojevnikov, ki gladijo narodu pot do blagostanja!«

Za organizacijo in izobrazbo trgovstva so storili drugi narodi že izredno mnogo. Pri nas je organizacija še v povojih, za boljšo izobrazbo se ni storilo še prav nič. Ves slovenski narod nima niti ene same trgovske šole. Drugod so napisali o trgovski organizaciji, o trgovski izobrazbi in spisov trgovcu v izobrazbo cele knjižnice, naši trgovci niso imeli doslej niti najskromnejšega svojega lističa.

Tu je zastavilo najmlajše izmed naših trgovskih društev — slovensko trgovsko društvo »Merkur«. Namen mu je v prvi vrsti »strokovna in splošna izobrazba pripadnikov trgovskega stanu«. Poleg drugih sredstev v dosego tega namena navajajo pravila tudi izdajanje lastnega glasila, in — tukaj je!

Samo po sebi je umevno, da se naš list ne bo smel pečati izključno s specifično trgovskimi stvarmi, nanašajočimi se na kupčijski obrat. Ozirati se mu bo na vse narodno gospodarstvo, ki mu je ravno trgovstvo gibalo in gonilo. Pred vsem ne bo smel zanemarjati industrije in obrta, s katerima vežejo trgovino najožje vezi. In ker trgovca živo zadevajo trgovska, carinska, davčna politika, pa tudi deželno in državno finančno gospodarstvo, bo pozoren tudi na te stvari. Pravila mu nalagajo, »razpravljati in zastopati ne le društvene in trgovske, ampak tudi obrtne in sploh narodnogospodarske koristi slovenskega naroda«.

Zavedamo se, kako težko je izdajati pri nas tak list. Orati nam je ledino. Prvi začetek je to, poskus je to! Veliko dobre volje imamo, toda le, če bo imelo tudi vse naše trgovstvo in tudi industrijalstvo dobro in silno voljo, se ta poskus posreči, obrodi naše početje dober sad. Zlasti pa se obračamo do naših izkušenih trgovskih in industrijskih praktikov, da stopijo v vrsto naših sotrudnikov. Že doslej so se zdajpazdaj oglašali nekateri naši trgovci in industrijalci v naših dnevnikih. Tu imate svoj list; uspevati bo mogel le, če mu slovenski trgovci in industrijalci naklonite izdatne duševne in gmotne podpore. Pokažite, da imate čuta za skupnost. Za skupno korist delajoč, boste delali za svojo lastno korist!

Trgovina.*)

Spisal A. L.

Med mnogimi vzroki našega trgovskega in obrtnega životarjenja je pač prvi ta, da je našega naroda premalo, da smo premalo razviti, in da so naše kulturne potrebe neznatne. Posledica tega dejstva je ta, da je fluktuacija vsakdanjih življenjskih potreb majhna, in da za razvoj svojega obrta in svoje trgovine zvečine že sploh ni pravih pogojev, v večji meri pa sta domača trgovina in domači obrt brez tujega kontingenta šele prav nemogoča, in treba jima bo poiskati polja izven domovine.

Nadaljnji vzrok neugodnemu položaju obeh stanov je to, da premalo uvažujemo njiju pomen za narodnokulturno življenje, da ta dva stanova pri nas nimata ugleda! Spričo tega se nismo še povzpeli, in dokler se to ne izpremeni, se sploh nikdar ne povzpemo do trdnega, imovitega obrtnega in trgovskega stanu. Ker sta pa ta dva stanova temeljna kamena človeštva in za bodočnost vsakega naroda brezpogojno potrebna, zagreši velik naroden greh, kdor ju ruši. Koliko stanov pa imamo pravzaprav Slovenci? Ali imamo plemenitaše? Koliko imamo trdnih, zanesljivih hišnih posestnikov, meščanov? Ali ni naš delavec po mestih in v večjih obrtnih krajih — in le tod se vpoštevava za stan — internacijalec? Rodoljubi! Roko na srce, in vprašajte se, kako delo opravljate, ko sistematično škodujete stanu, ki poleg kmeta sam samcat stoji na svoji, res popolnoma narodni podstavi, stanu, ki izhaja iz naroda in ki pri nas sam edin lahko reprezentuje pravo bistvo narodovo tam, kjer se vpoštevava: v svetu?! Zakaj niti kmet, niti uradnik in duhovnik ne morejo dati narodnosti prave življenske moči brez meščanskega sloja; kmet je in bo pasiven, uradništvo in duhovništvo pa sploh ne moreta imeti pogojev za oni razvoj, ki sili na vrhunec narodove mogočnosti! Tretji stan, ki je sleme vsaki državi, je pa močen le tedaj, ako je močen bistveni in obstojni del njegov: trgovstvo in obrtništvo. Le tedaj ima tretji stan val za prospevanje, tedaj napreduje. Ž njim pa napreduje narod. Vsa zgodovina nas tako uči, tudi če ne bi imeli svojih oči! Toliko bolj pa velja to našemu narodu, ki je, reva, še na vseh drugih stanovih hrom in ki bode sedaj hrom še na stanu, kateri je brez trgovca in obrtnika nemškutarski! Zatorej svojo kri pijo tisti, ki škodujejo temu stanu!

Tretjič pa je za naša stanova velik križ (ki je res deloma le naslednik onih dveh »križev«), da se stanova sama slabo zavedata svoje naloge in svoje važnosti! Res skoraj, da morata biti brez prave samozvesti, ko nimata prave moči, da bi se čutila; ali ker pri nas sploh ni stanu, ki bi bil Bog ve kako trdno na konju, tedaj tudi ni treba, da ravno mi pod narodni polovnik postavljamo svojo luč. Mi se delamo take revčke, da za javno življenje narodno ne zahtevamo nikakega vpliva in smo veseli, da smemo životariti, kajše da bi samozavestno nastopili in storili kaj zase. Naš trgovski stan nima malo intelligence, in trgovci bi se še lahko vsaj toliko moško

postavili na noge za svoj stan, kolikor se postavljajo drugi za tuje! A predobrovoljni smo za druge, zase pa nam manjka dobre volje. To je treba, da se predrugači! —

In ta točka, trgovci, je naša točka! Drugim narodnim faktorjem je delovati v to, da odpravijo kvarljive vzroke, ki jih smo navedli v prvih točkah; drugi naj tam pomorejo, da prideta dva bistvena dela naroda našega do veljave, ki jima gre. A v tej tretji točki, trgovci, velja, da si sežemo sami pod rame! Treba je, da se izpodbudimo k vztrajnemu delu, k uku, k večjemu obzorju, da si pomoremo k samozavednosti in energiji in da vdahnemo trgovskemu in obrtnemu stanu v žile one čilosti, ki je mora brezpogojno dobiti, ako hočemo, da se gane z mesta. —

Delujmo na to tudi v našem listu. Razdelimo si delo: ta prinesi to, drugi ono, vsak pa kaj dobrega za naš stan in za naš narod!

V pričujočih člankih smo se namenili pisati o pravnih zadevah trgovine in kupčije na podstavi trgovinskega zakonika in tržnih navad ali uzanc. Najprej rečemo kako o trgovini in trgovskem stanu, o njiju pomenu v svetu sploh in pri nas posebej, o stališču, katero ima naš stan v domovini. Potem se povprašamo, kaj je kupčija in kupna pogodba, kaj je pogodba sploh, in pridenemo nekoliko bistvenih pravnih pojmov, ki jih je treba vedeti vsakemu trgovcu. Za glavno stvarino pa opišemo tržne navade ali uzance. Te uzance bomo dobro podprli s primeri iz vsakdanjega trgovinskega življenja in z izrecili trgovskega sodišča in borznih razsojevališč.

Kaj pa so pravzaprav uzance ali tržne navade? Vsa trgovina sloni na trdnih zakonih, to vemo; oni so ogrodje trgovini, ker določajo bistvo in glavne pojme trgovinskega življenja, določajo, kaj je trgovina, kaj firma in kaj trgovska družba, kaj kupna pogodba, kdaj je sklenjena, kdaj ni sklenjena itd. Na drugi strani so tržne navade takorekoč žile, skozi katere se pretaka trgovinsko življenje. V vsaki trgovini in v vsakem trgovskem kraju so se razvile tudi posebne trgovinske navade, ki so uredile na tržišču vsa tista trgovinska pravila, kar jih v ogradju trgovinskega zakonika ni določenih. Zakon je za sto slučajev isti. Izmed sto kupcij pa ne bosta dve enaki: enkrat bo žito malo vlažno, drugič bodo slive prečrvice, tretjič bo volna nesnažna itd.; pa se bo kupilo »na dom postavljeno« (= na dom) in zopet »loco v Ljubljani«, »franco v Radovljico« itd. itd. Kako ravnajmo ob vseh teh posameznih prilikah? Vsak po svoje gotovo ne. Na tržišču se je to določevalo. Ko pa se je trgovina bolj in bolj razvijala in se razvila ter je nastalo več tržišč, se je na uglednem trgu, kamor so zahajali trgovci iz vseh drugih krajev, za trdno ustanovilo tisto, kar se je po dolgoletnih izkušnjah povsod spoznalo za najboljšo. Taka ugledna tržišča so bile borze. Tu se je vse popisalo, učeni trgovski krogi so dostavili in izpopolnili, in tako imamo uzance, ki dajo sveta skoro za vsako trgovino in vsakemu trgovcu. Samo povprašati jih je treba. Ne dvomimo, da jih tudi naši trgovci v svojo korist večkrat ne povprašajo. Le seznanita naj se prej ta dva neznana si tujca.

*) Te članke je svoj čas priobčil »Slovenski Narod«. Še danes so aktualni. G. pisatelj jih je priredil za naš list in objubil, da jih bo nadaljeval. Op. ured.

Prvi pogoj samosvestnega nastopanja je za vsakoga, kdor hoče v javnosti delovati, da si je v svesti, kaj je sam, in kaj je njegov stan. Vsak gospodar mora biti na svojem doma, ako hoče moško nastopati. Kdor ne ve, kaj pravzaprav je in kako naj ravna, ta je reva in ostane reva. Tisti pa, ki ima cilj pred očmi in ve za pripomočke, tisti bo dosti veljal in bo tudi dosti naredil, pa če bi prav cilja ne dosegel! Trgovci torej moramo natanko poznati trgovstvo in natanko poznati vsak svojo trgovino, a ne samo polovičarsko! S sigurno roko treba poseči trgovcu v kupčijski svet, drugače bo nazadoval! Z drugo besedo: trgovec mora biti v svojem stanu tudi učen, ne samo razumen (»brihten«) človek. In to je dobro! Ravno tukaj, kjer je dandanašnji naš trgovec še nekoliko na mučnem (kajti on ve, da ni še tak, kakršen bi moral biti), tukaj je garancija za ohranitev našega stanu, da, za bodočnost njegovo!

Glavni vzrok nesigurnosti v trgovini (ki je našemu trgovcu = škoda) je torej slabo poznavanje trgovine ter pravil, po katerih tečeta trgovina in kupčija. Natančno poznavanje uzanc in pravilna njih uporaba bo varovala v tem oziru našega trgovca vsakega izkoriščanja. Našega trgovca izkoriščajo večinoma židje. As čim? S trgovinskim zakonom samim in z uzancami! Žid pozna svojo trgovino teoretično in praktično pač do pičice: on ve, kake dolžnosti ima v trgovskem svetu, a ve še bolje, kakšne ima pravice! Tega mi ne vemo! S tem nas žid tepe. Najprej nas udari po glavi, potem pa po mošnjih! Če se potrudimo, da kupčij ne bomo sklepali površno in s tistim blaženim zaupanjem do svojega bližnjega, ki tako lepo diči posebno našega Kranjca, pa da bomo kupovali in prodajali natanko po predpisih, ki so za kupčijo in za prodajo ustanovljeni, — potlej ne bomo več govorili o »nabrisanosti« in »namazanosti« židovi, ampak šli bomo in sami ga bomo »nabrisali«! Napačna je misel, da žid povsod slepari! Ne, on se drži natanko zakonov in trgovinskih navad, in te on pravzaprav izkorišča! Mi pa navadno ne poznamo teh predpisov, zatoorej smo seveda na slabšem. V trgovini po svetu je pa ravno ugodno in neugodno stališče trgovčeve odločilno za njegovo uspevanje, za njegovo usodo! Kdor ima ugodno stališče, si opomore, kdor neugodno, pozebe! Ako je bilo to pri nas drugače, potem to ni bilo po trgovinsko. Kajti bistvo trgovine je, da se stroški manipulacije, ravnanja z blagom skrčijo do skrajne meje; to pa se zgodi le tedaj, ako v trgovini izkoristimo vse ugodnosti, ki so sploh mogoče, še najprej pa tiste, ki nam jih dajo zakoni. Potem nas bo blago stalo ceno, potem ga bomo dajali po najnižji ceni, in trgovina bo izpolnjevala svojo nalogo. — Trgovska pravila moramo torej vedeti, kakor jih vedo židje, pa nas ne bodo imeli! Za hrbtno se smejejo ti ptiči — neumnosti naši, in trgovski svet, v katerem je žid še zmeraj merodajen — nas prezirljivo gleda. Pokažimo, da tudi mi kaj znamo! Drugega nam ni treba nego »šila za ognjilo« — pouka, vede, najprej pa odprtih oči —, pa pojdemo z vsakim židom v boj! Potem nas bo trgovinski svet tudi spoštoval, kakor bi nas že zdavnaj lahko. Dandanes ne veljamo še nič!

I.

Kaj je trgovina in kaj je trgovec?

Zakaj vprašujemo to, kar že tako vsi vemo? Jaz pa vem, da ne vemo, ali četudi vemo, da se tega ne zavedamo.

Trgovec ali kupčevalec je, kdor trguje ali kupčuje po poklicu. Trgovec kupuje blago pri izvirku ali iz zaloge ter ga oddaja tistemu, ki ga potrebuje. Izdelovalec ali založnik išče kupovalca, kupovalec išče izdelovalca. Trgovec gre od tega k onemu in od onega k temu in posreduje; tako dobi kupovalec blago pri pravem izdelovalcu.

To posredovanje je trgovina.

Trgovina obsega vse tiste opravke, ki jih je treba, da narejeno blago pride od svojega izvirka do svojega namena. Poizvedovanje najboljšega vira, poznavanje in poskušanje blaga (Warenkunde), prejem in zadacanje blaga (nauk o carini), prevažanje, vkladanje in hranitev blaga (Warentransport, Conservierung), slednjič delitev in oddajo blaga, vse te posle oskrbujeta trgovina in trgovec.

Vsak narod, ki je izlezel iz poveljev in se deli v več nego eden stan, pozna tega posredovalca-trgovca, ker ga potrebuje. Čim bolj so stanovi in poklici razviti, tem bolj potrebujejo trgovca; ker, ako hočejo svojo reč opraviti, potrebujejo časa za svoje opravke in si ne utegnejo sami iskati najboljših virov za svoje potrebščine in najugodnejših potov za njih dobivanje. Čas je zlato vsakemu stanu in vsakemu poklicu. Tisti čas, kar bi ga rokodelec porabil za pot in nakupovanje svojih stvari na sejmovih in v mestu, porabi rajši za svoj izdelek, ki se mu tako podvoji. Vsi, ki kupujejo po trgovcu, ga pooblašajo takorekoč, da zanje blago naročuje: vsak mu da nekaj malega za pot, za čas in za delo, in vsi skupaj so si dosti prihranili in dobro opravili.

Tako vidimo, da trgovstvo ni postalo iz dobičkarstva, kakor mislijo nevedneži, ampak iz potrebe, in vidimo, da je trgovstvo brezpogojno potrebno kolo v stroju narodnega gospodarstva, tako da bi brez trgovine ta stroj ne mogel opravljati svojega dela.

Trgovina se je rodila na sejmu. Sejmovi so bili in so še shodi, sestanki množice o raznih prilikah in na raznih krajih. To je bila nekdanja živa potreba. Bilo ni železnih cest, bilo ni brzojavov. Ljudje so se morali shajati; shajali pa so se tam, kamor so imeli iz vseh krajev najbližje, pa prinesli in pripeljali s seboj blaga, ki so ga imeli na preostajanje, da so ga na sejmu zamenjali za blago, ki jim ga je bilo treba. Takrat sta se poiskala izdelovalec pa kupovalec drug drugega sama. Ker pa je to provzročalo na velikih sejmovih preveč vrveža in veliko zamude, so se ustanovili na sejmu za stalno nekateri ponujalci, pri katerih se je blago sigurno zmeraj dobilo. Pripeljali so na sejem velike množine takega blaga, ki ga je bilo v njih okraju na izobilje, in ki so ga bili tam pokupili, in zamenjavali so to blago na sejmu za drugo, ki je bilo doma redko. Doma so potem to blago, kolikor ga niso potrebovali sami, zopet pozamenjali. Ko pa je prišel denar in je začel krožiti bolj in bolj, ni se več menjavalo, ampak

kupovalo. »Menjevalci«, ki so že prej kupčevali z menjavo, so postali potem pravi trgovci po našem pojmu.

In množili so se kupci, in množili so se trgovci, kolikor večje so postajale kulturne potrebe. Preveč bi bilo treba na sejmove hoditi, ako bi si hotel vsak sam na sejmu vsega nakupiti. Sejmarji, ki so bili takorekoč popotni trgovci, so se ustavljali po domih in prinašali blago na dom. Ko pa so ljudje videli, da se kupi doma prav tako ugodno, pa še veliko pripravejše nego na sejmu, so ostajali lepo doma in kupovali doma. Sejmar pa, ki je sčasoma celo doma komaj vse ljudi postregel, je ostal kar naprej med njimi. Sčasoma je še celo sam rajši pošiljal po blago, ki mu je vedel dober in zanesljiv vir, nego da bi hodil ponj; rajši je ostal doma in prodajal, kakor prodaja dandanes že po vseh selih. S tem je trgovec dvignil kulturo, in kultura je dvignila industrijo, ki je je dežela potrebovala in jo zahtevala.

Koliko časa je minilo, kar se je vršilo pri nas vse to? Kdo ne pomni pri nas prodajalcev polhovk in zajčjih kožic na sejmu, kdo ne sejmarjev in krošnjarjev Bolčanov in Tolmincev: Tomaža, Andrejca, Lojza i. dr.? Zadnjih trideset let se je razvila pri nas trgovina tako, kakor se je.

S trgovino pa se je počela šele razvijati domača industrija! Kdo bi tajil ta narodnogospodarski pojav, ki se je pojavljal pri vseh narodih že toli in tolikokrat? Slovenci smo živeli — in tu se nekoliko razlikujemo od drugih narodov — zadnjih trideset ali štirideset let vsako leto po desetletjih! A morali smo tako, da smo ostali svoji gospodarji v svoji hiši! Morali smo hitro dohitevati druge narode, da ostanemo sami svoji, in da nas ne zmeljejo mlinski kameni drugih narodov. Trgovci in industrijalci pa še nismo sigurni! Še ni končan pri nas narodnogospodarski proces, ki se je povsod drugod že izvršil, še nimamo svoje velike trgovine in svoje velike industrije. Ako se ta proces ne pospeši, utegnemo doživeti narodnogospodarsko krizo, in preplavijo nas v trgovini in industriji tujci, ki nas drugod poplaviti niso mogli! Mi dosedaj nimamo niti svoje trgovine, niti svoje industrije! Ker nimamo kapitala, bi mogla pri nas rešiti industrijo le krepka, do viška razvita trgovina. Da je to za nas edino prava in edino mogoča pot, nam pričajo vsi nacionalni ekonomisti. A kaj se zgodi, če se bo tudi poslej venomer slabil naš trgovski stan? Tuj kapital pride v deželo, tuj kapital se polasti naših prirodnih sil — kakor se že sedaj dogaja —, in — o tužna majka! še tiste delavce, kar jih imamo, nam pogoltne samopašno tuje podjetništvo sebi v korist, nam v pogubo. Ne mislite, da je ta perspektiva prečno slikana! Slovenci smo šele na tisti stopinji, kjer naj sedanji trgovski rod šele rodi prave trgovce! In kdor moti ta proces, ki je že tako morebiti — Bog ne daj — prepozen —, je narodna izdajica, in Efialt je zanj prekavalirsko ime.

Da, dragi trgovci! To, kar smo mi, to še ni trgovstvo! Zakaj pravi trgovec je tisti, ki posreduje

ne samo od hiše do hiše in od vasi do vasi, ampak po celi deželi! In kje so dosedaj, in koliko jih je naših?! Pravi trgovci so oni, ki imajo, če že ne zvez, vsaj pogled črez morje; ki poznajo svetovni trg in premotrijo vsak dan z bistrim očesom proizvajanje (produkcijo), kroženje in porabo (konsumiranje) blaga. Tak trgovec šele izpolnjuje svojo narodnogospodarsko nalogo, tak je šele pravi trgovec, vsi drugi so kramarji! Ali trgovci! Če ne mi, naš zanamski rod doseže to tako gotovo, kakor se še kaj gibljemo. Čelo kvišku, trgovci! Ideal nam bodi oni veliki trgovec! In če bi ga tudi nikdar ne dosegli, že z mislijo bomo koristili stvari. Ljudje, ki imajo kaj v glavi, tudi pri nas vedo že to.

Pri nas smo večinoma trgovci po naključju in povrhu. Ali lotiti se moramo z resno voljo resnega dela! Naj je tudi postal ta ali oni iz nič trgovec in po naključju, nam mora biti pred očmi stan, ki je vreden svojega imena, stan, ki resno opravlja svoje dolžnosti in ki naj se tudi resno pripravlja nanje. Mi moramo, kar smo zamudili, doiti! Mi si moramo stanovske izobrazbe, ki nam je niso dale šole, poslej poiskati. Glejmo torej z odprtimi očmi, kako ta ali oni dobri trgovec trguje, berimo trgovske stvari v dobrih listih in glejmo, da vsak svojo trgovino spravimo v dobro ime, Kadar bomo v slovesu, takrat bomo dobri trgovci! Na vsak način pa glejmo, da naša mladina dohiti, kar smo mi zamudili. Že v zgodnji mladosti naj se zanima za trgovino. Kadar gre v trg ali v mesto v šole, peljite fantiča po ulicah, kjer bo videl trgovino iz tujih dežel. Ko se malo oči odpro mladenci, ki smo ga namenili trgovini, potlej ga obdržite eno, dve leti v trgovini. Tu pa naj še ne završi svoje izobrazbe. Iz trgovine bo moral šele v pravo šolo, v trgovsko šolo, in kdor le more, daj ga tudi v trgovsko akademijo. Na akademiji pa, to zabičite mlademu trgovcu, naj ne zabi, da je trgovec! Da ne bo kakor drugi velikošolci, ki se dve leti nič ne uče, da potem v tretjem vse dohite. Če bi trgovski mladenič tako delal, bi kmalu otrešel »štacunski prah« raz sebe, in slednjič ne bo ne trgovec ne študent. Zato pa bodi trgovec le oni, ki ima za trgovstvo veselje.

In šele, kadar odraste tisti rod, bomo imeli trgovski stan, ki se bo ustavljal vsakemu tujemu navalu in ki prinese blagostanje v deželo! Potlej bomo Slovenci in naša narodnost sigurni! Do takrat se le nič nikar ne menimo o trdnosti. Kajti vedite, da trgovec ovlada prvi in največ sveta, in da trgovec prinese najbolj zapiščeni nemu kotu na zemlji prosvete. Tudi če pustimo zmirom stare Feničane, o katerih trgovstvu so začeli nekateri dvomiti, vidimo vse to še dandanašnji. Dandanašnji ovladujejo s trgovino Rusi Azijo, Angleži Indijo, Afriko in Avstralijo, Nemci Kamerun. Trgovec nosi prosveto v vse te svetove, ker vzbuja k novemu življenju na pol divje in napol mrtve ljudi. Dandanes ima vsaka država po svetu trgovskih zastopnikov — konzulov —, ki uživajo suverensko čast. Oni odpirajo pota trgovini, ž njo industriji in z obema pot vplivu in moči svojih držav. Angleži, Francozi in Nemci si nakupujejo z milijoni

in milijoni najbolj oddaljenih kolonij, samo da otvarjajo pota trgovini. Trgovina dvigne povsod kulturo, ta pa industrijo, in obe obogatita rodno zemljo za trikrat toliko milijonov. Še celo Avstrija pošilja svoje konzule v tuje države in čimdalje bolj skrbi tudi ona, da razširjajo konzuli domačo trgovino v tujih deželah. Ali ti konzuli sami ne morejo opraviti ničesar! Treba je najprej trgovcev, ki so za to. In v ta namen so ustanovili zadnje čase po trgovinskem muzeju na Dunaju eksportno akademijo, ki naj nam vzgoji svetovnih trgovcev z najširšo svetovno oliko in s temeljitim trgovinskim znanjem. »Morje da šele kupčiji odduška«, je pisala že pred 27 leti družba sv. Mohorja! In čez morje hoče poslati ta šola našega trgovca. Naloga teh akademikov trgovskih bo v prvi vrsti, da premotrijo svetovni položaj in vse svetovne trgovinske razmere; potlej pa naj si poiščejo in najdejo v tujini pot za svojo trgovino. — Vsega tega mi še nič ne poznamo.

In doma? Bog ve, koliko imamo domačega obrta, ki je reva trudna in zaspana, ker nimamo pravih trgovcev! Na Notranjskem poznam vas, kjer izdelujejo obroče. V tej vasi so izdelovali že vsa leta po toliko in toliko obročev in za vsak obroč so imeli svojega starega kupovalca. Kar se zmisli trgovec (ki pa sicer ni nič posebnega trgovca), da bi se dalo tu-le kaj »narediti«, da bi se dal ta izdelek veliko bolje spečavati, ko bi se trgovina zavzela zanj. Poskusil je nekoliko, in glejte, v enem letu je bilo več naročil nego obročev! Kaj se je s tem povišalo? Cena, in dandanes štejejo vaščani lepe prihodke in vsem naročilom ne morejo kaj. — Na Gorenjskem cveto nekateri obrti — prav kakor vijolice skromne in ponižne! Vkljub temu pošiljajo gorenjski kmetje, postavimo, sita po celem svetu. Priprosti možek seve ne zna tujega jezika, pa mora v mesto, da mu raztolmačijo naročilo stalnega naročnika. Koliko bi tu lahko pomagala trgovina, kako bi dvignila ceno v tujini, in kako lahko bi postal iz malega sitarstva veliki sitarski obrt! — In kje so še vsi naši lesni izdelki! Naši izvrstni tesarji, dogarji in drugi lesoresci, ki si morajo zaslužka iskati v daljni Poljski in Rusiji (ki pa v njej nikdar ne vidijo pravega Rusa, ampak le žida) — kakšna delavna moč so, a mi jo trosimo na vse vetrove! Svojih metlarjev bi bili tudi skoraj pozabili, in vendar se imenuje toliko krajev po njih. In kaj naj z drugimi vred res še našega Ribničana pozabim? Pa kdo našteje na kratko vse obrtne panoge, ki naj bi jih prav trgovina razvila iz pobojev in ustvarila iz njih močne faktorje narodnega našega gospodarstva! Tu je treba le trgovcev in zopet trgovcev, ki morajo žile napeti, svetlo pogledati in začeti ta tukaj, oni tam. Svojo obrtnost nam lahko ustvari svoja, zavedna in močna trgovina! Trgovina naj samo skrbi zase, in skrbela bo s tem za obrt in industrijo ter tako za ves narod.

A ne samo za obrt! Poznam tudi gorenjskega trgovca, ki pošilja surovo maslo na Bolgarsko in v Carigrad! Proslavil je izdelku ime in povišal mu ceno! In naše dobre ovčje sire je razširila in jih še razmnoži samo naša trgovina. — In sadjarstvo? Ali kaj! To je še vse v povojih! Na nas je, trgovci, da

vse to vzdignemo, da se vzdignejo obrt in industrija, sadjarstvo, poljedelstvo in živinoreja. Trgovina je tista močna vez, ki veže in krepi vse posamezne dele narodnega gospodarstva in jih zveže v močno vez. Trgovci bomo dvignili blagu in robu ceno, trgovci bomo povečali izdelovanje ter poboljšali izdelke, trgovci naredili iz revne žene Slovenije, če Bog da, bogato gospo Slovenijo!

Vse to pa, rojaki, ako postanemo zavedni, dobri trgovci. Zavednost je pa tam, kjer je moč. Dajte torej, da postanemo močni, in močen bo narod! — Vi pa, konsumenti, nikar se ne bojte, da vam bomo s tem dražili živež in življenje! Ne! Ko bo naša dežela pridelovala zaradi izborne naše slivovke več sliv, tedaj ne bodo več po pet za 2 vinarja; ko naša trgovina povzdigne naše mline, bo naša moka cenejša od ogrske, in ko bomo izdelovali sita in ščetki v večjem številu, bode ta roba cenejša nego zdaj, ko gre vsa na tuje. Podpirajte nas, in mi vas bomo podprli! Videli boste, da izginejo prekupci in tisti ljudje, ki živijo ob krvi drugih, a ne od pridnosti svojih rok! Kadar pa bomo močnejši, pravi trgovci, takrat bo povsod dovolj pravih glav in pravih rok, ki bodo druga proti drugi in druga z drugo skrbele, da bo opravljala trgovina tisti posel, ki ji gre: da bo nabavljala dobro blago po pravi ceni!

(Dalje prih.)

Nekaj o industriji.

Četudi mi spričo obilnih opravkov preostaja le prav malo časa, se Vašemu pozivu, gospod urednik, da bi spisal članek o naši industriji, odzivljem prav rad, ker ste mi podali priliko, pečati se z zadevo, ki me zanima in ki tvori panogo narodnega gospodarstva, katera edina utegne rešiti naše ljudstvo v gmotnem oziru.

Razne okoliščine, katerih tukaj ne morem opisovati, provzročajo, da se naše kmetijstvo nikakor ne more povzdigniti, marveč le nazaduje in ne dosega zaželenih uspehov. Žal, da se še dolgo ni nadejati boljših razmer; saj tožijo še one dežele, ki so po naravni legi v dokaj ugodnejšem položaju in ki proizvajajo tudi precej ceneje nego naša ožja domovina, o vedno manjših uspehih kmetijstva. —

Komur je napredek v narodnem blagostanju pri srcu, bo iskal dohodkom novih virov, s katerimi bi se vsaj deloma napolnile one praznote, ki jih provzroča nazadujoče kmetijstvo. Takih virov nam pa dajeta industrija in trgovina.

Če se oziramo po svetu, vidimo, da je ljudstvo v gmotnem oziru na primerno visoki stopinji v tistih deželah, v katerih cveteta industrija in trgovina.

Moderno ljudsko preseljevanje iz revnih agrarskih držav v cvetočo Ameriko, oziroma v industrijske dele Nemčije, jasno dokazuje, da ondi dajo ljudstvu zaslužka, ki ga doma zastonj išče. Seveda je med izseljenci mnogo takih elementov, ki doma niso hoteli delati, tudi če se jim je nudila lepa prilika. Ali to so le izjeme. Vobče velja gori označeno pravilo.

Nasprotniki industrije, udarjeni s slepoto enostranosti, sicer govoričijo, da nje zastopniki izsesavajo

revno ljudstvo v svoje samopašne namene, da izkoriščajo delavski stan itd. itd. Take očitke je čuti vsak dan lahko, čitati jih je tudi po časopisih in poročilih. Vendar se mora vzlic temu priznati, da prizadeto ljudstvo vsako novo industrijsko podjetje v domačem okraju pozdravlja z veseljem. A to je tudi čisto naravno. Ljudstvu, ki hoče delati, se nudi s takimi industrijskimi napravami prilika za zaslužek. Še celo kmetijstvo, ki se v začetku nekoliko postavlja po robu, se polagoma sprijazni z novimi odnošaji, ker imajo tej panogi potrebne delavske sile v zimskem času, ko se ne kmetuje, zaslužek in se s tem ohranijo v deželi ter odvrnejo od selitve.

Industrija uporablja domače surovine, jih predelejuje v popolnejše blago, s tem pa izdatno zvišuje njih prvotno ceno, jim celo prav mnogokrat šele pridobi sploh ceno. Industrija uporablja v kraju se nahajajoče naravne vodne sile in ustvarja ž njimi vrednote. Te sile bi se sicer brez koristi pogubile. Industrija, katera hoče uspešno tekmovali s konkurenco, se ne sme zadovoljiti z malimi množinami svojih proizvodov. Skrbeti mora, da se nje splošni režijski stroški porazdele na kolikor mogoče veliko množino izdelkov. V to svrhu širi in razteza vedno bolj svoj delokrog. Surovin, katerih ni dobiti na licu mesta dovoljno množino ali primerne kakovosti, išče po bolj ali manj oddaljeni okolici. Kurivo dobiva iz premogovnikov. Dovaža pa tudi druga sredstva, ki so za končni izdelek potrebna, iz drugih, dostikrat zelo oddaljenih krajev, ako jih slučajno ni dobiti v domačem kraju.

Vse to delovanje oživlja razna prevozna podjetja, najsi prevažajo navadni cestni vozniki ali državne in zasebne železnice, ali pa razne parobrodne družbe.

Taka podjetja, osnovana zlasti zaradi industrije in trgovine, imajo v službi veliko število uslužbencev. To osebje kupuje za svoje potrebščine živil in drugih tvarin ter daje s tem obilo zaslužka kmetijstvu in trgovini.

V pojasnilo teh odnošajev treba le primerjati prevozne množine tvarin kmetijstva in pa industrije, oziroma trgovine. Ena sama tovarna potrebuje mnogo-krat več prevoznje iz kraja v kraj nego vse kmetijstvo dotičnega okraja skupaj; kajti kmetije imajo le redkokrat kaj prevažati v druge kraje. Večino svojih surovih pridelkov porabljajo doma, živina in živinski pridelki pa so za prevažanje navadno le malega pomena.

Industrijo je torej v deželi podpirati z vsemi mogočimi sredstvi, ker ona ne daje le prilike za delo in zaslužek ljudstvu, ona prispeva tudi znatne zneske v pokritje skupnih deželnih in državnih potrebščin ter lajša s tem breme drugim plačujočim stanovom.

Vsaka moderna država bi morala uvideti to dejstvo ter ščititi in negovati svojo industrijo. Žal, da smo v Avstriji še silno oddaljeni od takega naziranja, četudi je potreba jasna ko beli dan, četudi beda povsod trka na vrata in kliče na pomoč. Treba bi bilo, da bi se naši odločilni faktorji bolj brigali za to panogo narodnega gospodarstva.

V naši državi nedostaja domačim pridelkom carinskega zaščitja. Ko so snovali sedaj veljavni avtonomni carinski tarif, merodajni faktorji

niti niso vedeli, kaj v Avstriji sploh proizvajamo. Nihče se tedaj ni zmenil za proizvodno statistiko. Novi avtonomni carinski tarif obeta biti bolj premišljen, ker so za njega sestavo poklicane strokovne sile, ki so jim razmere dobro znane. Da le ne bi nesrečna avstrijska politika zopet vsega pokvarila!

Pri sklepanju trgovinskih pogodb z drugimi državami smo se dali v marsikaterem oziru preslepiti zlasti iz ozirov na svoje ljube sodržavljane Ogre. Naši prevozniki tarifi na državnih in na zasebnih železnicah so tako umetno sestavljeni, zlasti v prid Nemčiji, da bi jih bilo vredno izpostaviti v kakem panoptiku. Ž njimi se podere še tisto malo zaščitja, ki ga nam puščajo oškrbljeni carinski tarifi. Tuji izdelki se po naših železnicah ceneje prevažajo nego domači. To kažejo zlasti zvezni tarifi. Brez dvoma bomo tudi na novo osnovani drugi železniški zvezi opazovali, kako bode po njej Nemčija ceneje prevažala svojo blago v Trst nego avstrijski proizvajalci.

Naše parobrodne družbe, subvencionirane po državi, smejo delati kar hočejo, smejo se kartelirati brez vprašanja, smejo določati voznino, kakor se jim ljubi, smejo odrekati sprejem blaga za prevoz itd. itd.

Davki so v Avstriji, če izvzamemo Italijo, proti drugim državam največji. Izdatno jih pa še povekušjejo razne deželne, okrajne in občinske priklade in doklade, nič manj pa tudi neizmerno visoke davščine za bolniško blagajno in delavsko zavarovalnico proti nezgodam. V tem oziru prednjačimo; druge industrijsko nas prehitevajoče države nam sledijo šele v silnem presledku.

Naši sosede v Nemčiji so v tem pogledu prav zelo na boljem. Tamkaj davki niso toliko. Dobro premišljena kolonijalna, carinska in tarifna politika varuje industrijo, skrbi za jako nizko voznino in za trg domačim pridelkom. Tako je prišlo v Nemčiji do tega, da se je tam industrija diferencirala, da se je porazdelila v specialne tovarne, ki morejo neprimerno ceneje in bolje proizvajati nego pa naše domače avstrijske, ki se niso hotele ali niso mogle dosedaj še specializirati, ker bi ne imele dovoljne množine naročil. Pri nas bi rada vsaka tovarna naredila vse sama in v sosednji tovarni vidi le svojega konkurenta ali tekmeča, nikar pa ne svojega druga ali kolega, kateremu naj bi tudi kaj privoščila.

Nikakor nočem trditi, da je v industrijsko naprednejših državah morda edino le človekoljubje tista sila, ki privošči tudi sosedu zaslužek. Nikakor ne. Le gospodarsko napredovanje sili na to, da proizvaja vsak podjetnik le malo vrst predmetov in izvršuje doma le tisto, kar spada v njegovo specialno stroko, vse drugo pa naroča pri sosedu, ki je v tem specialist. Na ta način ima potem vsak kaj dela in dobička, kajti sosed se v enakem primeru, ako dobi kombinirano naročilo, obrne zopet na prvotnega podjetnika in naroči pri njem v njegovo specialno stroko spadajoče dele.

Kadar pride naša industrija na tako stališče, bomo lahko veselega srca konstatirali lep napredek.

Naši merodajni faktorji žalibog ne utegnejo posvetiti svojih dobrih sil temu vprašanju, ker jih neplodni narodnostni boji ovirajo in more. Naravne po-

sledice tega pa vidimo povsod, če pogledamo, kako druge države s silnimi koraki napredujejo, mi pa zaostajamo.

Dal Bog, da bi bilo vendar že konec takih bojev in bi se izvršila narodna ravnopravnost, mi pa da bi posvetili vse svoje sile napredku našega revnega ljudstva.

J. L.

Kranjske deželne finance.

Spisal —r.

Temelj kranjski deželni ustavi ter ustavam drugih v državnem zboru zastopanih kraljestev in dežel sta ustavna ali osnovna zakona, dana avstrijskim narodom s cesarskim diplomom z dne 20. oktobra 1860. l. in s cesarskim patentom z dne 26. februarja 1861. l.,*) kateremu so bili kot deželni ustavni zakoni pridejani deželni redi in deželni volilni redi. Na podlagi teh zakonov so se l. 1861. ustanovili v vseh avstrijskih kronovinah namesto prejšnjih stanovskih zastopov deželni zastopi.

Deželni redi odkazujejo deželnim zastopom pred vsem zakonodajstvo v deželnih zadevah. Te zadeve se tičejo obdelovanja zemlje, javnih stavb, dobrotelčnih naprav; deželna zadeva je dalje tudi uredba občinskih, cerkvenih in šolskih stvari, uredba priprege in nastanjanja vojaštva, vse to pa v mejah splošnih zakonov; končno pa pristojajo deželnim zastopom naredbe v vseh drugih stvareh, ki so deželam koristne ali potrebne.

Uravnava in izvršitev vseh teh zadev in nalog deželnih zastopov ali, drugače rečeno, zadostitev tem deželnim potrebam provzroča stroške, potrebščino, in zahteva dohodke, pokritje. Vse tisto po gotovem načrtu urejeno delovanje dežele, ki meri na pridobitev, upravo in uporabo sredstev v zadostitev deželnim potrebam, pa imenujemo deželno finančno gospodarstvo. Finančno gospodarstvo in finance smatramo lahko za sinonimni besedi. Deželne finance so torej obsežek vseh dejstev, ki se nanašajo na deželne prejemke, izdatke in dolgove.**)

Pri vsakem večjem gospodarstvu pa je treba »od dobe do dobe zagotovljene ali pričakovane dohodke naprej izračunati ali jih vsaj približno preceniti, po tem pa sestaviti izdatke in določiti, kako in v koliko se zadosti posameznim potrebam«, to je, treba je proračuna, to se pravi »sestave in primerjave (bilanciranja) dohodkov in konsumcijskih izdatkov.«***) Ob sebi je umevno, da sta deželni proračun in račun tudi deželna zadeva. (§ 18., I., 4. deželnega reda za Kranjsko.)

Ko so bile »deželne zadeve« izročene deželnim zastopom v njih področje, se deželni zastopi s tem niso samo obvezali, izpolnjevati vse prevzete dolžnosti v isti meri, kakor jih je dotlej izvrševala država sama in deloma tudi stanovski zastopi, ampak dala se jim je obenem prostost, da v posameznih strokah

odkazanega jim delokroga delujejo samostojno, izboljšujejo iz lastnega nagiba že obstoječe naprave ter ustanavljajo nove.

Delovanje deželnih zastopov v vseh odkazanih jim zadevah je vsled tega dvojno. V prvo vrsto spada tisto delovanje, ki takorekoč dopolnjuje za vzdrževanje pravilnih razmer neogibno potrebno delovanje države in drugih korporacij, kakor na pr. skrb za javno varnost, vzdrževanje zdravstvenih zavodov itd. Vendar dežela ni vselej tudi aktivna sotrudnica, t. j. da bi naprave sama izvršila ali jih potem sama upravljala; ona ne stori mnogokrat nič drugega, kakor da v denarju prispeva k stroškom za naprave države, oziroma kake druge korporacije, kakor na pr. za nastanjanje armade in orožništva, za pripravo armadi, za eskortiranje kaznjencev itd. V drugo vrsto pa spada vse delovanje dežele, nanašajoče se na stvari, ki pospešujejo kulturo. Pri tej vrsti delovanja postopa dežela največkrat skupno z državo ali s katerosikoli drugo korporacijo, a gre včasih tudi svojo pot brez vnanje podpore.

Delovanje prve vrste je kolikor toliko omejeno, ker je postavljen deželi nekak cilj, do katerega ima iti, delovanje druge vrste je pa popolnoma prosto, samostojno.

Potrebščine, ki jih provzroča delovanje dežele, so ali stalne, redne, ali pa nestalne, izredne. Če je značaj naprave za kako deželno potrebo ali značaj stvari, izročene v deželno upravo, tak, da zahteva redno se ponavljajočih izdatkov, je potrebščina stalna, redna. Visokost stalnih potrebščin se ravna po razširjanju in naravnem razvoju dotičnih naprav. Če pa je treba za ureditev kakšne zadeve samo enkratnega izdatka, četudi porazdeljenega na več let, je to nestalna, izredna potrebščina. Stalne potrebščine ima dežela na pr. za ljudske šole, za naprave, katerih vzdrževanje ali podpiranje je sploh prevzela dežela. Izredne potrebščine se pokažejo zlasti pri pospeševanju umetnosti in znanstva, deloma tudi deželne kulture.

V pokritje potrebščin ima dežela na razpolago več virov, iz katerih zajema te dohodke. Ti viri so: 1.) deželno premoženje, obstoječe bodisi iz plodonosno naloženih osnovnih glavnih ali iz nepremičnin, t. j. zemljišč in poslopij; 2.) naprave, osnovane izključno v pridobitne namene, n. pr. zakup užitnine; 3.) razne pristojbine, kakor mitnina, oskrbnina dobrotelčnih zavodov itd.; 4.) zakonite globe, kakor za prestopke pri raznih kulturnih napravah; 5.) dohodki iz upravljanja deželnih naprav, n. pr. povračila stroškov za tuje prisiljence, oskrbovane v kranjski deželni prisilni delavnici, vstopnina v muzeju, najemnina za lože v deželnem gledališču itd.; 6.) deželne doklade: a) k direktnim državnim davkom; b) k indirektnim državnim davkom; 7.) samostojni deželni davki: a) deželna naklada na žganje; b) deželna naklada na pivo; c) zapuščinski doneski; d) davek za lovske karte; e) davek zavarovalnic za gasilna društva.

Izmed teh virov so bili deželi l. 1861., ko je prevzela vse deželne zadeve v svojo upravo, na razpolago le viri: deželno premoženje, razne pristojbine, dohodki iz upravljanja deželnih naprav in deželne doklade k direktnim davkom (št. 1, 3, 5 in 6 a). Ostale vire, katerih najizdatnejši so viri, navedeni pod št. 7, je

*) Ta osnovni zakon se je izpremenil z zakonom z dne 21. dec. 1867. l. (drž. zak. št. 141.). § 12. tega zakona določa, da pripadajo deželnim zborom vsi zakonodajni predmeti, ki v tem zakonu niso izrečno pridržani državnemu zboru. V ostalem pa veljajo glede zakonodajnih pravic deželnih zborov deželni redi iz l. 1861.

**) Glej »Handwörterbuch der Staatswissenschaften«, 2. izdaja, III. zv., str. 902. in dr. Elsterjev »Wörterbuch der Volkswirtschaft« I. zv. str. 696.

***) Glej dr. J. Kaizl: »Finanční věda«, I. § 5.

pridobila dežela šele v poznejših letih, ko se je njen delokrog razširil in so se vsled tega njene potrebščine znatno pomnožile.

Dohodki iz mnogih navedenih virov imajo večkrat poseben namen in se ne smejo uporabljati v druge svrhe kakor v tiste, v katerih dosego so se viri preskrbeli. Intenzivnost delovanja deželne uprave se kaže vsled tega mnogokrat že v dohodkih, t. j. v njih kakovosti in visokosti. Ker je pa na drugi strani tudi veliko takih virov, iz katerih se ne zajemajo dohodki samo v pokritje enovrstnih deželnih potrebščin, temuč je iz teh dohodkov, kakor n. pr. deželnih doklad, pokrivali sploh deželne potrebščine, se po visokosti vseh dohodkov še ne more precenjevati vse delovanje deželne uprave v posameznih strokah. Zato je treba natančno poznati stroške, kako so nastali in koliko znašajo, in treba je dalje vedeti, kako so dohodki vseh virov porazdeljeni na posamezne stroške. In ako poznamo vse to ter razmere med skupinami dohodkov in stroškov, tedaj poznamo načela deželne uprave, deželnega gospodarstva z deželnimi denarji, poznamo njene finance in njih organizacijo.

Ako se stekajo vsi dohodki, ne glede na to, kak namen jim je, v eno blagajnico, vsi stroški pa izplačujejo tudi iz te blagajnice, in se sestavlja temu primerno o vseh stroških in dohodkih le en skupni račun, iz katerega so glede vsake posamezne upravne stroke razvidni nje stroški in dohodki, tedaj so finance urejene enotno. Ako se pa smatrajo posamezne upravne stroke ali njih deli kot celote, katere je glede denarja strogo vsako za se upravljati, tedaj tvorijo dohodki in stroški dotične upravne stroke, ki se izkazujejo v posebnih računih, samostojne finance. In kolikor takih upravnih strok je, toliko je samostojnih računov, toliko je samostojnih financ. V tem primeru se splošno govori o zakladih. Največkrat seveda ta izraz ni umesten, kajti o zakladu je pravzaprav govoriti le tedaj, ako imamo opraviti s kakim premoženjem ali virom dohodkov v določen namen in je tisto premoženje tako obsežno, oziroma vir tako izdaten, da drugih dohodkov v dosego tega namena sploh ni treba. Toda ker so končno pri vsaki upravni stroki stroški in dohodki vendarle izravnani, t. j. bilancirajo, se je izraz zaklad uvedel in ustanovil tudi pri takih upravnih strokah, ki niso finančno samostojne.

Dasi je ločitev financ na razne zaklade skrajno nedostaten finančni sistem, so vendar skoro v vseh kronovinah finance ločene po zakladih.

Tudi kranjske deželne finance sestoje iz neštivila zakladov. Vsak teh zakladov ima svoje dohodke in stroške, in za vsak zaklad se sestavljajo posebni računi. Ker je namen tega spisa, opisati kranjske deželne finance in njih organizacijo, nam je torej spoznati posamezne zaklade, kako so nastali, kako so se razvijali in kak namen imajo. Toda ker so za nas važne samo finance, ki so nastale po ustanovitvi kranjskega deželnega zastopa, se dotaknemo deželnih financ pred to ustanovitvijo le v toliko, kolikor so bile podlaga sedanjim.

Ko se je deželni zbor kranjski sešel prvič dne 6. aprila 1861. l. v Ljubljani v posvetovanje, ni imel mnogo posla niti kot zakonodajni zastop, niti kot vrhovni upravitelj deželnih zadev in deželnega premoženja. Posve-

tovali se mu je bilo temveč le o tem, kako naj prevzame odkazane mu deželne agende in zaklade, ki so jih dotlej upravljali deloma kranjski deželni stanovi, deloma država. Tudi deželnega proračuna za l. 1861., odnosno 1862. ni mogel deželni zbor ob svojem prvem zborovanju sestaviti, nego je le poveril tačasni deželni odbor, naj v njegovem imenu izvršuje vsa opravila, dokler se zopet ne snide; in temu naročilu se je deželni odbor vestno odzval. Prevzel je dne 31. avgusta 1861. l. od državne uprave najvažnejši zaklad, t. j. deželni zaklad v svojo upravo in s tem vse agende, katerih potrebščine so se imele pokrivali iz tega zaklada.

Deželni zaklad je nekako obsežek kranjskega deželnega gospodarstva; bil pa je to tudi že prej, ko ga je upravljala še država. Ustanovljen je bil l. 1852. in je bil nekako finančni izraz za krajevno državno administracijo. Po svoji naravi je imel namen, pokrivali vse stroške za deželne zadeve, ki so mu bile, oziroma ki bi mu bile v bodoče odkazane. Vse take stroške je bilo v računu deželnega zaklada po naslovih zbirati in izkazovati, dalje pa tudi skrbeti za njih pokritje. Ker imovine deželni zaklad ni imel, so se nalagale na državne direktne davke posebne doklade.

Ko je deželni odbor kranjski prevzel deželni zaklad, je imel ta zaklad gotovine 53.785 gld. 96 kr. in neko obveznico v vrednosti 2120 gld. S prevzemom deželnega zaklada v deželno upravo je prevzela dežela vse stroške za zdravstvo, prisilno delavnico, nastanjanje c. kr. orožništva, odgon, vojaško pripravo, pokončavanje zveri ter za nastanjanje vojaštva; dalje stroške za cepljenje koz, ki so se pokrivali pred letom 1855. iz posebnega, v ta namen obstoječega zaklada. Končno je bilo pokrivali iz sredstev deželnega zaklada vse denarne primanjkljaje, ki so jih izkazovali najdenški, porodnišnični in blaznični zaklad.

Proračun deželnega zaklada, odkar je v deželni upravi, se je prvič ustanovil za l. 1862., in deželni zbor kranjski ga je za to leto naknadno odobril ob svojem drugem zborovanju l. 1863. Vsa njegova potrebščina — po všteti potrebščinah najdenškega, porodnišničnega in blazničnega zaklada — je znašala 175.281 gld. in vse pokritje 26.186 »
Končni primanjkljaj je znašal 149.095 gld. ter se je pokrival z davčno doklado 14 kr. od vsakega goldinarja predpisanega davka.

Razvoj deželnega zaklada ali sploh deželnih financ v poznejših letih do novejši dobe je pa razviden le iz nastanka ter razvoja njegovih podzakladov, oziroma zakladov, ki so pozneje postali samostojni, katerim je pa moral deželni zaklad dajati denarnih zalog, in drugih v deželni upravi bivših ali sedaj še se nahajajočih zakladov. Zato je pa predvsem treba poznati vse druge zaklade, ki so bili ali ki so v deželni upravi.

Vsi ti zakladi se dele z ozirom na njih kreditne razmere bodisi nasproti deželnemu zakladu, bodisi nasproti kateremukoli drugemu zakladu v dve vrsti.

V prvo vrsto spadajo vsi tisti zakladi, ki so po svoji naravi popolnoma neodvisni od drugih zakladov,

ki se torej sami vzdržujejo; ako so z drugimi zakladi v kateremkoli razmerju, ni to razmerje poljubno, nego ali prej pogojeno, ali pa le prehajalno, ki nima drugega vpliva, kakor da ali zniža ali zviša blagajnično stanje tega, oziroma onega zaklada, nasprotno pa obenem račun zaklada - upnika obremeni ali razbremeni. Te vrste zakladi so torej samostojni, ter jih smemo vsled tega tudi tako nazivati.

V drugo vrsto zakladov spadajo tisti zakladi, ki se iz svojih dohodkov ne morejo vzdrževati, t. j. tisti, katerih stroški znašajo več nego dohodki; in ker obsegajo zakladi te vrste posebne deželne upravne stroke, katerih potrebščine bi moral pravzaprav pokrivati deželni zaklad, je popolnoma naravno, da tisto, kar primanjkuje, jemlje deželni zaklad na svoj račun in da torej primanjkljaje tudi v denarju zalaga. Ti zakladi so vsled tega odvisni od deželnega zaklada, dasi se njih stroški in dohodki zaračunajo samostojno; imenujejo se iz ravno tega razloga podzakladi deželnega zaklada.

Obenem, ko je prevzel deželni zastop deželni zaklad iz državne uprave v svojo upravo, je sprejel tudi tedanje podzaklade v svoj delokrog. Ti podzakladi so bili blaznični, najdenški in porodnišnični zaklad. Dne 31. januarja 1862. l., katerega jih je deželni odbor prevzel v svojo upravo, so imeli naslednjo imovino: 1.) blaznični zaklad v gotovini 216 gld. 33 kr., v obveznicah 1475 gld. 65 kr.; 2.) najdenški zaklad v gotovini 472 gld. 62½ kr., v obveznicah 7320 gld.; 3.) porodnišnični zaklad v gotovini 387 gld. 08½ kr., v obveznicah 1802 gld. 50 kr.

Blazničnemu zakladu je bil in je še sedaj namen, pokrivati vse stroške za deželno blaznico. Prvotno blaznice ni bilo, bil je za blazne le odločen poseben oddelek v javni deželni bolnici. Toda že v 4. seji dne 20. januarja 1863. l. je deželni zbor kranjski sklenil, da se sezidaj skupno s sosednjima kronovinama, Koroško in Štajersko, posebna, od deželne bolnice popolnoma ločena blaznica. Ker pa deželna zastopa imenovanih kronovin nista pritrdila temu ukrepu, je deželni zbor kranjski v seji dne 4. aprila 1875. l. načeloma sklenil, da je sezidati blaznico le za kranjske pripadnike in izključno na račun dežele Kranjske. V ta namen je dežela kupila od lastnika Valentina Krisperja na Studencu pod Ljubljano »škofijski« zverinjak z vsemi zemljišči, poslopji ter inventarjem. Poslopja so se primerno prezidala in priredila za blaznico. Kupnina za vse posestvo je znašala 57.370 gld. in se je izplačala iz posebnega zaklada za zgradbo blaznice, ki je bil ustanovljen l. 1864. Povod za ustanovitev tega posebnega zaklada je dalo Njega Veličanstvo cesar Franc Jožef I., ki je daroval deželi Kranjski od nekega dobitka 5. državne loterije del v znesku 35.300 gld. Pozneje se je ta imovina povečala z volilom ljubljanskega meščana Jerneja Sallocherja v znesku 5000 gld. Za skupni znesek 40.300 gld. so se kupile obveznice v imenski vrednosti 54.100 gld., in te so bile potem osnovna glavica stavbenskega zaklada za blaznico. Ta zaklad je bil popolnoma samostojen, in je predlagal deželni odbor glede njegovega denarnega prometa deželnemu zboru posebne računske sklepe in proračune. Ko se je pa blaznica l. 1881. vnovič prezidala, se je ves denar stavbenskega za-

klada porabil, ter je tedaj ta zaklad preminil. V blaznici na Studencu so se dalje l. 1889. in 1899. prizidala poslopja, ki so stala 115.260 gld. Vsi stroški za napravo sedanje blaznice so znašali okoli 350.000 gld.

Razen blaznice na Studencu je v javni deželni bolnici v Ljubljani tudi poseben oddelek za hirajoče blaznike. Stroške za te bolnike plačuje blaznični zaklad.

Iz blazničnega zaklada se plačujejo oskrbni stroški tudi za tiste hiralce, katere dežela oddaje v hiralnico sv. Jožefa v Ljubljani, ki je last reda usmiljenih sester.

Lastnih dohodkov blaznični zaklad nima mnogo, vsled tega se denarni primanjkljaji njegovi pokrivajo iz deželnega zaklada.

Potrebščina blazničnega zaklada je bila za l. 1862. proračunjena na 5702 gld., za l. 1900. pa na 168.583 gld. Lastni dohodki so bili proračunjeni za l. 1862. na 458 gld., za l. 1900. na 16.779 gld. 73½ kr. Ti dohodki so največ za blazne plačane oskrbnine.

Konec l. 1898. je imel blaznični zaklad naslednjo imovino: glavnico 1.577 gld.
poslopja in zemljišča v vrednosti 285.991 »
inventar v vrednosti 20.019 »
skupaj 307.587 gld.

Dolg, ki ga ima ta zaklad pri deželnem zakladu, je znašal konec l. 1898 . . . 186.073 »

Čista imovina je torej znašala l. 1898. 121.514 gld.

Najdenškega zaklada namen je bil prvotno, pokrivati stroške za najdenčnico, ki je bila združena z drugimi dobrotelnimi zavodi v Ljubljani. Ker je pa deželni zbor v seji dne 24. avgusta 1870. l. sklenil, opustiti ta zavod, se od dne 1. julija 1871. l. plačuje le vzgojevalnina za najdence, pristojne na Kranjskem. Najdenci se izročajo v rejo deloma najdenčnicam drugih kronovin, deloma zasebnikom. Najdenški zaklad je pasiven, zato mu daje deželni zaklad denarne zaloge.

Proračuni in računski sklepi tega zaklada so bili prvotno združeni s proračuni in računskimi sklepi deželnega zaklada, sedaj pa se sestavljajo in deželnemu zboru predlagajo popolnoma samostojno.

Za l. 1862. so bili stroški najdenškega zaklada proračunjeni na 16.875 gld., a leta 1900. le na 3656 gld. Dejanskih stroškov je bilo 1898. l. 3704 gld., dohodkov pa 373 gld. (obresti).

Imovina tega zaklada sestoji iz obveznic v vrednosti 7200 gld.

Iz porodnišničnega zaklada se plačujejo stroški za porodniški oddelek v javni deželni bolnici v Ljubljani. Kakor najdenškemu zakladu se prav od početka tudi temu zakladu dajo iz deželnega zaklada denarne zaloge, ker nima zadosti svojih dohodkov. Z bolničnim zakladom je ta zaklad v tesni zvezi, ker mu mora plačevati najemščino za prostore v deželni bolnici.

Potrebščina tega zaklada je bila za l. 1862. proračunjena na 8631 gld., l. 1900. na 10.847 gld. Dohodki so znašali 1862. l. 124 gld., 1898. l. 1552 gld. (vračila oskrbnih stroškov za porodnice in obresti).

Imovine ima porodnišnični zaklad:
v obveznicah 1800 gld.
v inventarju 5377 »
skupaj 7177 gld.

Poleg dosedaj opisanih zakladov je bil l. 1862. izročen v deželno upravo tudi bolnični zaklad. Namen temu zakladu je, plačevati vse stroške za deželno javno bolnico v Ljubljani, razen tega pa tudi oskrbne stroške za otroke, ki se zdravijo v Elizabetini otroški bolnici v Ljubljani.

Javna bolnica v Ljubljani je bila ustanovljena leta 1786., ko je bil po Najvišjem ukazu cesarja Jožefa II. z dne 19. junija 1786. l. nekdanji avguštinski samostan določen za bolnico. Stoletnico tega zdravstvenega zavoda je praznoval deželni zastop slovesno dne 20. junija 1886. l. in je izdal v spomin te slavnosti posebno spomenico.*) Bolnico so vzdrževali najprej država, potem za časa francoske okupacije francoska vojna uprava, od l. 1812. do 1849. mestna občina ljubljanska, od l. 1849. do 1862. kranjski deželni stanovci, oziroma država, od l. 1862. dalje pa sedanji deželni zastop kranjski. Bolnični zaklad je pa pravzaprav nastal šele okoli l. 1850. Bil je prvotno popolnoma samostojen zaklad, ki je pokrival potrebščino z lastnimi dohodki. Ti dohodki so bili povračila oskrbnih stroškov, ki so jih po zakonu morali plačevati mesto Ljubljana, deželni zaklad in drugi zavezanici.

Proračuni in računski sklepi bolničnega zaklada so bili prvotno samostojni; šele pozneje je nastalo med njim in deželnim zakladom razmerje, po katerem mora deželni zaklad bolničnemu zakladu dajati denarnih zalog toliko, kolikor so tega zaklada lastni dohodki nezadostni.

L. 1863. je bilo za bolnico izkazane potrebščine 32.365 gld., pokritja pa 4000 gld.

Ko je deželni zastop kranjski prevzel dne 31. januarja 1862. l. bolnični zaklad, je imel ta zaklad imovine v gotovini 3774 gld. in v obveznicah 49.571 gld.

Potrebščina deželne bolnice je rasla od leta do leta, in to deloma vsled rastočega števila oskrbovanih bolnikov, deloma vsled vedno večjih potreb bodisi v zdravstvenem, bodisi v administrativnem oziru. Tako je bilo v bolnici oskrbovanih 1876. l. 2944, 1885. l. 3540, 1895. l. 5026 in 1898. l. 6585 bolnikov. Stroški so znašali 1876. l. 52.355 gld., 1885. l. 60.969 gld., 1895. l. 94.259 gld. in 1898. l. 120.822 gld. Znatno so se povečali stroški od l. 1895. dalje, to pa vsled tega, ker se je vsled sklepa deželnega zbora z dne 18. novembra 1889. l. sezidala nova bolnica v Vodmotu pri Ljubljani, v katero so se bolniki preselili l. 1895. Vsi stroški za novo bolnico so znašali 720.200 gld. Pokrili so se deloma z izkupili za staro bolnico in bolnico za osepničarje, deloma s prispevkoma kranjske hranilnice v znesku 80.000 gld. in ljubljanske mestne občine v znesku 36.000 gld. in pa s predplačili iz deželnega zaklada.

Lastnih dohodkov bolnica pred l. 1888. ni imela mnogo, kajti plačevanje oskrbnih stroškov za bolnike, zdravljene v javnih bolnicah, ni bilo zadostno urejeno, drugi dohodki pa so bili le neznatni. Šele ko so se z državnim zakonom z dne 30. marca 1888. l. pritegnile k plačevanju oskrbnih stroškov za bolnike bolniške blagajnice, ki so bile ustanovljene na podlagi

tega zakona, so se lastni dohodki bolnice, oziroma bolničnega zaklada precej zvišali. L. 1898. so znašali bolničnemu zakladu povrnjeni oskrbni stroški 43.721 gld., a pred letom 1888. so znašala ta plačila komaj 6000 gld. Vseh dohodkov bolničnega zaklada je bilo 1898. leta 50.517 gld.

Imovine je imel ta zaklad konec l. 1898.: v osnovnih glavnica 56.219 gld., v posestvih 710.174 gld. in v inventarju 54.542 gld. — skupaj 820.935 gld.; dolgoval pa je konec l. 1898. deželnemu zakladu v predplačilih za stavbo nove bolnice 393.249 gld., tako da je znašala njegova čista imovina le 427.685 gld. —

L. 1861. je dalje prevzel kranjski deželni zastop v svojo upravo tudi zemljiškoodvezni zaklad. Ta zaklad sedaj ne obstoji več, nego zavzema njegovo mesto zaklad 4 % tnege deželnega posojila. Ker ima pa ta zaklad največji pomen za popolno gospodarsko osvoboditev kmečkega stanu, gotovo ni neumestno, ako opišemo tudi njega početek in razvoj, posebno ker je sedanji deželni dolg nastal ravno iz zemljiškoodveznega dolga.

Zemljiška odveza se je uvedla v avstrijskem cesarstvu sredi minolega stoletja z zakonom z dne 7. septembra 1848. l., katerega namen je bil, zemljišča razbremeniti. V dosego tega namena so se s tem zakonom odpravili bistveni razločki med posameznimi zemljišči, ki so bila ali dominikalna ali rustikalna.*) Odpravila so se zemljiška bremena, ki jih je imel podložnik nasproti gosposčini, in odpravili sta se desetina in tlaka. Civilno in kazensko sodstvo se je odvzelo gosposčini in izročilo državnim sodnim oblastvom; takisto je uprava sploh prešla v državno in občinsko področje. Zemljiška odveza je provzročila vsled tega tudi novo zakonodajstvo za občine (l. 1849.).

Da se je izvršila zemljiška odveza, so se ustanovile deželne in okrajne komisije. Te so imele ceniti zemljišča in dajatve, glede katerih je bilo gosposčino odškodovati. Vse delo so izvršile komisije v 9 letih.

Glede pravic gosposčine ali občinske oblasti, ki so se nanašale le na osebo, ni bilo plačati nikakih odškodnin, temveč jih je državna oblast kar uničila.

Dajatve, ki jih je bilo oceniti, da so se mogle upravičencem izplačati odškodnine, oziroma odkupnine, so bile: 1.) dajatve v blagu (naturalne), 2.) dajatve v delu, 3.) dajatve v denarju.

Glede vseh teh dajatev se je po njih bistvu določilo gotovo razmerje, po katerem je bilo zanje plačati upravičencem le neko primerno odškodnino (billige Entschädigung), ali pa od komisije določeno celo vrednost.

Pri določevanju odškodnin so bile za podlago katastralne cene, pri določevanju odkupnin pa krajevne cene. Katastralne cene so bile izračunene po

*) Dominikalna zemljišča so bila skupine zemljišč, ki so bila last gosposčine, ali od teh skupin ločeni deli, ki so se oddajali na podlagi posebnih pogodb podložnikom v užitek; rustikalna zemljišča so pa pripadala podložnikom in so bila deloma kupljena, deloma ne kupljena. S kupljenimi zemljišči je smel podložnik prosto razpolagati, jih prodati ali jih zapustiti v dediščino; toda ne kupljenih zemljišč ni smel lastnik komu drugemu prepustiti v last, ter je imel od njih le začasen ali trajen užitek. — Glej »Die Grundentlastung in Österreich, Wien 1857« in »Die österreichische Grundentlastungsschuld von N. Mündl, Wien 1865.«

*) Zgodovina deželne civilne bolnice v Ljubljani. Sestavil P. pl. Radics. Založil deželni odbor kranjski. Ljubljana 1887. l.

dobičku, ki ga je dajalo zemljišče, osobito z ozirom na vrsto pridelka in na pridelovanje; a krajevne cene so izražale vrednost, ki se je ravnala po kraju in času za dotično dajatev, ki jo je bilo oceniti.

Odškodnine so se plačale glede tistih dajatev, ki so se nazivale tlaka ali desetina, odkupnine pa glede vseh drugih dajatev. Odkupnine so morali plačati zavezanci, t. j. prizadeti bivši podložniki sami, odškodnine pa le deloma.

Od visokosti določenih odškodnin in tudi odkupnin se je ena tretjina odpisala, ostali dve tretjini pa sta se morali upravičencu po zakonu plačati. Ako je imel zavezanec plačati le odškodnino, je plačal od ostalih dveh tretjin eno, dežela pa drugo.

Da pa ne bi nastale nikakršne neprilike med bivšo gosposčino in podložniki, je država v vsaki posamezni kronovini prevzela nase dolgove nasproti upravičencem glede odkupnin in tudi odškodnin proti temu, da ji plača zavezanec te svoje dolgove v določenih rokih. Ako je znašala odkupnina ali odškodnina manj nego 10 gld. konv. denarja, je moral zavezanec takoj plačati dotični znesek; ako je pa znašal ves dolg več, tedaj je moral zavezanec dotično glavnico z obrestmi vred plačati v 20 enakih letnih obrokih.

Za terjatve pa, ki so jih imeli upravičenci nasproti državi, so se izdale posebne zadolžnice, ki so se obrestovale s 5%, in katere je bilo izplačati, kadar bi bile izžrebane.

Za vse te denarne, oziroma kreditne operacije se je ustanovil l. 1851. v vsaki posamezni kronovini poseben zaklad, imenovan zemljiškoodvezni zaklad. V ta zaklad so se stekala vsa plačila zavezancev in pa doklade na direktne davke, ki jih je bilo v pokritje deželnega dolga nasproti upravičencem pobirati.

Na Kranjskem so se odškodnine in odkupnine ocenile tako-le: 1.) odkupnine na . 133.883 gld. a. v.
2.) odškodnine na 9,352.697 » » »
skupaj . . . 9,486.580 gld. a. v.

Odškodnin je imela plačati dežela polovico v znesku 4,676.348 gld. To je tedaj tisti deželni dolg, ki ga je prevzela dežela, oziroma tedaj še država — seveda izključno le na rovaš davkoplačevalcev na Kranjskem — v olajšavo kmečkemu stanu, in ki obstoji pod drugim imenom deloma še danes.

Na svoj račun je prevzela država za deželo Kranjsko — enako kakor glede drugih kronovin — tiste pristojbine, ki jih je bilo plačati za izvršitev zemljiške odveze. Te pristojbine so bile izračunjene na 1,386.219 gld. a. v. in so predstavljale takozvano lavdemijalno glavnico.

Dokler je bil zemljiškoodvezni zaklad v državni upravi, so se letna odplačila teh pristojbin le računsko prevajala, ker je država sama opravljala ves posel pri zemljiški odvezi; ko ga pa je deželni zastop prevzel v svojo upravo, je država plačevala deželi kot odškodnino za pristojbine letne anuitete v denarju.

Prvo žrebanje zadolžnic se je vršilo dne 30. apr. l. 1856. Vse zadolžnice bi bile po načrtu izžrebane in plačane v 40 letih, tako da bi bil zemljiškoodvezni dolg l. 1895. popolnoma poplačan.

Letni amortizacijski obroki so bili v progresivnem razmerju od določene vrste let do druge vrste večji

in so znašali za leto 1856. in 1857. po 80.000 gld., za l. 1858.—1861. po 100.000 gld., za leta 1862.—1864. po 120.000 gld. itd., vedno po 20.000 gld. več; za leto 1894. je imel obrok znašati 510.000 gld. in zadnje leto (l. 1895.) 525.000 gld.

Plačevanje dolga se je nadalje še pospešilo s tem, da je država dovolila*, iz blagajničnih preostankov, ki so se nabrali vsled plačil zavezancev pred plačilnim dnem, kupovati po borznem kurzu zadolžnice, ki so bile že takrat predmet borznim špekulacijam. In ker je bil tedanji kurz nizek (82—88 $\frac{3}{4}$), so posamezne kronovine mnogo pridobile.

Do 1. novembra 1856. l. se je od skupnega zemljiškoodveznega dolga vseh kronovin v Avstriji, ki je znašal 304,527.474 gld. a. v., potom žrebanja poplačalo, oziroma odkupilo za 2,602.800 gld. zadolžnic imenske vrednosti, in sicer po kurzni ceni za 1,788.800 gld.

Ko je kranjski deželni zastop prevzel kranjski zemljiškoodvezni zaklad dne 31. avgusta 1861. l. v svojo upravo, je bil zaklad pasiven, ker se je v pokritje na deželo odpadle tretjine pričela doklada pobirati šele l. 1852. Leta 1857. je znašal deželni dolg na glavnici še 4,452.739 gld., a na obrestih, ki bi bile morale biti že plačane, 1,314.696 gld. Od leta 1857. dalje bi se bila morala pobirati v poplačilo tega dolga 37% doklada k direktnim davkom; toda to se ni zgodilo, temuč se je pobiralo le 26 %. To je bilo torej vzrok, da je dolg vedno rastel, in da je bil zaklad l. 1861. pasiven. V tem letu so bile namreč terjatve zemljiškoodveznega zaklada nasproti deželi in zavezancem izkazane z 9,959.955 gld.

Zanimiv je proračun, ki ga je sestavil deželni odbor glede tega zaklada za l. 1862.

Potrebščine je bilo izkazane:

1.) za režijo	36.721 gld.
2.) za poplačilo glavnicega dolga, te- kojih rent (obresti od zadolžnic) in pasivnih obresti	626.601 »
skupaj	663.322 gld.

Pokritje je bilo naslednje:

1.) vplačila zavezancev	341.660 gld.
2.) državna renta od od- škodnin za prepisnine	49.290 »
skupaj	390.950 »

Primanjkljaj kot deželni prispevek v znesku 272.372 gld.
je bil pokrit s 26% tno doklado k direktnim državnim davkom.

Državni dolg, t. j. lavdemijalno glavnico ali odškodnino, bi bilo sicer plačevati, oziroma prevajati od l. 1851. dalje v 40letnih obrokih po 54.728 gld. konv. denarja, toda po načrtu za plačevanje dolga je bila ta določba predrugachena, ter se je določilo, da je anuiteto, izračunjeno na 61.083 gld. konv. denarja, plačevati deželi šele od l. 1866. dalje, med tem pa da je plačevati le rento letnih 49.290 gld., ki je reprezentirala letne obresti od glavnice.

Vsled tega določila in pa tudi vsled tega, ker se je donos 26% tne doklade k direktnim davkom in leta 1864. za zemljiškoodvezni zaklad vpeljane do-

*) Vsled Najvišje odločbe z dne 20. februarja 1856. l.

klade k državnemu davku od použitka opojnih pijač in mesa izkazal nezadosten, so se od leta do leta množili deficiti pri zemljiškoodveznem zakladu le še bolj. Zato si je deželni zbor kranjski prizadeval, da bi izposloval od države, ki je indirektno prevzela glede poplačila dolga garancijo, olajšave za zemljiškoodvezni zaklad, in sicer na ta način, da bi proračunske, oziroma denarne primanjkljaje ona prevzela na svoj račun, t. j. da bi pokrila v denarju dotične primanjkljaje. Večkratnim prošnjam deželnega zbora je država končno vendarle ustregla. Zagotovila je dež. zboru l. 1865.*) plačevanje brezobrestnih predplačil v korist zemljiškoodveznega dolga, toda s tem pogojem, da je vrniti vsa predplačila od l. 1896. dalje, ko bi bil zemljiškoodvezni dolg popolnoma poravnán, v šestih enakih in zaporednih letnih obrokih.

Ravnotežje med dohodki in stroški tega zaklada je bilo tedaj ustanovljeno, ter je bila dežela vsaj za nekaj časa gmotno podprta. Novih doklad, kakor je nameravala, ji ni bilo uvesti in tudi novih dolgov ji ni bilo treba delati.

Ker pa so stroški deželnega gospodarstva od leta do leta bolj in bolj rasli, posebno za šolstvo, je deželni zbor nedolgo po tej ureditvi zalaganja zemljiškoodveznega zaklada izprevidel, da mu taka državna pomoč malo pomaga; kajti s tem, da je prejemala dežela od države predplačila, je znatno ležala v dolgove, čeprav bi jih bila morala šele od l. 1896. dalje vračati. Zaradi poplačevanja zemljiškoodveznega dolga je pa bila še drugače vezana. Morala je namreč, da bi poznejših generacij preveč ne obremenila, pridržati isti odstotek doklad, kakor ga je imela pred l. 1865. To ravno je pa bilo vzrok, da v pokrivanje drugih deželnih potrebščin ni mogla zvišati doklade za deželni zaklad; kajti vse deželne doklade so znašale 40%, in mero tega zneska ni kazalo prekoračiti. Pač je deželni zbor — prezrši svoje prvotno načelo, da poznejših generacij ni preveč obremeniti — polagoma zviševal doklado za deželni zaklad, toda to le na rovaš zemljiškoodveznega zaklada, oziroma poznejših financ, ker za kolikor je zvišal odstotek pri enem zakladu, za toliko ga je znižal pri drugem zakladu, in to pri zemljiškoodveznem. Tako je že leta 1869. znižal doklado za zemljiškoodvezni zaklad za 2 %, l. 1871. vnovič za 2 % in potem še l. 1872. za 2 %; za zemljiškoodvezni zaklad se je tedaj pobirala leta 1872. le 20%tna doklada, a ravno tolikšna tudi za deželni zaklad. Ker pa ni kazalo še nadalje zniževati doklade za zemljiškoodvezni zaklad, in tega tudi vlada ni hotela dovoliti, je deželni zbor l. 1873. vnovič zaprosil državno finančno upravo, da bi dovolila deželi Kranjski glede zemljiškoodveznega zaklada novih olajšav, odnosno da bi za druge deželne potrebščine odprla deželi novih, izdatnih virov. (Dalje prih.)

Ureditev službenih razmer trgovskih uslužbencev.

Že dolgo je tega, kar se je utrdilo prepričanje, da sedaj veljavni zakoniti predpisi o službenih razmerah trgovskih uslužbencev ne zadoščajo docela zahtevam. Zlasti se pa že leta čujejo tožbe, da po

trgovinskem zakoniku dopustni pogodbeni dogovori o razvezi plačnih pogodb kupčijskih uslužbencev ne varujejo zadostno trdnosti službenega razmerja, katere mora biti mari uslužbencem, in da dostikrat v teh dogovorih tiči nevarnost, da se more po njih službeno razmerje razvezati brez odpovedi ali s skrajno kratkim odpovednim rokom. Številne so tudi pritožbe trgovskega pomožnega osebja radi nerazmerno dolgega delovnega časa, ki škoduje njegovemu zdravju, ovira njegovo duševno izobrazbo in ga odteguje družabnemu življenju.

Te pritožbe so napotile vlado, da preuredi predpise trgovskega zakonika o trgovskih pomočnikih, zadevne predpise šestega poglavja obrtnega reda in zakona z dne 16. januarja 1895. l., drž. zak. št. 21, o nedeljskem počitku. Že l. 1895. je predložila vlada državnemu zboru predloge, mereče na izpremenjo člena 61. trgovskega zakonika (določbe o razvezi službenega razmerja) in na izpopolnitev obrtnega reda z zakonitimi določbami o najdaljšem, maksimalnem delovnem času pomožnih delavcev.

Te predloge pa niso postale zakon. Vlada se je sedaj iznova lotila teh predpisov. K temu jo je še izpodbudila okolnost, da je nujno potrebno, izpremeniti tudi nekatere druge predpise glede službenega razmerja trgovskih uslužbencev, dalje da obstoje od 1. januarja 1898. l. na Nemškem glede tega razmerja predpisi, ki so za trgovske pomočnike dosti ugodnejši nego določbe našega sedanjega trgovskega zakonika, in končno da so se določbe občnega državlanskega zakonika o službeni pogodbi izkazale v praksi nezadostne za tiste, ki imajo vršiti višja službena opravila.

V ta namen sta izdelala trgovsko in pravosodno ministrstvo načrte to stvar zadevajočih zakonov, ki so v tesni zvezi in ki naj se tudi obenem uveljavijo. Načrt glede trgovskih nastavljenecv se v marsičem naslanja na novi nemški trgovski zakonik.

V naslednjem na kratko navedemo najvažnejše določbe teh načrtov; popolno jih objavimo v prihodnji številki.

Načrt zakona, s katerim se izpreminjajo določbe šestega naslova prve knjige trgovskega zakonika (člen 57. do 65.), določa najprej, koga je smatrati za trgovskega pomočnika. Člen 57. tega načrta pravi, da so trgovski pomočniki osebe, ki so pri kakem trgovcu (Kaufmann) nastavljene za opravljanje trgovskih opravil (zur Leistung kaufmännischer Dienste); za trgovske pomočnike pa ni smatrati oseb, ki se le izjemoma porablajo za trgovska opravila, ter tudi tistih oseb ne, ki pri trgovskem obrtu opravljajo druga nego trgovska opravila, zlasti le podrejena dela, kakor trgovski slugi, nakladalci, vozniki i. dr. Pojem trgovskega pomočnika doslej niti v trgovinskem zakoniku niti v obrtnem redu ni bil izrečno določen, opredeljen.

V zvezi s členom 57. trgovskega zakonika sta § 73. in § 92. načrta zakona, s katerim se izpreminja in dopolnjuje obrtni red. § 73. določa pojem pomožnih delavcev: za take je smatrati vse delavce (Arbeitspersonen), ki delajo pri obrtnih podjetjih, brez razlike starosti in spola, in sicer so te vrste delavci: a) obratni uradniki, delovodje, tehniki i. e., b) trgovsko pomožno osebje (trgovski pomočniki), c) pomočniki, pomagači (Gehilfen, Gesellen), d) tovarniški delavci,

*) Najvišja odločba z dne 12. novembra 1865. l.

e) učenci, f) tisti delavci, ki se rabijo za podrejena pomožna dela pri obrtu. Po sedanjih določbah obrtnega reda delovodje, mehaniki, knjigovodje, blagajničarji itd. niso veljali za pomožne delavce. Dasi pa bodo sedaj tehniki lahko dosegli doktorsko dostojanstvo, jih vendar načrt šteje med pomožne delavce, očitno iz socijalnopolitičnih razlogov. Le tistih oseb ni smatrati za pomožne delavce, ki so nastavljene za višja dela na vodilnih mestih, za katera je treba navadno višje šolske izobrazbe, če njih letni prejemki presegajo 5000 K. § 92. načrta obrtnega reda določa, kateri predpisi obrtnega reda ne veljajo za trgovske pomočnike in za obratne uradnike, tehnike, delovodje i. e., kar doslej ni bilo čisto jasno; obenem pa omogočuje ta paragraf obratnim uradnikom, tehnikom, delovodjem i. e., da morejo biti deležni najvažnejših novih določb trgovskega zakona.

Glede razveze službenega razmerja določa načrt o trgovskih pomočnikih, da se more, če ni bilo izrečno dogovorjeno za določen čas, razvezati le po poprejšnji odpovedi. Odpovedni rok se pa tudi po pogodbi ne more določiti pod 14 dnevi, in če je bil pomočnik že pol leta v službi, ne pod 1 mesec.

V ostalem obsega načrt o trgovskih pomočnikih nove določbe o plačah, provizijah, o prejemkih takomenovanega commis intéressé, t. j. pomočnika, čigar prejemki obstoje deloma tudi v deležu dobička, dalje olajšave pri iskanju novih služb in nove razloge za predčasno razvezo pogodb.

Načrt, s katerim se izpreminja in dopolnjuje obrtni red, določa med drugim za najdaljši delovni čas 12 ur v teku 24 ur z všteti odmori, prodajni prostori pa da morajo biti zaprti od 9. ure zvečer do 5. ure zjutraj; določenih pa je za najdaljši delovni čas ter tudi za zatvoritev prodajalnic nekaj izjem.

Po načrtu zakona, s katerim se izpreminja in dopolnjuje zakon o nedeljskem počitku, smejo politične deželne oblasti mero nedeljskega dela pri trgovskem obrtu določiti tudi pod maksimalno dobo (6 ur) in nedeljsko delo eventualno izključiti popolnoma. Komptuarsko in pisarniško delo je dovoljeno v nedeljo dve, kvečjemu tri ure.

Slovenska višja trgovska šola.

Trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko je dne 12. januarja 1901. l. v svečani seji v proslavo svoje petdesetletnice sklenila na predlog združenih odsekov, da se naj izvoli odsek, ki se posveti o vsem, kar treba ukreniti za ustanovitev slovenske trgovske akademije, in o tem stavi zbornici predloge, in pa da se naj v ustanovni zaklad za to šolo odmeni 20.000 kron. Ob važnosti tega sklepa je naravno, da se je tudi nam baviti z njim. Predvsem naj pa priobčimo govore v utemeljitev in podkrepitev predloga združenih odsekov.

Zbornični II. tajnik, g. dr. Viktor Murnik, je utemeljeval ta predlog nekako tako-le:

Častita zbornica! — Menda ga ni na svetu človeka, ki ne bi bil izkusil že sam na sebi, da je življenje borba, četudi dostikrat samo z namišljenimi sovražniki. Bolj nego kdo drugi pa čuti vso težo boja za obstoj trgovca, in zastopati njega prid in korist, se pravi, lajšati mu ta boj. Komur pa je ta naloga, jo že izvrši v precejšnji meri, če preskrbi trgovcu orožje, s katerim more uspešno bojevati ta boj.

Upam, da ne bo nihče ugovarjal, če trdim, da je jako izdatno orožje trgovcu dobra izobrazba. Velikanski gospodarski razvoj našega časa in vsled tega skoro do neznosnosti na-

rasla konkurenca zahtevata najmanj, da imej naš trgovec vsaj tako dobro orožje, da bodi vsaj tako dobro izobražen kakor tujec. In ta tujec ima izvrstne orožarne, ki ga preskrbujejo z najboljšim orožjem, naši trgovci pa si morajo svoje orožje večinoma kovati sami. Priznali mi pa boste, da je dolžnost tistih, katerim je izročena skrb za procvet trgovstva, tudi ta, da trgovstva in njegovega naraščanja v tem oziru ne prepuščajo samemu sebi. Sicer samouk ni redka prikazen pri nas, ali ravno to je dokaz, da ni dovolj prilike, da bi si naš trgovski stan na veliko lažji način, nego je samouku mogoče, pridobil isto izobrazbo, ki je je dandanes vsakemu trgovcu neobhodno potreba. Izpopolniti je torej treba naše trgovsko šolstvo, da se bolj razširi temeljita strokovna pa tudi splošna izobrazba, ki jo danes zasledimo le pri posebno inteligentnih in vztrajnih naših trgovcih.

Tega mi saj menda ni treba utemeljevati, da šola tudi more trgovca trgovsko izobraziti. Seve, dovršenega trgovca šola ne more ustvariti, kakor tudi univerza ne pošilja, n. pr. že dovršenih sodnikov med svet. Izumirajo pa že tisti, ki delajo trgovcu ta poklon, da mu ni treba tega, česar je treba za vsak drugi poklic, — omike; redki so tisti, ki pravijo, da šola trgovcu ne more dati ničesar, da je zanj nepotrebna zlasti višja trgovska šola. Najboljši dokaz za eksistenčno pravico teh šol je njih čimdalje večji razvoj v Avstriji kakor v inozemstvu; zlasti na Nemškem, kjer sta se trgovina in industrija zadnji čas povzpeli do nenadne višine, meri razvoj trgovskih šol na najvišji cilj: na trgovske visoke šole, spojene z vseučilišči. Celo praktična Amerika, kjer je baje razširjeno mnenje, da je najboljša, začeti trgovino kot »laufburš«, je priznala, da je trgovcu potrebna teorija. Poleg šol za praktično izobrazbo trgovca imajo Zedinjene države že zdavnaj tudi šole za teoretično izobrazbo, takozvane »commercial colleges«.

Kranjska in sploh Slovenci nimajo nobene višje trgovske šole ali, kar je isto, trgovske akademije, to je šole, ki bi dala učencem tisto količino izobrazbe kakor višje srednje šole, višja gimnazija ali višja realka, in jih vsled tega usposobila za vojaško službo enoletnega prostovoljca. V Ljubljani je pač zasebna trgovska šola. Ta šola se je ustanovila med prvimi te vrste v Avstriji. Njen ustanovitelj si je pridobil lepih zaslug; obiskujejo je celo inozemci — to kaže, da izpolnjuje svoje mesto dobro. Toda to mesto je le nižja stopnja na lestvici trgovskega šolstva, in na tej stopnji naše šolstvo ne sme ostati. Splošno mnenje je, da ta šola ne zadošča našim potrebam višje izobrazbe, da nam je treba šole, ki bo dopolnjevala to šolo, šole, ki bo stavila svoje abiturijente na enako stopnjo z abiturijenti višje gimnazije ali višje realke. Zategadelj pa trgovska akademija ne more biti konkurenčno podjetje že obstoječi trgovski šoli, če je ob vzvišenem poklicu, ki ga imajo šole, sploh umestno govoriti o konkurenci; kajti šola ne sme biti predmet, še manj pa produkt spekulacije.

Kar pa je za nas odločilnega pomena, je dejstvo, da nimamo nobene slovenske, ne višje ne nižje trgovske šole. S tem pa ne mislim reči, da naj bo slovenska višja trgovska šola tako slovenska, da ne bo v njej prostora za noben drug jezik. Če komu, je treba trgovcu znati več jezikov, in zlasti je slovenskemu trgovcu znati nemško. Umeje se, da bo treba nemščini lepo mesto odkazati na akademiji. Zategadelj bo na njej prostora za obe narodnosti. Toda predvsem je slovenskemu trgovcu treba znati svoj lastni jezik. Danes pa je položaj tak, da dela slovenskemu trgovcu korespondenca v slovenskem jeziku take težave, da mu je proti njim dopis v nemščini igrača. To pa izvira odtod, ker je bila doslej vsa izobrazba, kolikor je je mogel užiti slovenski trgovec, nemška, ker naš trgovec večinoma še danes misli nemško in te misli težko prevede na slovenski jezik, ker se ni učil slovenskih izrazov. Tudi v terminološkem oziru bi bila akademija velike važnosti: začela bi se razvijati tudi slovenska trgovska znanost.

Ker pa je to polje pri nas še malo obdelano, bi kdo utegnil ugovarjati, da ni moči ustanoviti akademije, češ, kje dobimo učiteljev in kje učnih knjig.

Ne zdi se mi težko, na vsem Slovenskem za eno samo šolo dobiti sposobnih učnih moči — danes, ko snujemo slovensko vseučilišče. Ne morem pa, da ne bi omenil srečnega slučaja današnjega dne. Imel sem namreč priliko seznaniti se

s Slovencem, ki je naredil učiteljsko izkušnjo za vse predmete višjih trgovskih šol. Pravil mi je, da celo avstrijski Lahi nimajo na svoji višji trgovski šoli v Trstu, dasi obstoji že skoro celo stoletje, nobenega izprašanega učitelja in večinoma tudi učnih knjig ne.

Ugovor glede učnih knjig se mi že zategadelj ne zdi tak, da bi se mogli pečati z njim, ker tudi na nemških trgovskih šolah igrajo precejšnjo ulogo scripta. Mislim, da niso učne knjige pogoj šole, ampak narobe: šola je pogoj učne knjige. Nobeden narod ni imel prej učnih knjig nego šole. In če »še« za svoje srednje šole nimamo vseh učnih knjig, je vzroka iskati v tem, ker nimamo višjih srednjih šol. Da pa bodo učne knjige tudi za te kaj hitro tu, brž ko dobimo te šole, o tem dvomi danes samo še tisti, ki ne vidi ali noče videti znamenitega razvoja slovenskega jezika in slovstva. Učne knjige postanejo potrebne šele s šolami samimi. Kdo pa bi pisal učne knjige, če ni učencev, ki bi jih kupili! Predno ni potrebe, se tudi ne išče zadostilo zanjo. Saj tudi dežnika niso prej izmislili, predno ni padel prvi dež. In velikokrat je deževalo na ta svet, predno se je odprla prva marela, in velikokrat se je predavalo tudi na nemških šolah, predno je izšla prva nemška šolska knjiga.

Tehnični razlogov zoper možnost, da se ustanovi višja trgovska šola, ni. Naj pa bi se nam stavile še take ovire nasproti, moramo jih premagati: napeti nam je vse moči, da jih odstranimo, kajti višja trgovska šola ni samo neobhodno potrebna za strokovno izobrazbo našega trgovskega naraščaja, ampak je izredne važnosti tudi v socialnem oziru, vsled tega pa tudi največjega pomena za tisti narod, kateremu pripada večina po tej častiti zbornici zastopanih trgovcev. Če izrekam v tej častiti skupščini dandanes nepriljubljeno besedo »narod«, naj se mi ne zameri; končno je vendar trgovski stan del naroda, iz katerega zajema svoje moči, in čigar usoda je tudi njegova usoda.

Ravno v socialnem oziru je trgovska akademija za naše trgovce veliko višjega pomena in večje važnosti nego pri kakem drugem narodu. Trgovci in industrijalci, za katere ne bi bila akademija nič manjše vrednosti nego za trgovce, so največji in najvažnejši del našega srednjega stanu, ki nam mora, ker nimamo plemstva, ne veliko višjega uradništva in tudi ne denarne aristokracije, nadomestovati tudi višji stan. Važne so naloge našega srednjega stanu v javnem življenju, v javnih zastopih. Zategadelj pa so zahteve, ki se stavijo našim trgovcem in industrijalcem glede splošne izobrazbe, tudi večje, da morejo dobro izpolnjevati svoje socialno mesto, ki jim je pri nas odkazano više nego drugod. Če je trgovcu že radi njegovega poklica treba splošne izobrazbe, je je tembolj treba našemu trgovcu.

Tako izobrazbo pa more dati le šola, postavljena na višjo in širšo podlago, šola, ki ni samo nekaka rokodelska večbaltica za rokodelsko izvrševani trgovski obrt.

Ni misliti, da ne bi edina slovenska višja trgovska šola imela zadosti obiskovalcev. Že sedaj je mnogo domačinov na tujih akademijah. Število naših trgovskih akademikov pa bi se gotovo znatno pomnožilo, ko bi imeli šolo doma, kjer bi učenje in življenje ne veljalo toliko kakor v tujih, večjih mestih. Dasi pa ima akademija v prvi vrsti pomen za sinove naših trgovcev in industrijalcev — za bodoče naše trgovce in industrijalce, ni brez važnosti tudi za tisto našo mladino, ki se ne more nadejati samostojne bodočnosti. Koliko onih, ki se dokopljajo samo do mature, se poizgubi! Maturantom, ki nimajo sredstev za visoke šole, se bodočnost ne sme hla baš. Akademija bi pa sinovom manj premožnih staršev skrajšala dobo učenja, po dovrstitvi pa jim nudila lepšo prihodnost, nego jo ima maturant ob današnji prenapolnjenosti nižjih uradov, obenem pa bi si pridobili tudi za to uradno službo kvalifikacijo. Upati je, da se še znamenito razvije industrija v naši deželi ob nje naravnem bogastvu, in da se tudi trgovina razcvete v njej, ker je blizu Trsta, ki se po zgradbi druge železnice brez dvoma povzpne; nadejati se je tudi, da se odpravijo tudi druge ovire, ki branijo, da Trst ne zavzema tistega mesta, ki mu gre kot edini avstrijski luki. Lahko rečemo, da bo dosti služb za absolvirane akademike; saj bodo naši trgovci in industrijalci gotovo rajši jemali v službo slovenščine zmožne domačine, nego pa tujce.

Naj preidem na finančno stran našega vprašanja. Umeje se, da ob svojih sredstvih ne bi mogla zbornica ustanoviti in

vzdrževati akademije. Upati pa je, da država, kateri trgovski stan plačuje toliko davka, ne odreče svoje izdatne podpore napravi, tako važni za trgovstvo, da tudi naša dežela vkljub svoji obremenjenosti ne odreče prispevka, in da tudi mesto Ljubljana pripomore k uresničitvi te tudi zanjo pomembne šole.

Koliko bo stala ustanovitev in vzdrževanje, danes seveda še ni mogoče povedati. Praška trgovska akademija se je ustanovila, ko je ustanovni zaklad dosegel znesek 44.211 gld. 47 kr. Zložili so to vsoto po večini trgovci in tovarnarji na Češkem. O stroških za vzdrževanje te akademije, žal, nimam podatkov. Pač pa jih imam o akademiji v Innsbrucku, katere velikost je primernejša našim razmeram. Ta šola stane na leto 70.080 K: 47.000 K pokrije šolnina, 23.080 K pa poravnajo, in sicer: ustanove 1800 K, prispevek državni 8000 K, deželni 2080 K, trgovske in obrtniške zbornice 3000 K, mestne hranilnice v Innsbrucku 7000 K, trgovskega gremija 1200 K. Mesto skrbi za šolske prostore in za njih kurjavo in svečavo.

Morebiti se bodo ti stroški zdeli komu tako visoki, da bo mislil, da jih sploh ne zmoremo tako kmalu. Strahopetna bi bila ta misel, a nas ne sme prisiliti, da bi opustili stvar. Šola je nujna potreba in bo vedno nujnejša, in končno se bo morala ustanoviti. Morda pa poreče kdo, da je ustanovitev te šole stvar drugih faktorjev, predvsem dolžnost države. Razmere so pa take, da se je danes državi še celo težko brigati za nove kanone, kaj šele za »uma svetle meče!« Pa tudi v prejšnjih »boljših« časih in po kronovinah, na katere siplje država gostejše in gorkejšje žarke svoje milosti, so se trgovske šole ustanovile le vsled inicijative trgovstva samega ali njegovega zastopstva. Praško akademijo so ustanovili češki trgovci in tovarnarji, v Innsbrucku jo je ustanovila tamošnja trgovska in obrtniška zbornica, takisto v Brnu. Še celo na Nemškem, kjer so s šolami bolj prijazni, se je razvilo trgovsko šolstvo v prvi vrsti na izpodbudo trgovcev in njih zastopstva. Ni še dve leti, kar sta se v Lipskem in Ahenu ustanovili trgovski visoki šoli, združeni z univerzo, oziroma s tehnično visoko šolo; obe vzdržujeta v prvi vrsti dotični trgovski zbornici.

Častita zbornica ne bi mogla lepše oslavit svoje petdesetletnice, nego če položi temelj trgovski akademiji. Zadnji čas se je v naši trgovski mladini pojavilo gibanje, ki meri na to, da si sama pomore do tega, česar ne dobi od poklicane strani. A to prizadevanje je gotovo najboljšje znamenje, najboljši dokaz, da je šola nujno potrebna. Ali naj častita zbornica, ki ima pazno zasledovati vsako gibanje v trgovskem stanu in pametne težnje podpirati moralno in dejanstveno, sami sebi pusti uka-željno našo mladino, da neekonomično s samouštvom trati svoje duševne moči?

Zbornični svetnik g. Josip Lenarčič je nato govoril nekako tako:

Gospod predgovornik je utemljeval z lepimi besedami predlog za ustanovitev višje trgovske šole v našem središču. Da podkrepim ta važni predlog in razjasnim nekatere pojme, ter da končno natančno določimo, kaj hočemo in kako hočemo, si usojam izpregovoriti nekaj besed o razvoju trgovskega šolstva v naši avstrijski domovini.

V to svrhu treba ločiti tri dobe. Prva sega do l. 1868., druga od l. 1868.—1888. in tretja od l. 1888. do današnjega dne.

V prvih časih ni bilo treba trgovskih šol. Razmere so bile take, da je zadostovala učna doba v praktični trgovini za potrebno izobrazbo, in trgovci so delali s 100—500—1000°/_o. Trgovske knjige iz 16. in 18. veka se ne razločujejo skoro nič. Ni opaziti, da so stoletja pretekla med enim in drugimi, marveč videti je, kakor bi bile istodobne. Šele potem, ko se je pojavil parni stroj in so železni trakovi prepregli vso zemljo, se je preustrojila vsa trgovina. V začetku se je prilagodila velika trgovina novim razmeram, ali kmalu se je preobrazila trgovina vobče.

Velikanska produkcija je provzročila svetovno konkurenco, vsled katere treba vsakemu trgovcu kalkulirati z vinarji. Združitev kapitala je pa nakopičila ogromno narodno in zasebno premoženje, katero se ni merilo več po 100.000, marveč celo po milijardah. Kar se je poprej zdelo veliko, je postalo skoraj neznamno ob novih oblikah. Velike vozničke, prejšnje veletržce in bankirje so zakrile akcijske družbe, železnice, parobrodne družbe, borze itd.

Kramarski trgovec je poprej dobro izhajal pri svoji mali trgovini, dandanes pa gre ob vsej svoji ščedljivosti in pridnosti po zlu, ako ne razume prav kupovati in prav kalkulirati. Moderna trgovina je svetovna trgovina, in tudi mali trgovec mora biti nekaj svetovnega trgovca, da ne pogine.

Najpoprej so spoznali, da je trgovcu potrebna izbrazba, severni Američani, ki imajo sedaj nad 300 trgovskih šol, za njimi so Francozi l. 1830. ustanovili trgovsko šolo v Parizu in Nemci l. 1831. v Lipskem. Prve šole so si ustanovili veletržci za svoje stanovske in zasebne potrebe: njih lastni sinovi naj bi se v prvi vrsti pripravljali za veletržce. Velika šolnina na Francoskem (do 1000 frankov), v Nemčiji (do 700 mark) in v Avstriji (do 160 gld.) označuje to izključljivost. Ustanovniki se niso opirali na državno podporo, ampak še branili so se državnega vmešavanja, boječ se, da bi jim utegnili državni organi kaj pokvariti.

Uspehi na teh višjih trgovskih šolah, kakor v Parizu, Lipskem, Pragi, na Dunaju, v Antverpnu, Amsterdamu, Benetkah in Kristijaniji so bili res lepi. Saj so bile najboljše moči nameščene, in prihajali so učenci od vseh krajev sveta.

Veliki večini trgovskega naraščaja pa ravnokar navedene šole niso bile pristopne, tudi ni bilo na njih poskrbljeno za manjše trgovce. Razne trgovske skupine so torej snovale šole, v katerih bi se trgovski učenci učili najpotrebnejšega trgovskega spisa. To so bile nekako trgovske nadaljevalne šole. Za nekoliko višjo izobrazbo so pa zasebni podjetniki ustanavljali eno- in dveletne trgovske šole, ki so se v mnogih krajih sponesle prav dobro.

Naše cesarstvo je bilo vsled svoje ugodne lege med vzhodom in zahodom v prvi vrsti poklicano v novi dobi, oprijeti se trgovine. Razni neavstrijski narodi so pošiljali svoje trgovce, odpravnike (spediterje), industrijce in stavbenike iz Nemčije, Belgije, Italije, Francije in celo Angleške v naše kraje tako, kakor še dandanes v Indijo, ker je bila Avstrija pokrajina, kjer se je dalo kaj zaslužiti. Pa tudi domačini so se kmalu zavedali svojega ugodnega položaja in se pridno poprijeli trgovskih in drugih podjetij, a ne v svojo škodo.

Veliko uspeha pa so dosegla taka podjetja vsled avstrijskih trgovskih šol.

Prva višja šola se je ustanovila v Pragi l. 1856., potem na Dunaju l. 1857., če se ne oziramo na mornarsko šolo v Trstu, ki je bila osnovana l. 1751. ter se je razširila l. 1817. v mornarsko in trgovsko šolo.

Razni poskusi, da bi se na tedanjih realkah uvedel tudi trgovski pouk, pa se niso posrečili.

Iz dobe pred l. 1848. imamo poleg ravnokar omenjene mornarske šole le še tri trgovske šolske zavode, namreč zasebno trgovsko šolo Mahrovo v Ljubljani iz l. 1834., Patzeltovo na Dunaju iz l. 1840. in dunajsko gremijalno šolo iz l. 1848.

Omenjeni akademiji v Pragi in na Dunaju pa nikakor nista mogli zadoščati potrebam. Sledila jima je kmalu l. 1863. akademija v Gradcu. Te akademije niso imele nikake državne podpore, in vsako vmešavanje državnih oblasti bi se bilo celo smatralo za škodljivo, zlasti ker se ti zavodi niso dali spraviti v sklad z nobeno tedanjih šolskih kategorij. Tudi niso bile te akademije zasnovane enotno. Država tudi res ni imela ž njimi opravka več nego le v toliko, da jih je dovoljevala. Upravljal jih je upravni svet tako kakor pri delniških podjetjih in kakor angleški in ameriški board of education.

Najboljši načrt je imela akademija v Pragi, kjer je deloval iz Lipskega poklicani dr. Arenz. Namen ji je bil, kakor že omenjeno, pripravljati naraščaj za veletrgovino. Učenci so morali dovršiti nižjo srednjo šolo. Na akademiji pa so se potem izobraževali tri leta. Učni načrt je obsegal tri oddelke: 1. komptoar, 2. zalogo, 3. promet; sicer ni bil posebno razvit na široko, a je bil tembolj intenziven. Naslanjal se je najbolj na pariško »Ecole superieure«.

Na Dunaju so vedno eksperimentirali z ondotno akademijo. Strokovnjaka dr. Arenza niso hoteli poklicati, vendar pa so hoteli nekaj več doseči nego v Pragi. Preustrojevali so šolo tako dolgo, da so jo v maju l. 1872. razdelili v 2 oddelka, namreč v trgovsko srednjo šolo s 3 letniki in v trgovsko visoko šolo z 2 letnikoma. Duša tej preosnovi je bil tedanji kurator baron Czedit, ki je skrbel tudi za to, da so se osnovali posebni učni tečaji iz raznih strok praktičnega delovanja.

Razmere pa so pokazale, da velikošolski značaj s popolno prostostjo dijakov ni prikladen za trgovsko stroko, ker je treba, da se dijak tudi vežba v praktičnem delu ter mu je po absolviranju popolnoma priučen. Dobro se še spominjam iz svojega prvega leta na tehniki, kako so se dijaki trgovske visoke šole s svojimi čepicami merili z dijaki z univerze ali tehnike. Toda ta slava je le hitro minila. Veliki krah l. 1873. je uničil tudi trgovsko visoko šolo. Velikanskih stroškov ni mogla več zmagovati in po štiriletnem obstanku je preminila. Srednja se je pa preustrojila po praškem vzoru. V Gradcu so hoteli na ondotni akademiji doseči dva smotra: hoteli so namreč izobraziti trgovsko, vrhutega pa še industrijsko, zlasti za domače štajerske potrebe. Industrijski oddelek je obsegal mehanično in pa kemično stroko, tako da je imela šola tri učne načrte. Ker ni bilo dovolj učencev z nižjimi srednjimi šolami, so jih jemali tudi iz ljudskih šol, a te v neko pripravljalo šolo s 3 letniki.

Naravno je, da se ta organizacija ni mogla ohraniti, zlasti ko so se osnovala državna obrtna šola in rokodelske šole. Akademija se je morala polagoma omejiti na trgovsko stroko in je tako polagoma prišla l. 1890. na isto stališče, na katerem je bila dunajska l. 1877., in s katerim je pričela praška l. 1856.

Kakor sem že omenil, za srednjega in malega trgovca s temi akademijami ni bilo poskrbljeno. Nadaljevalne šole niso zadostovale, zato so se pa ti sloji z veseljem oprijeli zasebnih zavodov z enim ali dvema letnikoma, kjer so dobivali primerno teoretično podlago. Visoka šolnina je vzdrževala taka zasebna podjetja in donášala vrhutega dotičnim podjetnikom primeren dobiček. Država ni subvencionirala teh podjetij.

Po tem naravnem razvoju bi se bilo razvilo trgovsko šolstvo polagoma, prilagodivši se krajevnim razmeram, ako ne bi bilo l. 1868. prišlo na površje drugo vprašanje, vprašanje o enoletnem vojaškem prostovoljstvu.

Olajšava vojaščine z enoletno službo, ki je bila združena z dovršilno preskušnjo na akademiji tako kakor na gimnazijah in realkah, je privedla toliko mladeži, ki ni bila kos izdelavati učne tvarine na drugih srednjih šolah, da so bile akademije prenapolnjene. Vojaška uprava je predpisovala mnogo take učne tvarine, ki ni bila potrebna za trgovsko stroko. Na škodo trgovskih učnih predmetov je uvedla predmete za splošno izobrazbo. Učenci, katerim nikakor ni bito mari, posvetiti se trgovskemu stanu, so pohajali trgovske akademije le v dosego vojaške olajšave.

Naravna posledica vsega tega je bilo silno nazadovanje strokovne izobrazbe na akademijah, ki so rasle kakor gobe po dežju tudi v takih krajih, kjer ni bilo strokovne potrebe. Čule so se razne pritožbe zoper absolvente teh akademij, in marsikje je bilo še treba ustanoviti tako imenovane »kurze abiturientov«, kjer so si izpopolnjevali strokovno znanje. V take kurze so vstopali tudi abiturienti srednjih šol, ki so se hoteli posvetiti trgovini. Seveda ti kurzi tudi niso mogli v enem letu zmagati vse tvarine in so se v mnogih krajih razširili v 2 letnika. Polagoma so začeli vpeljavati nadaljevalne tečaje za posamezne stroke, katere so obilo obiskovali iz krogov praktičnega trgovstva.

V času od l. 1868.—1888. je bilo trgovsko šolstvo na jako nizki stopinji glede učnih uspehov. Tedanje nižje šole so hotele tekrovati z akademijami brez ozira na njih učence, oziroma izobrazbo le-teh.

V tem času so se odprle šole tudi deklicam, katere so se hotele izvežbati za trgovski stan.

Tako je prišlo l. 1888., ko se je tedanji načelnik učne uprave, eksclenca baron Gautsch, začel intenzivno zanimati za trgovsko šolsko stroko. V tem letu je bilo v Avstriji 10 višjih, 30 dveletnih in 62 nadaljevalnih trgovskih šol brez kake enotne organizacije, brez pravih učnih sredstev in brez pravih strokovnih učiteljev. Z mnogimi učnimi urami preobloženi profesorji in učitelji srednjih šol so poučevali tudi na teh strokovnih šolah, seveda le v svojih strokah, brez prave zveze s tem, kar potrebuje trgovina.

Leta 1888. je odredila učna uprava neko inspekcijo trgovskih šol, in ta je dognala razne hibe. Trgovski stan, ki se je v prvih časih branil vsakega vmešavanja države v svoje šole, je tedaj sam zaželel, da bi država podržala trgovske šole. Po skupnem delovanju z zastopniki trgovskega stanu in šol-

nikov je prišla učna uprava do zaključka, da treba trgovsko šolstvo enotno organizirati.

Določila pa se je nastopna organizacija: Za veletrgovino potrebno komptorno osebje naj se izvežba na višjih trgovskih šolah ali dosedanjih akademijah; takim višjim trgovskim šolam pa naj se priklonijo specialni tečaji za trgovce, ki se zanimajo za specialno trgovino z blagom, za bančne zadeve, zavarovalnice, trgovsko pravo, carinstvo itd. Za srednje in male trgovine naj služijo nižje dvorazredne dnevne šole, katere naj obiskujejo mladeniči, ki se hočejo posvetiti trgovini ne kot komptorno osebje nego kot komiji, da jim ne bo treba kot vajencem ali najnižjim uslužbencem trati časa z navadnim hlapčevskim delom. Za vaje pa naj bi služila nadaljevalna šola z osmimi urami na teden.

Za te tri kategorije se je osnoval učni načrt.

V letih 1890.—1897. se je na tej podlagi ustanovilo 5 nemških in 4 češke trirazredne šole; te šole so dobile vsaka še en letnik kot pripravljalni tečaj. Nižjih dvorazrednih trgovskih šol se je ustanovilo 10 nemških in 2 češki. Triletnih nadaljevalnih šol z osmimi učnimi urami se je osnovalo 10.

Učni načrt za višje šole obsega sledeče predmete: učni jezik, francoski jezik, angleški jezik, češki ali italijanski jezik, trgovsko računstvo, matematiko, trgovsko korespondenco in komptorna dela, knjigovodstvo, vzorni komptoar, trgovstvo, menično pravo, trgovsko in obrtno pravo, nacionalno ekonomijo, geografijo, zgodovino, fiziko, kemijo, tvarinoznanstvo in tehnologijo, kaligrafijo in stenografijo.

Učni predmeti za nižje dvorazredne trgovske šole so: veronauk, učni jezik, računstvo, trgovska korespondenca in komptorna dela, knjigovodstvo, trgovsko in menično pravo, geografija, naravopisje, naravoslovje, tvarinoznanstvo, kaligrafija in stenografija. Pogojno obligatni predmeti so eventualno tuji jeziki.

Za trgovske nadaljevalne šole pa so naslednji predmeti: učni jezik, računstvo, knjigovodstvo in trgovska korespondenca, trgovsko in menično pravo, geografija, tvarinoznanstvo in kaligrafija.

Prejšnja leta jako draga učna sredstva, knjige itd. so se pomnožila jako hitro. Saj so založniki vedeli, da jih bodo lahko razpečali. Prej so se dobivale knjige iz inozemstva, zdaj pa že Avstrija zalaga Nemčijo s svojimi knjigami.

Učna uprava je pa tudi glede učiteljev določila stroge predpise tako kakor za srednje šole. Zlasti glede poučevanja tujih jezikov se gleda pri preskušnjah strogo na to, da je kandidat bival vsaj eno leto v deželi, katere jezik naj poučuje.

Zanimiva je statistika trgovskih šol v Avstriji iz l. 1898. Tedaj je bilo višjih šol: nemških 9, čeških 6, poljska 1 in laški 2; nižjih: nemških 38 čistih in 7 utrakvistnih, čeških 4 čiste in 5 utrakvistnih, poljska 1 čista in 2 utrakv., laška 1 čista in 1 utrakv., srbska 1 utrakv.; nadaljevalnih: nemških 39, čeških 16 in laška 1.

Iz teh podatkov je videti, da smo, če izzamemo Čehe, drugi Slovani silno zaostali. Slovenci nimamo niti ene učilnice za trgovsko izobrazbo, in zagadelj se je pojavila vroča želja po trgovskih šolah. Naša notranjska centrala, Postojina, se silno poteza za tako šolo, ker čuti, kako živo je potrebna izobrazba trgovskemu stanu, in le želim, da bi Postojina kmalu otvorila zaželjeno šolo. Nameravana ljubljanska višja trgovska šola pa nikakor ne bo kako konkurenčno podjetje bodoči postojinski šoli, kajti ta bo po mojem mnenju le nižja trgovska šola ter bo imela ves drug krog učencev kakor pa višja ljubljanska.

Kaj pa učne knjige? Ugovarjalo bi se morebiti: saj še za gimnazijo nimate potrebnih knjig, zato se ne ustanovi slovenska višja gimnazija. Jaz pa pravim: učna uprava pokaži le nekoliko dobre volje, pa bo te težkoče hitro konec. Saj nam ni treba kaj posebno originalnega v učnih knjigah; literatura drugih narodov je v tem pogledu tako bogata, da nam je le treba seči po njej in preskrbeti prevodov. Našim sposobnim možem, ki bi se hoteli temu posvetiti, pa enoleten dopust! Takisto je tudi s prireditvijo knjig za trgovsko šolo. Sredstev bo, trdno upam, na razpolago, in le dobre volje je treba odzgoraj in pri prizadetih faktorjih, pa je vse pripravljeno.

Nadejam se, da se nam posreči priti do zaželenega smotra, in upam, da bodo merodajni faktorji tukaj, ko ne gre za politične zadeve, marveč za živo potrebo, pristopni za naše predloge, in da bomo skoraj v položaju otvoriti v Ljubljani višjo trgovsko šolo. V to pomozí Bog!

Trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko.

Trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko je imela dne 20. marca t. l. v dvorani ljubljanskega mestnega magistrata pod predsedstvom zborničnega predsednika gosp. Jos. Kušarja javno sejo, katere so se udeležili zbornični svetniki gg.: Ivan Baumgartner, Oroslav Dolenec, Andrej Gassner, Franc Hren, Anton Klein, Franc Kollmann, Josip Lenarčič, Karel Luckmann, Friderik Pauer, Feliks Stare, Feliks Urbanc in Jernej Žitnik.

Predsednik je naznanil, da je Nj. Veličanstvo cesar za vdanostno brzojavko, ki jo je zbornica odposlala ob priliki svoje petdesetletnice dne 12. januarja t. l., po c. kr. deželnem predsedstvu blagovolil izreči svojo zahvalo. Zbornica je vzela to stoje na znanje. Dalje je vzela na znanje dopis slovenskega trgovskega društva »Merkur«, ki toplo pozdravlja zbornični sklep glede ustanovitve slovenske trgovske akademije.

Potem ko je zbornica odobrila poročilo zborničnega II. tajnika dr. Viktorja Murnika o izpremembi pravil obratne bolniške blagajne tvrdke G. Tönnies v Ljubljani, je sprejela nujni predlog zborn. svet. g. Karla Luckmanna, da naj se zbornica obrne do c. kr. finančnega ministrstva s prošnjo, da poskrbi za hitrejšo rešitev prizivov in pritožb v davčnih zadevah. Pri upravnem sodišču leže namreč pritožbe po dve, tudi tri leta, med tem pa mora pritožnik plačevati pomotoma ali napačno odmerjeni visoki davek. Povod temu predlogu je dalo znano visoko obdavčenje kreditnega društva kranjske hranilnice, ki je sklenilo, da se razide, če se njega pritožba na upravno sodišče ne reši ugodno. Ko so o stvari še govorili zborn. svet. gg. Žitnik, Lenarčič, Gassner, Stare in Pauer, je bil sprejet še predlog zborn. svet. g. Baumgartnerja, da je prepis vloge na c. kr. finančno ministrstvo izročiti vsem kranjskim poslancem, da se za stvar primerno zavzame.

Zbornični svetnik g. Oroslav Dolenec je poročal nato v imenu odsekov o prošnji 35 ljubljanskih trgovcev, da bi se zbornica zavzela pri c. kr. deželni vladi za skrajšitev peterih, teden dni trajajočih letnih sejmov za blago v Ljubljani na take, ki bi trajali samo po en dan. Gremij ljubljanskih trgovcev priporoča to prošnjo najtopleje. Odsek je mnenja, da so pomembni za naše kraje samo živinski sejmi, da pa ni prav nobene potrebe za letne sejme za blago. Umevno je, da jih ne potrebujejo trgovci in obrtniki, ker jim je gotovo ljubše in prikladnejše, blago prodajati v lastnih prodajalnicah, nego pa na »štanti«, ki jim povišujejo stroške. Če še dandanes tudi nekateri mestni trgovci, zlasti manjši, spravljajo blago na sejme, je vzroka iskati v tem, ker hočejo s tem paralizirati konkurenco tujcev, ki prihajajo na sejme ne ravno z najboljšim blagom, češ, bojazljivi kmet si itak ne upa stopiti v lepo prodajalnico, — vdan pa je tudi staremu, podedovanemu, po mnogokratni slabi izkušnji še ne čisto izkoreninjenemu prepričanju, da se na sejmju vkljub nizki ceni kupi tudi dobro. Takih prepričancev je pa vedno manj, in skoro je že tudi pri nas pojem sejmskega blaga isti kakor pojem slabšega blaga. Zagadelj pa so sejmi z blagom zlasti v Ljubljani vedno slabše obiskovani, in velika večina jih sploh niti zapazi ne. Kajti pozornost obračajo nase le živinski sejmi, ki se hkratu vrše, in na živinske sejme prihaja v prvi vrsti kmečko ljudstvo, okoličani, in ne toliko na sejme za blago. To je bilo pač drugače pred desetletji, ko so bili blagovni sejmi še velike važnosti kakor za trgovca, tako tudi za konsumenta. Takrat se je po sejmih razpečavalo res dobro blago. Na sejme so postavljali veliki trgovci velike množine blaga, in živahna konkurenca med prodajalci je konsumenta obvarovala škode. Ob današnjem razvoju prometnih sredstev in trgovine se pa ni bati nezadostne konkurence med stalnimi trgovci v škodo konsumenta. Večinoma ljudje dobro vedo, da bolje nego na sejmi kupijo pri stalnih trgovcih, s katerimi

se imajo lahko trajne zveze, ki jih pretrgati ni v prid trgovcu; zato se potruji postreči z dobrim blagom po poštenu ceni.

Naj pa tudi poreče kdo, da so sejmi za blago v Ljubljani še kakega pomena, vendar je odločno zanikati, da bi bili takega pomena, da bi morali biti po cele tedne; po en dan bi zanje zadostovalo docela. Kakor rečeno, pridejo okoličani v prvi vrsti na živinski semenj prvi dan. Na ta dan si nakupijo navadno vseh svojih potrebščin. Ostale dni sejmskega tedna je obisk prav pičel. Tudi v soboto, zadnji dan, ki je bil v prejšnjih časih vedno živahnejši nego drugi razen prvega, tudi ta dan je zadnja leta glede obiska tak kakor drugi. Če bi se sejmi za blago skrčili na en dan, bi tudi gostilničarji ne imeli nobene škode, kajti sejmski prodajalci ne dajo krčmarjem skoro ničesar zaslužiti, kupovalci pa le prvi dan. Pri tem vedno slabšem obisku so navezani vnanji, tuji sejmarji na vsiljivo reklamo, ako hočejo razprodati svoje blago; nastavljeni bodo morali vedno nižje cene, in umevno je, da bo vsled tega blago vedno slabše. Da se ta čisto nepotrebna in za konsumenta gotovo nekoristna konkurenca mestnim trgovcem omeji na en dan, je gotovo upravičena zahteva.

Le v deželah, ki imajo nezadostna občila in redko prebivalstvo, kjer ni zadostne konkurence med nastanjenimi trgovci in obrtniki, so sejmi za blago (izvemši specialne sejme) še potrebni. V vseh evropskih deželah pojema od leta do leta število semnjev za blago; povsod težijo za tem, da bi se odpravil ta zastareli način, oskrbovati si potrebščine.

V Ljubljani dajo stalni trgovci dovolj prilike za nakup dobrega blaga vsake vrste. Velika konkurenca v mestu samem, kakor tudi vnanja konkurenca in vedno večji davki delajo stanje ljubljanskih trgovcev vedno težavnejše. Priznati pa se jim mora, da so si vkljub temu znali ohraniti dober glas o solidnosti ljubljanske trgovine. Po pravici smejo zahtevati, da se, kakor se je že odpravilo krošnjarstvo, vsaj omeji tudi ta zastarela oblika trgovine. Odsek predlaga: zbornica vloži pri c. kr. deželni vladi prošnjo, da se omeje ti sejmi na take, ki trajajo samo po en dan. — Soglasno sprejeto.

Nato je sledila v zmislu zborničnega sklepa v slavnostni seji dne 12. januarja 1901. I. volitev peterih članov v odsek, ki naj bi se poleg predsednika in II. tajnika posvetoval o vsem, kar treba ukreniti, da se ustanovi v Ljubljani slovenska višja trgovska šola, in o tem poročal zbornici. Predno se je pa izvršila volitev, je izjavil zborn. svet. g. Ivan Baumgartner, da se mu ob tej priliki zdi umestno, pojasniti postopanje zbornične manjšine. Prereka mora, da bi bila manjšina v odseku sporazumna z namero večine, naj se ustanovi slovenska višja trgovska šola, v slavnostni seji pa da se je nenadoma izjavila proti tej šoli in proti njej tudi glasovala. Govornik pravi, da je že v odseku poudarjal, da je v mednarodnem prometu potrebno popolno znanje nemščine, oziroma italijanskega, francoskega ali angleškega jezika; šola bi morala zagledati biti vsaj utrakvistna. In za tako bi glasoval tudi danes.

Zbornični svetnik g. Lenarčič je nato poudarjal, da danes ni več na razpravi vprašanje, če se naj ustanovi slovenska višja trgovska šola ali ne — to vprašanje je že rešeno, nego danes je na dnevnem redu volitev odseka, ki se mu bo pečati z ustanovitvijo akademije. Razprava v odseku je bila povsem mirna; g. Luckmann je radi nujnega opravičila odšel pred glasovanjem, g. Baumgartner pa ni ugovarjal nasvetu, ko se mu je zagotovilo, da se bo skrbelo za to, da bodo slušatelji popolnoma vešč ne samo slovenskemu, ampak tudi nemškemu, eventualno tudi laškemu ali kakemu drugemu svetovnemu jeziku. Tembolj je presenetilo in ogorčilo postopanje manjšine v slavnostni seji, v kateri g. Luckmann ni govoril kot mandatar zbornične manjšine, ampak kot mandatar svoje stranke. S tem je krenil na politično polje, kar je v interesu uspešnega delovanja zbornice obžalovati, a za nasledke bo odgovorna manjšina. Govornik izjavlja, da se večina nikakor ne more zadovoljiti z utrakvistno akademijo, ki bi dejansko bila le nemška; ljubljanska realka nam je v tem oziru svarilen vzgled. Gospod Luckmann se je razžalivo izrazil o slovenskem jeziku, a sodil je kakor slepec o barvah, ker ni več jeziku, da bi mogel reči, ali je sposoben ali ne.

Zbornični svetnik g. Luckmann je odgovoril, da ni zaslužil takega očitjanja, ker ni nikdar stopil v zbornici na

strankarsko politično stališče, da Slovencem ni sovražnik, a za slovensko akademijo ne more glasovati, ker bi bil tak zavod nepraktičen, in ker sploh ni upanja, da bi se kdaj oživotvoril. V trgovini hodijo v poštev le svetovni jeziki, zato vztraja pri svojih nazorih.

Zbornični svetnik g. Lenarčič je omenil, da ga zbornična manjšina prejkone ni razumela, ker je govoril slovensko; zagledal je iznova pojasnil zadevo v nemškem jeziku in zlasti poudarjal, da bo nameravana šola posebno pozornost posvetila nemškemu jeziku.

Po nekaterih opazkah zborničnih svet. gg. Baumgartnerja in Gassnerja se je vršila volitev. Izvoljeni so bili gg.: Anton Klein, Fran Kollmann, Josip Lenarčič, Filip Supančič in Feliks Urbanc.

Za člana obrtnega šolskega sveta na Kranjskem je sklenila zbornica c. kr. deželni vladi imenovati gosp. Ivana Šubica, ravnatelja c. kr. obrtnih šol v Ljubljani (poročevalec zborn. svet. g. Pauer), za člana carinskega sveta pa predlagati c. kr. trgovskemu ministru zborn. svetn. g. Baumgartnerja in za namestnika zborn. predsednika g. Kušarja (poročevalec g. Stare).

Na poročilo zborn. svetn. g. Lenarčiča o trgovskem, oziroma obrtnem učnem zavodu v Postojni je sklenila zbornica, poročati c. kr. deželni vladi, da priznava nujno potrebo, da se ustanovi trgovska šola v Postojni, da se načeloma izreka za ustanovitev nižje dvorazredne trgovske šole z enoletnim pripravljalnim tečajem in da je pripravljena k stroškom prispevati z zneskom do 10 %.

Zbornični podpredsednik g. A. Klein je poročal nato o prošnji tvrdke Lavrenčič & Domicelj za podelitev koncesije v ustanovitev pisarne za revizijo in reklamacijo vozni. Mestni magistrat ljubljanski toplo priporoča to prošnjo. Poročevalec pravi, da se v zadnjem času množe pritožbe radi nobenega sistema našega železničnega tarifstva. Tarifi avstrijskih železnic so tako komplicirani, da, zmedeni, da se ni čuditi, če se pri preračunavanju stori mnogo napak. V drugih kronovinah so se ustanovile zagledal pisarne, ki se pečajo z revizijo, vozni in z njih reklamacijo. Te pisarne imajo mnogo opravila. Praška trgovska in obrtniška zbornica se je glede teh pisaren med drugim izrekla naslednje: »Če bi občinstvo vedelo, da se pristojbine večinoma prav zaračunajo, ali da tuintam se pojavljajo nepravilne račune poklicani kontrolni uradi naknadno popravijo, ne bi obiskovali revizijskih pisaren v takih trumah in jim dajali toliko opravila. Ravno veliko število primerov pa, v katerih je treba reklamirati, opravičuje sklep da nepravilna zaračumba pri železnicah ni ravno redka.« Razmere glede zaračumbe vozne brez dvoma na Kranjskem niso boljše nego na Češkem. Naravno je, če se vedno pogostje čujejo želje po taki pisarni. Že pred dvema letoma se je tudi gremij ljubljanskih trgovcev izrekel za tako pisarno, od katere pričakuje za trgovski svet mnogo olajšav in uspehov. Odsek je prepričan, da je ustanovitev take pisarne pri nas nujnejše potrebna, in ker ima gosp. Al. Lavrenčič, ki bi vodil pisarno, vse zmožnosti za to vodstvo, predlaga odsek, da naj zbornica najtopleje priporoča predloženo prošnjo. Ko sta še zborn. svetn. gg. Lenarčič in Baumgartner poudarjala neugodne razmere glede železniških tarifov kakor tudi glede avstrijskega Lloydja, je bil odsek predlog sprejet soglasno.

Prošnjo gremija ljubljanskih trgovcev, da bi se pri c. kr. davčni administraciji uvedle uradne ure od 8. dop. do 2. pop., je sklenila zbornica podpirati pri c. kr. finančnem ravnateljstvu. (Poročevalec zborn. svetn. g. Žitnik.)

Na poročilo zborn. svetn. g. Baumgartnerja se je izpremenilo neko mesto v plačilnem in napredovalnem predpisu zborničnih uslužbencev.

Končno je zbornica podelila ustanovo za slušatelje eksportne akademije akademiku Ludoviku Bostjančiču, potem pa naslednjim učencem in učenkam strokovnih obrtnih šol v Ljubljani te-le ustanove: Josipu Grčarju, Ivanu Cedilniku in Josipu Kastelicu po 100 K, Josipu Lojku, Mariji Ažmanovi, Mariji Pirčevi in Mariji Sušnikovi pa po 50 K.

Društvene vesti.

Slovensko trgovsko društvo „Merkur“. Ustanovni shod. S ponosom se lahko ozira slovenski trgovski naraščaj na ustanovni shod slovenskega trgovskega društva »Merkur«, ki je bil dne 25. novembra 1900. l. v »Narodnem domu« v Ljubljani. Udeležilo se ga je blizu 200 nastavljenec, poleg njih pa tudi obilo drugih Slovencev, ki se zanimajo za novo društvo, med njimi g. župan Ivan Hribar.

Trgovski nastavljenec so pokazali z obilno udeležbo, da jim je na srcu organizacija trgovskega stanu, da hočejo delovati za razvoj njegov v Slovencih. Hvalevreden je ta nastop slovenskih trgovskih nastavljenec, saj le v organizaciji stanov je moč, le z organizacijo se povzpno na višjo stopinjo omike, da bomo Slovenci lahko tekmovali s tujimi narodi tudi na tem polju.

Na predlog gosp. Ferda Krsnika, načelnika pripravljalnega odbora, ki je vodil zborovanje, je bil izvoljen za predsednika shodu g. Feri Souvan mlajši, ki je burno pozdravljen sprejel to častno mesto.

Poročevalec pripravljalnega odbora, g. F. Krsnik, je nato naznanil, da je imel pripravljalni odbor 21 sej, in da je vstop v društvo priglasilo že 180 trgovskih nastavljenec: 140 iz Ljubljane in 40 z dežele. Potem je naslikal važnost bodočega društva, razložil pa tudi sredstva, katerih se bode posluževalo, da doseže svoj smoter. Velike važnosti je to, da hoče društvo vzdrževati svoje glasilo. Poudarjal je zlasti stanovsko in narodno zavednost, kajti le na tej podlagi bodo trgovski nastavljenec svojemu stanu delali čast. Poziva kolege, naj z vso vnemo delujejo v prospeh novega društva, je končal svoje poročilo, katero so z navdušenjem vzeli zborovalci na znanje. — Nato so se prečitala pravila novega društva, ki jih je bil temeljito sestavil pripravljalni odbor. Na predlog g. Dečmana jih je zbor en bloc sprejel in odobril. — Gospod Souvan je predlagal, naj se dosedanji pripravljalni odbor izvoli tudi za začasni odbor. (Soglasno sprejeto.) V imenu novega začasnega odbora se je zahvalil načelnik g. Krsnik za zaupanje in obljubil, da bode odbor tudi poslej delal v prospeh društva. — Pri točki »posamezni nasveti« se je oglasilo mnogo govornikov, ki so vsi navdušeno poudarjali potrebnost novega društva. Gospod Železnikar je poudarjal edinost, ki bodi geslo novemu društvu, da tem lože doseže organizacijo, ž njo pa pridobi obče zaželeno svobodo trgovskemu stanu. — Nato je govoril gosp. dr. Viktor Murnik, poudarjajoč, da mu že poklic nalaga dolžnost, zanimati se za vsako gibanje v trgovskem stanu. Naglašal je, da preveč verujemo onim modrijanom, ki uče: »Zaničuj denar, ako hočeš biti srečen«. Govornik misli, da modrost, ki nas uči zaničevati denar, ni utemeljena, dasi jih je veliko, ki bi najrajši videli, da bi stanovali Slovenci v samih Diogenovih sodih. Čas je, da začnemo hoteti denar. Ne misli nikakih pobožnih želj, ampak resno teženje, ki nas sili, da napnemo vse moči v dosego svojih želj. Nadeja se, da so se pobožne želje naših src že izpremenile v krepko hotenje. S tem upanjem ga navdaja ravno to društvo, ki pravzaprav nima drugega namena kakor oborožiti Slovence s tistimi motikami,

s katerimi se koplje zlato. Govornik je nato opozarjal na važne stvari, za katere bo delati vsem, ne samo odboru, ter je nadaljeval svoj govor tako-le: »Povzdigniti hočete izobrazbo. S tem pa ste šele začeli svojo organizacijo. To društvo s svojimi predavanji in s svojim časopisom naj pripravlja to, česar nam že zdavnaj nedostaja: slovensko trgovsko akademijo. Dokler se pa ne ustanovi, naj bo ono majhen nadomestek zanjo. Na to stran ima novo društvo isti cilj kakor trgovske akademije: da z vzgojo in s poukom organizira trgovski stan.« Nadalje je poudarjal, da je organizacija ono geslo, ki uživa pri nas največjo ljubezen in največje spoštovanje. Končal je svoj govor z besedami: »Vaše društvo se je na pravem kraju lotilo dela: začeti hoče pri organiziranju posameznika, in zategadelj me navdaja z nado, da postane v resnici organizacija organizacij. In taki organizaciji organizacij: Na zdar!« — Govor g. dr. Murnika je zbor sprejel z največjim navdušenjem in z burnim odobravanjem. — Za njim je govoril Hrvat g. Magdič, priporočajoč geslo: »Napried, bračo, složno, s slogom sve je možno!« — Gospod Souvan je poudarjal, da je pri našem občinstvu premalo narodnega ponosa, ter je napil prepotrebni naši bodoči trgovski narodni šoli. — Gospod J. Nolli je nazdravil društvu, želeč mu veliko uspeha. — Gospod Fleš je govoril o žalostnem gmotnem stanju trgovskih nastavljenec na deželi ter o nezdravi navadi naših trgovcev, ki imajo 4—5 učencev in samo po enega trgovskega pomočnika. Ko se pa učenec izuči, ga iskušajo prej ko mogoče postaviti na cesto. Trgovskim nastavljenecem veliko škodujejo tudi ženske, ki so po dva meseca v trgovini in so že komi in za malo denarja služijo, o trgovini pa seveda nimajo niti pojma. Gospod Fleš je naposled nazdravil boljši bodočnosti trgovskih nastavljenec. — Gospod Sever je naročal odboru, naj se posebno polaga na srce slovenskim potnikom, da bi delali za društvo po deželi in mu pridobili kolikor mogoče mnogo članov. — Naj omenimo še, da je g. Magdič pozdravil g. Pfeiferja z dežele, ki se je lepo zahvalil ter obljubil delovati tudi med tovariši na deželi v prospeh društva.

Društvo je poslalo bratskemu društvu v Zagrebu brzoglasen pozdrav, iz Ptuja pa je prejelo to-le pozdravilo: »Danes zborujoče društvo »Merkur« z veseljem pozdravlja tukajšnja slovenska trgovska mladina, želeč, da bi ideja njegova ne bila brezuspešna. Živela slovenska trgovina! Živeli vsi, ki jo podpirajo! — Skaza, Vrečko, Farsky, Tomanjec, Vrtnik, Dil, Senčar, Petovar, Jerovec, Mikuš, Lončarič, Havedka, Mohorič, Šeligo, Kocmut.« —

I. redni občni zbor. Za sijajno uspelim ustanovnim shodom se je vršil I. redni občni zbor v nedeljo dne 3. februarja t. l. v »Narodnem domu« v Ljubljani. Udeležilo se ga je precejšnje število članov domačih in vnanjih, počastil pa je zbor mimo drugih odličnjakov tudi predsednik trgovske in obrtniške zbornice, gospod Josip Kušar.

Predsednik začasnega odbora, g. Ferdo Krsnik, je otvoril zborovanje ter prisrčno pozdravil vse drage člane in častite goste. V nadaljnjem govoru, s katerim je burno odobravanje izzval, je jedrnat označil važnost novega društva, ki bode z vsemi sredstvi skrbelo za vsestranski duševni in gmotni napredek svojih

članov, za trdno existenco trgovskih nastavljenecv, zlasti z uslužbovanjem pri dobrih tvrdkah. Potem je začasni tajnik g. A. Železnikar poročal o dosedanjem delovanju začasnega odbora. Na njegove pozive se je prijavilo do dne 3. februarja t. l. 240 članov iz vseh slovenskih pokrajin. Izmed nastavljenecv se jih je oglasilo samo iz Kranja 28; pridobil jih je gospod J. Pfeifer (slava mu!). Odbor je poskrbel, da je c. kr. deželna vlada potrdila društvena pravila, ter pridobil društvu lepe in ugodne prostore v »Narodnem domu« za nizko najemnino. V imenu društva je čestital trgovski in obrtniški zbornici v Ljubljani za petdesetletnico njenega obstanka in plodovitega delovanja ter jo tudi iskreno zahvalil za sproženo ustanovitev slovenske trgovske akademije. Gospod tajnik je naposled sporočil, da začne skoraj izhajati društveno glasilo. —

Gospod dr. Josip Kušar je začasnemu odboru izrekel zasluženno zahvalo za uspešno delovanje. Tej zahvali je ves zbor burno pritrdil.

Pri volitvi stalnega odbora, ki se je nato vršila, so bili na predlog g. V. Rohrmanna z vzklikom izvoljeni gg.: cesarski svetnik Ivan Murnik za predsednika, Ferdo Krsnik za podpredsednika, dr. Karel Triller pa za predsednika razsodišču.

Dalje so bili v stalni odbor z glasovnicami izvoljeni izmed trgovskih nastavljenecv gg.: F. Anderwald, J. Babnik, J. Drčar, A. Jagodic, J. Kessler, J. Kostevc, P. Magdič, F. Mulaček, A. Železnikar; izmed trgovcev gg.: J. Jebačin, Al. Lavrenčič, A. Lilleg, V. Rohrmann, L. Schwentner; izmed podpornih članov gg.: dr. J. Kušar, H. Lindtner, dr. V. Murnik. Za pregledovalca računov sta bila izvoljena gg.: A. Gerkman in J. Rihar.

Po izvršeni volitvi je g. Železnikar govoril o neugodnem položaju trgovskih nastavljenecv vobče ter o veliki koristi, ki jo bodo uživali oni in trgovci sploh od novega društva in od nameravane trgovske akademije.

Oglasil se je tudi g. dr. J. Kušar ter s krepkimi besedami predočil pomen slovenskega trgovskega društva ter nameravane trgovske akademije za napredek slovenskega trgovstva in slovenske obrtnosti. Z ozirom na to je predlagal sledečo resolucijo:

»Slavni občni zbor skleni: I. redni občni zbor slovenskega trgovskega društva »Merkur« v Ljubljani pozdravlja z iskreno radostjo sklep slavne trgovske in obrtniške zbornice za Kranjsko, s katerim se je zajamčila ustanovitev slovenske trgovske akademije v Ljubljani, in to v zavesti, da bode ustanovitev take akademije v največjo izpodbudo slovenskega trgovstva in največjega pomena za njegov naraščaj. Obenem naroča društvenemu odboru, naj ta sklep naznani slavni trgovski in obrtniški zbornici, zagotavljajoč jo, da bode slovensko trgovsko društvo čim najbolj moralno in dejansko podpiralo nje stremljenje in delovanje za to akademijo.«

Resolucijo so zborovalci soglasno navdušeno sprejeli, a takoj tudi prispeli 86 kron za ustanovitev zaželjene akademije.

Nato je izpregovoril g. dr. V. Murnik nastopne besede: »Častita gospoda! Ne bom stavil nobene resolucije. Tega se Vam ni bati. Ali na nekaj bi Vas rad opozoril ob tem važnem trenutku. Slovenci smo majhen narod. Tako čivkajo že naši vrabci; saj še nobene druge stvari niso tako temeljito pretresli naši slovesni in neslovesni govorniki. In prava sreča je za nas, da nas je tako malo. Kajti sicer bi bili že sami sebe snedli od same jeze nad krivicami, ki se nam gode, od same žalosti nad tistimi uspehi, ki so jih drugi dosegli z nami. Tako nas pa ravno majhno naše število varuje vsakega razburjenja, ki, kakor znano, krajša življenje. Kajti kakor hitro se nam vseka kakšna nova rana, brž ko prileti na nas kakšna nova, gorka klobuta, takoj jo vrnemo — o ne! — precej pritismo na rano svoj univerzalni obliž, precej smo tu s svojo univerzalno tolažbo: premalo nas je, da bi mogli sami deliti klobute. Ta naš univerzalni obliž potegne vsako razdraženost iz nas, še predno se je utegnila zariti v našo ponižno slovensko dušo in narediti kakšno škodo našemu zdravju. In mirno nam teče življenje, potrpežljivo čakamo, kdaj nas bo konec, in se čudimo, da se ni še rodil nihče, ki bi izračunal leto in dan in uro, ko bo zadnji Slovenec izdihnil svojo blago, svojo ponižno, svojo potrpežljivo dušo!

Mislim pa, gospoda, da je že skrajni čas, da začnemo drugačne posledice izvajati iz dejstva, da nas je tako malo. No in kakšne konsekvence lahko izvajamo iz njega. Ena, mislim, je ta: Naredimo si prostoren in komoden grob in ulezimo se vsi vanj. Morda pride kak slovenski grobokop — saj jih je veliko, ta poklic nese — ki nam postavi spomenik z napisom: »Tukaj počiva slovenski narod; mirno počiva, kakor je bilo mirno njegovo življenje; umrl je za svojo malostjo in za svojimi malenkostmi.« Na ta način bi najhitreje naredili konec svojem trpljenju. Vkljub temu pa sem mnenja, da bi s takim predlogom ne dobil večine pri Vas, kakor trdno smo tudi vsi prepričani, kako strašno malo nas je.

Zategadelj se moramo vendarle odločiti za drugo konsekvenco. To pa naj Vam razložim takole: Drugi nam ne dajo našega vsakdanjega narodnega kruha; premalo nas je, da bi prišli v poštev. Iz tega pa sledi, da moramo s tem večjo silo, čim manj nas je, delati sami za to, da ostanemo narod. Dočim se lahko pri velikih narodih pasejo tri četrtine po livadah narodne lenobe, ne sme pri nas lenariti nihče, mora pri nas z vso silo svojih moči delati vsakdo brez izjeme!

To je tista konsekvenco, za katero se nam je odločiti, na to, gospoda, bi morali Slovenci misliti pri vsakem svojem delu, in predvsem bi se morali tega domisliti vselej, kadar prično s kakim novim delom. In danes, gospoda, ko Vi začenjate z delom, za Slovence novim in izredno važnim, naj Vas opozorim na to, da tako društvo, kakršno je Vaše, ima v drugih narodih delavcev in to dobrih delavcev na izbero, dočim Vi nimate izbirati, ampak se morate vsi od kraja poprijeti dela! Morebiti je še vedno dober tisti Nemec, ki vpije samo »heil«, toda slab Slovenec je tisti, ki vpije samo »živio«!

Premnogokrat se čuje: »Saj je drugih dosti, ki imajo več časa, kaj bom delal jaz!« Proč s takimi besedami. To je izrek, ki ni vreden, da pride iz ust

Slovenca, ki pa je tudi jako neumesten, saj se pred vsem ne strinja s splošnim našim prepričanjem, da nas je premalo; če nas je premalo, kako nas more biti „dosti“. Potem pa je tudi dejstvo to, da pri nas store največ narodnega dela ravno tisti, ki imajo najmanj prostega časa. Ker si pa toliko Slovencev špoga luksusa narodne lenobe, mora za vse imeti časa mala peščica navdušenih mož; in silna teža silnega dela je povzročila, da je toliko naših izvrstnih mož onemoglo prežgodaj. Tako torej Vam kličem danes, ko je postavljen novi ta stroj in čaka delavnih rok, da ga spravijo v tir, tako Vam kličem: Na delo vsi! Nihče ne glej samo, vsakdo poprimi za delo, in delo bo lepo porazdeljeno in lepše, lažje in bolje ga bomo vršili, in večji bodo uspehi! Na zdar!« (Živahno odobravanje med govorom in po govoru.)

Predsednik trgovske in obrtniške zbornice, g. J. Kušar, je iskreno želel društvu veliko uspeha ter obljubil, da bode z veseljem pospeševal njegove namere. (Navdušeni »živio«-klici.)

Občnemu zboru je došel od bratskega hrvaškega trgovskega društva »Merkur« v Zagrebu nastopni brzoglasni pozdrav: »Želeči vaši današnji skupščini najboljši uspeh, srdačno Vas pozdravljamo.« —

S pesmijo »Lepa naša domovina« so naposled dali zborovalci duška svoji navdušenosti za narodno delo.

* * *

Pravila slovenskega trgovskega društva „Merkur“:

§ 1. Ime društvu je »Slovensko trgovsko društvo Merkur«. Sedež ima v Ljubljani, delokrog pa na Kranjskem, Goriškem, Koroškem, Štajerskem, v Trstu in v istrskem Primorju.

§ 2. Namen društva je strokovna in splošna izobrazba pripadnikov trgovskega stanu, pospeševanje koristi trgovskega stanu sploh in društvenih članov posebej; članom pa ima biti tudi duševna in zabavna vez.

§ 3. V ta namen

- vzdržuje društvo naučne tečaje za trgovske vede;
- prireja javna strokovna in splošnopoučna predavanja;
- izdaja knjige in svoje glasilo, ki ima namen, razpravljati in zastopati ne le društvene in trgovske, ampak tudi obrtne in sploh narodnogospodarske koristi slovenskega naroda;
- vzdržuje knjižnico in čitalnico, zbirko vzorcev raznoterega blaga;
- prireja javne ogledne različnih trgovskih in industrijalnih zavodov;
- posreduje brezplačno nameščanje rednih članov, pospešuje njih težnje, podpira redne člane, ki izgube službo, ne da bi to zakrivil sami;
- goji glasbo in petje;
- prireja shode, izlete in veselice.

§ 4. Člani so:

- ustanovni;
- podporni;
- redni in
- častni.

§ 5.

- Ustanovni član je vsak, kdor plača naenkrat 200 kron v društvene namene;
- podporni član je vsak, kdor plača 8 kron na leto;
- redni člani morejo biti vse moške osebe trgovskega stanu (izvzemši učence in sluga), tvrdke in podjetja, uslužbenci tovarniških, obrtnih, prometnih podjetij in pa uslužbenci delniških društev, denarnih, kreditnih in zavarovalnih zavodov;

d) za častnega člana se more imenovati, kdor si je za slovenski narod ali za društvo pridobil posebnih zaslug.

§ 6. Redni člani uživajo vse koristi društva, imajo pravico, na občnem zboru glasovati, staviti predloge in interpelacije, debatirati, voliti in voljeni biti.

§ 7. Vsak redni član ima dolžnosti:

- da se pokorava društvenim pravilom in sklepom;
- da pospešuje, kolikor more, društvene namene;
- da plača točno na leto 12 kron udnine, in sicer za $\frac{1}{4}$ leta naprej, na novo vstopivši razen tega še v društveno glavnico 2 kroni vstopnine.

§ 8. Podporni člani nimajo aktivne volilne pravice, pač pa se smejo na vseh shodih in zborih udeleževati posvetovanja in debate, smejo staviti predloge in interpelacije in smejo voljeni biti v odbor.

§ 9. Častni in ustanovni člani imajo pri vseh shodih in zborih posvetovalno, volilno in glasovalno pravico.

§ 10. Član biti preneha:

- kdor odboru naznani, da izstopi;
- kogar je odbor izključil iz društva zaradi nedostojnega vedenja, radi žalitve društvene časti ali ugleda, ali ker se ni pokoraval društvenim pravilom;
- o komer je odbor proglasil, da je izstopil, ker ni plačal, dasi po odboru opomnjen, pol leta društvenih prispevkov.

§ 11. Društvene posle vodi občni zbor in preneseno odbor, vnanje zastopa društvo predsednik ali njegov namestnik.

§ 12. Redni občni zbor je sklicati v teku prvega meseca vsakega leta. Da je sklepčen, mora biti navzočna najmanj ena tretjina vseh v Ljubljani stanujočih članov, imajočih aktivno volilno pravico (rednih, ustanovnih in častnih).

Če ta občni zbor ni sklepčen, je sklicati 14 dni pozneje drugega, ki je sklepčen ob vsakem številu navzočih članov.

Razen tega pa ima odbor pravico, sklicovati izredne občne zборе, kadar se mu zdi potrebno, dolžnost pa mu je vselej, kadar to pismeno zahteva najmanj 25 rednih članov, ki morajo zajedno naznani, o čem žele, da se obravnava. Odbor mora v tem slučaju sklicati izredni občni zbor najkasneje 14 dni po došli mu pismeni zahtevi. Vsak izredni občni zbor se mora najmanj 8 dni pred njegovo vršitvijo naznani članom.

Na izrednih občnih zbora se sme obravnavati le o onih točkah, ki jih je postavil odbor na dnevni red.

§ 13. Občni zbor ima zlasti pravico:

- sprejemati ali odklanjati odborovo poročilo;
- voliti predsednika, podpredsednika, odbor, dva preglednika računov in predsednika društvenega sodišča;
- reševati slučajne predloge;
- preenajati pravila in poslovnik;
- preminjati zneske rednih prispevkov članov;
- imenovati častne člane.

§ 14. Da obvelja zborov sklep, je treba nadpolovične večine glasov navzočih članov, le za izpremembo pravil je treba dvetretjinske večine.

§ 15. Občni zbor voli z nadpolovično večino po glasovnicah ali pa vzklikoma predsednika, podpredsednika in predsednika društvenega sodišča, samo po glasovnicah pa še 18 odbornikov in dva preglednika računov, in sicer izmed rednih članov:

5 iz vrste samostalnih trgovcev;

10 iz vrste nastavljenec;

izmed podpornih članov:

3 iz vrste podpornih članov.

Odbor voli izmed sebe 2 tajnika, 2 blagajnika, knjižničarja, arhivarja in gospodarja.

§ 16. Predsednik ali, kadar je zadržan, podpredsednik sklicuje odborove seje, občni zbor, shode in jim predseduje.

§ 17. Odbor zastopa društvo in opravlja vse društvene poste, ki ne spadajo v področje občnega zbora, sprejema in odklanja člane, ne da bi moral za to navesti razloge.

§ 18. Za posamezne dele društvene delavnosti ustanavlja odbor odseke iz rednih članov, ki pa se pokoravajo društvenemu odboru. Načelnike tem odsekom imenuje odbor na predlog teh odsekov. V zadevah delokrogov odsekov sme odbor njih načelnike pozivati k odborovim sejam, kjer imajo v zadevah svojega delokroga posvetovalno in glasovalno pravico.

§ 19. Delokrog posameznim odbornikom kakor tudi odsekom kaže poslovnik, ki se mora sestaviti na podlagi in v mejah društvenih pravil.

§ 20. Vse društvene listine, izjave in naznanila mora podpisati, da veljajo, predsednik ali, če je zadržan, njegov namestnik in odbornik, v čigar področje spada stvar.

§ 21. Da obveljajo odborovi sklepi, je treba prisotnosti vsaj polovice odborovih članov, ki sklepajo z nadpolovično večino. Ob enakosti glasov odločuje predsednik.

§ 22. Preglednika imata pregledati društvene račune in računska poročila in staviti predloge o tem pri občnem zboru.

§ 23. Društveno imetje se deli v

- a) glavnico in
- b) razpoložnino.

§ 24. Razpoložnini pripada udnina in vstopnina rednih članov, obresti glavnice, čisti dohodek veselice in drugih priredb, ki jih prireja društvo proti vstopnini, potem čisti prebitki glasila in knjig, ki jih izdaja društvo, radovoljni darovi in drugi tem podobni ali slučajni dohodki.

§ 25. V glavnico pripada

- a) ustanovnina,
- b) polovica čistega prebitka vsakega leta,
- c) radovoljni v glavnico darovani darovi.

§ 26. Glavnica se mora plodonosno naložiti s pupilarno varnostjo v prvi vrsti v mestni hranilnici ljubljanski in se sme za tekoče društvene namene porabiti le z dovoljenjem občnega zbora.

§ 27. Vse prepire med člani v zadevah društva ali v odboru sodi društveno sodišče.

§ 28. Društveno sodišče ima 7 članov in sicer: predsednika sodišča, voljenega od občnega zbora, in 6 društvenih članov, katerih voli vsaka pripravljajoča se stranka po 3.

§ 29. Proti razsodbi društvenega sodišča ni priziva.

Društveno sodišče določuje z nadpolovično večino:

- a) da se tožba odbije,
- b) da se zatoženec kara in, ako je odbornik, da izgubi zajedno mandat,
- c) da se izobči iz društva za vselej.

V tem slučaju mora razsodbo z razlogi podpreti pred občnim zborom, ki jo brez debate ovrže ali pa odobri z dvetretjinsko večino.

§ 30. Razdruženje društva se more skleniti le na občnem zboru, nalašč v to sklicanem, ob prisotnosti treh četrtin vseh rednih članov z dvetretjinsko večino glasov.

Občni zbor, ki je sklenil razdružitev, določi obenem z nadpolovično večino glasov, komu pripade društveno premoženje.

§ 31. Ako bi bilo društvo razpuščeno, pripade društveno imetje prvemu slovenskemu društvu z istim namenom, ki bi se ustanovilo v teku 10 let; v tem času počiva premoženje plodonosno naloženo in ga oskrbuje trgovska in obrtniška zbornica v Ljubljani; po preteku desetih let pa pripade penzijskemu zakladu bolniškega trgovskega društva v Ljubljani.

Društveni odseki so nastopni: a) Redakcijski odsek: gospodje: dr. Viktor Murnik, II. tajnik trgovske in obrtniške zbornice; Alojzij Lavrenčič, trgovec; Ferdo Krsnik, knjigovodja; H. Lindtner, deželni uradnik. — b) Šolski odsek: gospodje: dr. Josip Kušar, odvetnik; Fr. Mulaček, poslovođa; Ferdinand Sajovic, bančni uradnik; L. Schwentner, trgovec. — c) Posredovalni odsek za službe: gospodje: Pavel Magdič, trg. poslovođa; Ivan Babnik, trg. zastopnik; Ivan Jebačin, trgovec; Ignac Kessler, trgovski zastavljenec; Avgust Železnikar, trgovski zastavljenec. — d) Pevski odsek: gospodje: Josip Drčar, trgovski zastavljenec; Ivan Kostevc, trgovski zastavljenec; A. Lilleg, trgovec. — e) Veselični in zabavni odsek: gospoda Avgust Jagodic, trgovski poslovođa, Franc Anderwald, knjigovodja.

Društveni prostori so v »Narodnem domu« v Ljubljani v pritličju na levo ter so članom odprti vsak dan od 12.—3. ure popoldne in od 6.—10. ure zvečer.

Posredovalni odsek za službe prosi vse trgovce, pri katerih so prosta kaka mesta za trgovske zastavljence, naj izvolijo to naznaniti društvenemu odboru, ki bode to ali prijavil v društvenem listu ali pa trgovske zastavljence, kateri so se glede posredovanja zatekli k društvu, pismeno opozoril na izpraznjena mesta.

Pevsko šolo otvori društvo dne 14. t. m. Redne vaje bodo vsak torek in četrtek ob 9ih zvečer. Člani, ki imajo veselje do petja, naj se jih blagovolijo številno in redno udeleževati.

Našim članom in naročnikom. Ker 1. številka »Narodnogospodarskega Vestnika« ni mogla iziti vsled raznih ovir že dne 10. aprila, smo izdali obenem 1. in 2. številko ta mesec. Poleg dosedanjih članov ter naročnikov prejmejo to izdajo tudi mnogi drugi, ki so trgovci ali obrtniki ali ki se tudi zanimljejo za narodno gospodarstvo naše. 3. številko pa dopošljemo samo članom in naročnikom. Naročnino je poslati upravništvu našega lista vsaj do 25. t. m.

Raznoterosti.

Državni zbor se je po večletnem brezdelju zopet poprijel dela. Izjemoma malo porazsaja, zdražen ne vedno po radikalnih elementih, ali navadno dela, in tega dela se vesele gospodarski krogi, dasi daje vprašanje, koliko časa bo delal, armadi avstrijskih žurnalistov neizčrpnega gradiva, in ga menda ni človeka, ki ne bi bil v zadregi za odgovor na to vprašanje. Danes dela državni zbor; sadove tega dela pa bodo uživali poznejši časi, za sedaj pa se še splošno in čimdalje bolj čutijo posledice njegove dosedanje brezdelnosti, katerim se še pridružujejo posledice slabe upravne politike. — Najvažnejši dogodek zadnjih dni v državnem zboru je predloga o vodnih prekopih. Bistvo te predloge je zakonita zagotovitev zgradbe vodnih cest, dolgih 1600 do 1700 km, in sicer naj bi se zgradila prekopa med Donavo in Odro ter od Donave do Vltave, kanalizirala Vltava med Budjevicami in Prago, zgradil prekop od odrsko-donavskega prekopa do zgornje Labe, ki se ima kanalizirati od Pardubic do Melnika, dalje naj bi se zvezal donavsko-odrski prekop z Vislo in Dnjestrom. Stroški bi znašali okoli 750 milijonov kron. Prispevale bi razen države udeležene dežele in drugi udeleženci in pa mesti Dunaj in Praga. Izvršile bi se te vodne ceste med l. 1904. in 1924.

*

V odseku državnega zbora, ki se je imel baviti z vladno predlogo glede uvedbe doklade k državnemu davku na žganje, je bil dotični zakonski načrt rešen z malimi izpremembami. Ta načrt je vlada predložila državnemu zboru, ker se je bil izjalovil poskus, da bi ga obravnavali deželni zbori. Doklada naj bi znašala 20 h od hektolitrske stopinje, in njen donos naj se porabi za izboljšavo deželnih financ. Po načrtu utegne donošati ta doklada od 19,200.000 K do 20,000.000 K na leto. V kronovinah, v katerih se pobira samostojna deželna naklada na žganje, preneha ta doklada z dnem, ko se uveljavi državni zakon (1. sept. 1901. l.). Vsled odprave samostojne deželne naklade bo žganje v tistih kronovinah, kjer je znašala ta naklada nad 20 h, za toliko cenejše, kolikršna je razlika med bodočo državno doklado in sedanjo naklado. Na Kranjskem bo žganje vsled novega zakona za 40 h pri litru cenejše, ker je bilo doslej plačevati 60 h deželne naklade od litra, v bodoče pa bo plačevati le državno doklado. Ako vzamemo za ves donos državne doklade znesek 19,300.000 K, bo prejemale Kranjska dežela do l. 1909. po 868.861 K na leto. Ako se pa skupni konsum zviša, tako da bo deželam razdeliti 19,500.000 K, prejme Kranjska za 13.573 K na leto več. Ako bi pa bil konsum še večji in bi bilo razdeliti 20 milijonov K, bo prejemale Kranjska 905.060 K na leto. S tem je vprašanje glede izboljšanja kranjskih deželnih financ začasno rešeno; a ta rešitev ne bo v prid prebivalstvu, ker bo še več žganja popilo.

*

Trgovinsko ministrstvo zadnja leta živahno deluje v prid malem obrtniku ter ima celo poseben oddelek za pospeševanje malega obrta. Posebno zaslužno deluje trgovinskemu ministrstvu podrejeni tehnologični obrtni muzej. V mojstrskih tečajih, ki jih prireja ta muzej na Dunaju, imajo mali obrtniki, mojstri in pomočniki, priliko se seznaniti z napredkom v malem obrtu. Po vsej državi pa prireja muzej strokovne tečaje za izobrazbo obrtnikov, in tudi na Kranjskem so že bili trije taki tečaji, dva za črevljarje in eden za krojače. Upati je, da se še letošnje leto priredita črevljarjska tečaja v dveh kranj-

skih mestih. Hvalevredno je to delovanje trgovinskega ministrstva; o priliki poskusimo z obširnejšim poročilom vzbuditi več zanimanja tudi pri nas za to akcijo v pospešitev malega obrta. Za danes naj le omenimo, da v trgovinskem ministrstvu zadnji čas temeljito pretresajo vprašanje, kako zadostiti kreditnim potrebam malega obrtništva, kako organizirati maloobratni kredit. O tem se je že vršila velika anketa, na kateri so bili zaslišani strokovnjaki iz vseh kronovin. Dobro je, če se prirejajo take ankete — odločilni krogi se res pouče o marsičem, ali zdi se nam, da ne morejo imeti pravega uspeha, dokler bo finančna uprava, dokler bodo davčne oblasti delovale naravnost nasprotno težnjam trgovinskega ministrstva. Pomore naj se malemu obrtniku s ceninim kreditom, »organizira« naj se kredit — po tem teži trgovinsko ministrstvo; kreditno društvo kranjske hranilnice, pri katerem imajo kranjski trgovci in obrtniki nad 1.600.000 kron kredita, ta kreditna organizacija, katere obstoj je eksistenčne važnosti za marsikaterega kranjskega obrtnika, pa je morala skleniti, da premine, če ji upravno sodišče ne nakloni pomoči proti silnemu obdavčevanju v zadnjih letih!

*

Zveza avstrijskih industrialcev je dne 28. aprila priredila na Dunaju shod, da bi se postavil zoper visoko obdavčenje akcijskih družb. Zastopanih je bilo 180 družb. Shod je sprejel primerno resolucijo. Razni govorniki so navedli gorostasne primere o obdavčenju akcijskih družb. Tako je znašal davek, ki ga je lani morala plačati neka družba, 21,7 odstotkov od dohodka, ki ga je izračunala davčna oblast, 862 odstotkov pa od čistega dohodka, izkazanega v bilanci! Ravnatelj moravskostravske trgovinske in obrtne banke pa je med drugim navedel tudi ta-le zanimivi primer: »Od okrajnega glavarstva sem prejel naslednje naročilo: »Izkaz bančnih potroškov v dobi od 6. marca do konca decembra 1898. l. obsega tudi znesek 3516 gld. za smodke. Ravnateljstvu se naroča, naj naznani, komu in zakaj so se dale te smodke, in kdo jih je izkadal« ...

*

Vojna v južni Afriki je prisilila angleško vlado, da je v pokritje velikanskih vojnih stroškov uvedla carino na uvoz sladkorja in na izvoz premoga. S carino na sladkor je obdavčen v prvi vrsti angleški konsum, podražil se bo sladkor na Angleskem; kajti angleške rafinerije še niso dovolj močne, da bi zadoščale potrebam angleškega trga. Neangleškim rafinerijam utegne ta carina postati nevarna šele, ko se angleške sladkornice ojačijo toliko, da jim bo moči izpodrinuti vnanje. Carina na izvoz premoga pa zadene vnanje konsumente angleškega premoga, in bodo torej ti morali prispevati k angleškim vojnim stroškom, če si ne pojdejo premoga iskat — kam drugam.

* * *

Splošna avstrijska trgovinska in obrtna adresna knjiga (Österr. Central-Kataster sämtlicher Handels-, Industrie- und Gewerbebetriebe). Vsled ukaza ministrstev za trgovino, za notranje zadeve in za finance z dne 18. julija 1895. l., št. 39.628, izpopolnjenega po ukazu z dne 4. avgusta 1899. l., št. 29.757, vodijo trgovske in obrtniške zbornice takomenovane obrtne katastre, ki obsegajo natančne zaznamke vseh v njih okrajih obstoječih trgovskih, obrtnih in industrijskih obratov. Po navedenih ukazih je obrtnim oblastvom redno vsak mesec obveščati zbornice o vsakem obrtnem listu, ki ga narede, o vsaki podelitvi kake koncesije, o vsaki objavi ali izbrisu, sploh o vseh izpremembah v obratih. Trgovci so se vsled tega v vedno večjem številu obračali do zbornic za pojasnila. Zbornice so rade ustrezale takim željam, in samo dunajska zbornica je dajala na leto po 10.000 do 12.000 takih pojasnil. Vendar pa to delo dostikrat provzroči mnogo truda, saj premnogokrat prosijo trgovci, naj jim zbornica naznani vsa v nje okraju obstoječa podjetja gotove stroke. Zadnji čas se pa pripravlja delo, ki bo trgovstvu olajšalo poizvedbe, zbornicam pa odvzelo mnogo dela. Podpirana po c. kr. trgovinskem ministrstvu, izda namreč tvrdka »Volkswirtschaftlicher Verlag Alexander Dorn« na Dunaju »Österr. Central-Kataster sämtlicher Handels-, Industrie- und Gewerbebetriebe«. Gradivo za to delo so dale vse avstrijske trgovske in obrtniške zbornice iz svojih obrtnih katastrov in ga bodo z vsemi izpremembami dopolnjevale do konca tega dela, pa tudi pozneje za poznejše izdaje, subskri-

benti bodo torej tudi po prvi izdaji mogli dobiti od založništva obvestil o eventualnih izpremembah. »Central-Kataster« bo urejen tako-le: Vsi obrati bodo najprej razporejeni po deželah, v vsaki deželi po krajevnih občinah po abecednem redu, v vsaki občini po strokah v abecednem redu in v vsaki stroki alfabetično po imenih. Vse delo bo obsegalo v 10 zvezkih okoli 900.000 obratov (Dunaj 105.000, Češko 273.000, Kranjska in Koroška 33.000, Štajerska 47.000 itd.). Vsakemu zvezku bo pridejan zaznamek krajev in splošni strokovni register (Branchenregister). Razen tega bodo pri vsaki deželi kot uvod najvažnejši gospodarski in statistični podatki in zemljevid. Pri posameznih krajevnih občinah bodo navedene oblasti, število prebivalcev, železnične, poštna in brzojavne zveze in pa običajni jezik, tako da bo knjiga obenem popoln krajevni repertorij. »Central-Kataster« bo torej popolna in avtentna adresna knjiga. Obširen prospekt je na pogled v pisarni trgovske in obrtniške zbornice, ki ga na zahtevo tudi dopošlje.

*

Oesterreichisches wirtschaftspolitisches Archiv. Pod tem naslovom je meseca aprila c. kr. trgovsko ministrstvo začelo izdajati novo publikacijo, ki bo v založništvu Manzove knjigarne na Dunaju izhajala po potrebi, kakor bo tvarine na razpolago, v dveh ločenih delih. Prvi del (»Legislativer Theil«) bo obsegal zbirko važnejših domačih in inozemskih zakonov, odredb in državnih pogodb trajne vrednosti na polju trgovine in obrtnosti, industrije in prometa. Drugi del (»Statistischer Theil«) bo objavljaj glavne podatke iz domače in inozemske trgovske statistike, ki bodo sestavno in primerjalno urejeni, in bo tako moči dobiti pregled o trgovinskem gibanju s posebnim ozirom na stališče avstrijske države v svetovnem prometu. Drugi del bo priobčeval tudi drugo gospodarskopolično in statistično tvarino in pa sem spadajoče slovstvo. Ta publikacija bo izhajala namesto mesečnika »Austria, Archiv für Gesetzgebung und Statistik auf den Gebieten der Gewerbe, des Handels und der Schifffahrt«, razločevala pa se bo od njega bistveno. Na leto stane brez stroškov za pošiljatev 20 K.

Prvi poljub.

Tu sedim ob najugodnejšem vremenu v senčnati hladnici sam z najlepšim dekletcem, kolikor so jih dozday videle moje do pike zdrave oči, in si od same zadrege viham dolge brke v fine in vedno finejše svedrčke.

Majnikov dih razgane goste liste poetičnega zavetja ranjenih src. Nad dekletovo glavico, nekoliko upognjeno nad ročnim delom, zagori nagajiv solnčni žarek in si poigrava z njenimi laski.

Zlatka! Ah!

Poznam jo že precej dolgo. Po slepi sreči smem celo zahajati v hišo njenega očeta, bogatega trgovca Jarnika. Kaj misli starec o meni? Zakaj je naju pustil tako brezskrbno sama na vrtu? Bržkone se mu zdi, da nisem prav nič nevaren ptič, in da si izbere petična edinica prejkone boljšega ženina od mene, ponižnega poštnega uradnika. Sicer ponavlja rad pri kupici vina: »Trgovina in promet naj živita!« Cika to name? Na naju dva?

Zlatka! Angelec nebeški, rožica deklet, kako si krasna! Pod tanko belo obleko občudujem rast mlade boginje. Kako neizrečensko te ljubim! Ali duši in davi me neizpodbitna resnica, da ti o vsem tem ne veš in ne čutiš čisto nič. O — jaz sem eden tistih dičnih junakov, katerim zmrzne vsa fantovska korajža prav

takrat, kadar bi morali ljubljenu bitju zaukati najognjevitije:

»Saperlot —! Jaz ljubim te!
Punčka, na, poljubi me!«

Da sem vendar taka rojena tutka. Tukaj čepim na klopi ob leseni vrtni mizi komaj sedemnajstletni deklici nasproti že nekaj nepozabnih minut kakor superarbitriran tepec in se ne ganem in jo takole neumno ljubim...

Ako bi me videl takega, kaj bi rekel moj prijatelj, trgovski potovalec Marko Ilovcar, hud Slovan hud prijatelj leposlovja, zlasti pa hud strokovnjak v zaljubljenih zadevah. Po domače mu pravimo »Krompirček«, ker je preko pasu širji nego čez pleča. Dokler je bil še vitek mladenič, se je marljivo pečal z uganjki ženskega srca. Največ izkustva si je pridobil pri fletnih bratrakah in sestričnah do tretjega kolena. Izmenoma pa je odskakoval Krompirček tudi kam na Gorenjsko in Dolenjsko med tuje rodbine, da pri drugih puncah pokontrolira ljubezen v žlahti.

Jaz pa spričo neugodnih razmer nisem imel doslej še nikdar te sreče, da bi bil mogel kaj več občevati z ženskimi, dasi sem se skoro vsako spomlad na novo zaljubil v drug ideal. Torej sem pa vprašal veččaka Krompirčka, kako bi zavozlal nit ljubezni okolo izvoljenke in okolo sebe. »Če ji pišeš, si največja mevža!« me je poučil. »To je tisti dolgočasni pripovedni način bojazljivih zajcev. Bolje: povej ji sam v obraz, kaj te boli. To je lepo, je lirčno in kratkočasno. Toda vrhunec vsega je brezobzirna dramatika! Dobro blago pride brez mešetarja v denar. Brez ceremonij porabi prvi ugodni trenotek in krepko poljubi svojo dečlo, pa izveš precej natanko, kakšno vreme je v njenem srcu. Samo pazi, da ji ne stopiš na nogo in da ji ne razdereš frizure! Taka ali enaka nerodnost tebe osmeši navekomaj, njo pa razdraži. Zdaj pa: ako se nič ne brani, blagor tebi, ker to je redko znamenje brezpogojne kapitulacije; ako se rahlo brani, te mika užitek tembolj, čimdalje se ti odteza; ako te pa ne mara, dobiš najbrže — klofuto. Jaz sam sem na Notranjskem steknil neko nedeljo še pred kosilom od neke mlade krasotice tako sokolsko tepko, da sem se do srede zvečer štel med enostransko mukotrpne rodoljube. Kdor mnogo ljubi, je mnogo tepen. Vendar, naj ima poljub dobre ali hude posledice, naj ti zaplamt dramatični ogenj na ustnih ali okolo ušes — na vsak način je ta metoda zaradi mikalne hitrosti najplemenitejša in edino vredna pravega moža. Samo... čreveljčki, frizurica, morebiti kakšna zbadljiva broš... Pazi!« Ti modri nauki Krompirčkovi so mi šinili bliskoma po spominu. Zdaj vzdigne gospodična Zlatka glavo.

»Gospod Zavasnik!« izpregovori lahno, »ali ni prijetno tukaj sedeti?«

No, to vprašanje bi bil sprožil lahko tudi jaz in rešil čast svojega zabavnega talenta.

»Prijetno!« se odrežem še dokaj gladko.

Še pa ne izgovorim dobro, in že se mi zdi, da sem povedal premalo. Nehotoma iztegnem desnico, kakor da bi mogel ujeti prebiraški odgovor, in zatrobentam:

»Prav prijetno, gospodična!«

Zlatka nekako čudno pokima in jame hitreje premikati kvačko. Poredni solnčni trak se vrne, jo boža ob sencu in se lovi po laskih.

Ko to opazim, se mi zasučejo puhle misli takole prebito prismojeno: ti laski ob sencu so tisti »sladki«, za katere vlečejo nas moške iskreni štruftarji in druge ukovite velesile v letih nerodnih tja proti strmemu vrhu evropske oblizanosti. Jaz govede! Sicer se mi pripodi v betico vendar še kakšna misel, ki bi bila med brati jezika vredna; zdaj pa kakor nalašč same prazne! Strmim v mizo, krčevito svedram brke v iglasto nit in čakam, da se me usmili kakšen blag patron duhovitosti.

»Ah, gospod Zavasnik, kako lep metuljček!« me zdrami Zlatka.

Pogledam pokorno, vstanem, sedem zopet. Vrabca — kaj bom pa zdaj? Kako bi izlepa prišel od metulja do poljuba? Devojka utegne res misliti, da sem strašen bedak in divjak, če bom še kaj dolgo molčal tako po hribovsko. Da je metulj lep, tega ji vendar ne bom prežvekoval. Ziniti je treba vse kaj lepšega.

»Ko sem hodil v gimnazijo, sem jih rad lovil in nabadal na igle. Imel sem jih pet škatel.«

Že prvih besed sem se prestrašil, ker sem čutil vedno jasneje, da so možgani napovedali jeziku neizprosno vojsko. Da popravim svojo zarobljeno napako ali da se otresem mučne zadrege, popadem svoj cilindar, mahnem z njim za metuljem in pridem iz dima v ogenj. Previdna živalca mi srečno odjadra odondod v manj nevarne kraje. Zato se pa ujame moj popolnoma novi, neoskrunjeni klobuk sredi cvetoče ograje lopice iznenada na železno kvako, ki prepara deviškemu cilindričku svetlo pokrtačeni paradni trebuh od spodaj do zgoraj tako grdo, da zagode jedko satiro na moje srce.

Zlatka se smeja, da se ji kar ne da nehati. Glavico premika zdaj na levo, zdaj na desno in tolče z rokama ob mizico. Pri tem ji pade kvačka na tla. Navdušen telebnem tja, da jo poberem. Tačas mi izdrkne moj peklu zapisani cilindar iz rok, se prekopicne in obleži ravno pred mojo nogo, ki mu s krepkim nastopom v naglici upihne zadnjo iskro življenja.

No, da se le obožavana Zlatka dobro zabava! Od samega smehu je v obraz rdeča kakor poštni pečatni vosek.

»Vam že papa posodi drugega!« me tolaži usmiljeno dekelce. »Vidite, ta viteški metulj je maščeval pet škatel nedolžno umorjene žlahte!«

Tedaj se nasmejem tudi jaz. Pa presneto kislo! Silim se preudarjati, kako me morebiti ponesrečeno pokrivalo dovede do nameravanega poljuba. Pa čas hiti; če se vrne gospod Jarnik, je amen! In kakor nalašč mi zveni po ušesih oni zabavljivi glas Krompirčkov: »Štiriindvajset let, pa še nobenega poljuba! Škandal! Glej, da popraviš zamudo, pa precej začni, če ne ostaneš neozdraven osel!« Ah... naposled izmodrujem imenitno nadaljevanje.

»Častita gospodična, sam Bog ve, kaj si vi zdaj takole mislite o meni!«

»Zakaj pa?«

»Slabo vas zabavam.«

»O ne, gospod Zavasnik! Bodite preverjeni, da ste vrlo zabaven kavalir. Meni so ljubši taki gošpodje, ki ne frfrazjo venomer. Zabavala sva se prav pošteno. Jaz nisem rada vesela in se ogibam ljudi,

ki so radi židane volje. Vi pa ste mi pregnali vso melanholijo ...»

No — to stopnjevanje se po moji razsodnosti kolikortoliko podaja strogim zahtevam dramatičnosti. Vstanem. Ne vem čemu. Strela, kako se tresem!

»Gospod Zavasnik, kam pa? Pobodite še malo! Papa pride takoj ...»

Zlatka me vabi, zadržuje. In ta rajski pogled! Ali se ne skrivajo v njem obljube neznane sreče? Ali ne govori jasno: »Pridi no, prid, neroda nerodasta! Ne vidiš, da že komaj čakam?« Jaz trepetam čimdalje bolj.

Gori v hiši se zapirajo vrata ...

»Gospod Zavasnik!«

»Gospodična —?«

»Nekaj bi vam rada povedala —«

»O — le! Prosim! Veselilo me bo!«

»Pa se tako ženiram!«

»Njene napol zaprte oči me pogledujejo od strani. Krotko se smehlja in pritisne male zobke v spodnjo ustnico ... Vroče mi prihaja. Kako nedvoumno mi olajšuje kočljivi položaj! Zlata ljubica! O — govori, le govori ti! Jaz imam jezik od jerhovine.

»Pa ne smete nikomur povedati, kar vam bom razodela.«

»Nikomur! Mož-beseda!«

»Prosim, stopite bliže! Papa prihaja ... Povem vam brž na uho ... Nagnite se nekoliko ...»

In pogleda mi naravnost v obraz, da mi hipoma zastane srce. Ves obajan od njenih čarovitih oči se sklonim ... Zdaj tako blizu nje! — Kodravi laski se dotikajo mojih lic — sapa njenih dražestnih ust mi sladko mami že napol izgubljeno pamet — deroča furija strasti me zgrabi — zdi se mi, da ne vidim več, ne slišim več — treba mi je samo obrniti glavo malo na desno navzgor, in poljub čiča, kakor pravi Krompirček — pogledam še po frizuri, po čreveljčkih — ha! — zdaj ali nikdar —

»A — gospodična!«

»Hapči —!«

»Izvolite, gospodična?«

»Ha—apči!«

»Gospodična, vi — vi kihate!«

Zlatka kiha. Jaz nesrečni mulec sem ji s svojimi špičasto nafrlincanimi brki tako poččegetal občutjivi nasek, kakor je prisojeno kaj enakega menda edinole meni! Oprimem se mize. Po možganih mi zapleše pamet kakor vrtavka. Čar trenutka se razpuhti v prazen nič.

»Ali ... gospod, oprostite, malo ste me požgečka — hapči! Papa, papa! Že gre! — Prosim: ste še vedno pri oddelku za poste restante?«

Osupel pokimam in se bridko namuznem.

»Dobro, gospod Zavasnik! Poslušajte, prosim! Dozdaj mi je donašala moja pisma prijateljica Mila. Ker pa odpotuje in ne morem zaupati pisem drugemu, vas prosim, da me ne ovadite papanu, ako bom hodila odslej sama ponje?«

»Seveda ne ... Kakšna pisma — ehem — če dovolite?«

»No, naj bo! Pa le tiho! Zaročena sem na skrivnem ... Preden pa ne prevzame moj ... trgovine svojega očeta, mora ostati vse tajno, ker bi papa ... Ah, je že tu!«

Jaz govede ne rečem ne bele ne črne in gledam menda kakor riba na suhem. Moja ljubezen je hipoma nehala goreti kakor slabo narejena cigara. In kaj mi ostane od vse te Krompirčkove dramatike? Nič drugega nego grenak spomin tragično presunjenega cilindra in pa sladka tolažba, da sem še začasa ušel blamaži in se mi ni treba prištevati tistim takoiimenovanim enostransko mukotrpnim junakom.

Rado Murnik.

Izpremembe v trgovinskih in združnih registrih na Kranjskem.

(Od 1. januarja do 1. maja 1901.)

Pri c. kr. deželnem kot trgovinskem sodišču v Ljubljani so se izvršile naslednje izpremembe:

A. V trgovinskem registru:

1.) Pri tvrdki »Joh. Mathian«: 1. izbris dosedanjega imetnika Ivana Mathiana starejšega in od le-tega Ivanu Mathianu mlajšemu podeljene prokure; 2. vpis novega imetnika te tvrdke Ivana Mathiana ml., tovarnarja v Ljubljani, in 3. zaznamba, da je podjetje te tvrdke »za izdelovanje pohištva na tovarniški način in za opravo stanovanj« — »Möbelfabrik und Etablissement für complete Wohnungs-Ausstattung«.

2.) Pri tvrdki »J. Blasnikovi nasledniki« »J. Blasnik's Nachfolger«: 1. vpis izstopa javnih družabnikov dr. Josipa Poklukarja in Frančiške Blasnikove — vsled njiju smrti; 2. vpis naslednjih dejstev: a) da se je obstoječa družba iz javne trgovske družbe pretvorila v komanditno družbo; b) da ima pravico to družbo zastopati in nje tvrdko podpisovati edino le osebno jamčujoča družabnica Albina Blasnikova; c) da je vstopil v družbo kot osebno jamčujoč družabnik Josip Poklukar, posestnik v Ljubljani, na Bregu h. št. 12.

B. V združnem registru so se izvršili naslednji vpisi:

1.) »Hranilnica in posojilnica v Šmartnem pri Litiji, registr. zadruga z neomejeno zavezo.«

2.) »Hranilnica in posojilnica v Hrenovicah, registr. zadruga z neomejeno zavezo.«

3.) »Hranilnica in posojilnica v Trzišču, registr. zadruga z neomejeno zavezo.«

4.) »Mlekarska zadruga v Senožečah, registr. zadruga z omejenim poroštvom.«

5.) »Mlekarska zadruga v Črnem vrhu nad Idrijo, registr. zadruga z neomejenim poroštvom.«

6.) »Združna tiskarna v Ljubljani, registr. zadruga z omejeno zavezo.« — »Genossenschaftsdruckerei in Laibach, registr. Genossenschaft mit beschränkter Haftung.«

7.) »Tovarna sodovice, registr. zadruga z omejenim poroštvom v Ljubljani.«

8.) »Mlekarska zadruga v Zagorju na Pivki, registr. zadruga z omejenim poroštvom.«

Pri c. kr. okrožnem kot trgovinskem sodišču v Novem mestu so se izvršile naslednje izpremembe:

A. V trgovinskem registru:

1.) Vpis tvrdke: »Alojzij Pečnik, trgovina z mešanim blagom v Velikih Laščah.«

2.) »A. Peterlin in tov., opekarska tovarna v Ribnici.« Javni družabniki so: Josip Klun, Andrej Peterlin, Franc Pirker in Andrej Podboj, posestniki v Ribnici.

3.) Izbris tvrdke: »Zimmer Isidor, Cafetier in Rudolfswert.«

B. V združnem registru vpis tvrdk:

1.) »Hranilnica in posojilnica v Leskovcu pri Krškem, registr. zadruga z neomejeno zavezo.«

2.) »Hranilnica in posojilnica v Zagradcu, registr. zadruga z neomejeno zavezo.«

3.) »Hranilnica in posojilnica v Trzišču na Dolenjskem, registr. zadruga z neomejeno zavezo.«

4.) »Hranilnica in posojilnica na Trebelnem, registr. zadruga z neomejeno zavezo.«

Tržno poročilo in tržne cene.

Setve v naši državi so dobro prezimile, dasi je bila zima dolga in huda; obvaroval jih je sneg, ki je zapadel pred hudim mrazom. Pozneje je sicer vreme postalo ugodnejše, toda sneg ni skopnel popolnoma in jih je varoval tudi pred drugim mrazom. Šele hude slane v prvih pomladanskih tednih so provzročile po nekaterih ogrskih okrajih nekaj škode, ki pa ni nič vplivala na tržne cene. V Nemčiji pa je mraz uničil skoraj vso ozimino, in so na Brandenburškem, Pomoranskem in Poznanjskem setve baje skrajno revne. Tudi zadnje tedne si niso mogla žita ob sicer jako vlažnem, toda mrzlem vremenu opomoči. Vendar upajo, da se rastline, ki so na videz premrle, zopet poživé, ako nastopi kmalu toplejše vreme. Ali velik del obdelanega polja je bilo treba preorati in zasejati z jarino.

Na naše žitne cene bo škoda v Nemčiji vplivala malo ali nič, ker izvažajo Ogrska le prav malo svojega žita na Nemško. Dobiček bosta imeli Rusija in Amerika.

Tudi v Severni Ameriki tožijo o škodi, ki jo imajo pri žitu, toda tem poročilom ni dosti verjeti, ker so le spletke posameznih spekulantov. Zadnje washingtonsko poročilo o setvah pravi, da so sploh tako ugodne, kakor že deset let ne. Če so cene v Severni Ameriki v zadnjem času nestalne, moramo pri tem misliti le na špekulacije.

Iz ostalih žitnih krajev ne čujemo nikakih ali pa le malo pritožb. Obča lanska žetev je bila sicer nekoliko slabejša nego v letih 1898. in 1899., toda z ozirom na prihranke iz teh let imamo dovolj zaloge; saj je že zdaj toliko pšenice na morju v Evropo, da je import do prihodnje žetve popolnoma zasiguran. Poleg Severne Amerike in Argentine izvažata letos tudi Avstralija in Indija. Pičlosti žita torej letos ne bo treba vpoštevati; zato so tudi kupovalci jako rezervirani ter kupujejo le, kolikor morajo; žita si torej ne morejo dražiti. — Sedanje žitne cene so primerne.

Za koruzo je bila lani na Ogrskem letina srednje mere; tega pridelka bo zadosti za vso monarhijo. Jeseni je cena padala, toda huda zima jo je predručala. Spričo ostrega mraza in velikega snega koruze niso mogli ružiti, vrhutega pa je bilo povpraševanje tako veliko, da dovoz ni zadostoval. Cena je rasla do početka plovbe. Šele v zadnjem času je konsum nekoliko popustil, ker je bila živina že na paši; oddajalci so torej odjenjali. — Sedaj je cena zopet precej visoka, vendar se utegne znižati, če ostane vreme še lepo in setvi ugodno. Tudi to, da je bila lani na Rumunskem izborna letina in se je koruze v našo monarhijo precej prodalo, lahko zniža ceno temu pridelku.

Kupčija z moko ne teče normalno. Ne zahtevajo je toliko, kakor bi se bilo nadejati sedaj, ko je poljsko delo. Cene fine moke so pri nas in na Ogrskem tako nizke, da se nikakor ne strinjajo s pšeničnimi cenami; črne moke pa je pri nas toliko v zalogah, da se le pod izgubo lahko oddaja. Naši avstrijski mlini tožijo zaradi slabe kupčije, a ogrski izkazujejo v bilancah velike dobičke. Čeprav jim je namreč izvoz vsled preklica mlevskega prometa skoro docela nemogoč — kar je sicer jako obžalovati — vendar ogrski mlini lahko razpečavajo fino moko vsaj v naše kraje, črno moko pa oddajajo doma po visokih cenah. Pri nas, kakor rečeno, nima cene ne fina, ne črna moka.

Ogrske državne železnice so po novem letu večini ogrskih mlinov dovolile jako velike vozninske olajšave, zato z našimi mlini lahko prav uspešno konkurirajo, in če nam naša južna železnica voznih cen izdatno ne zniža, potem nam kažejo žalostne kupčije.

Cene, ki so spodaj navedene, so cene mokam iz našega prvega kranjskega mлина, mлина g. Vinka Majdiča v Kranju, in iz mлина g. Petra Majdiča v Celju. Cene prvega mлина se razumejo za blago, postavljeno v Kranj, drugega za blago, postavljeno v Celje. Izdelki so najboljše vrste in nad vsemi ogrskimi mokami. Moka g. Vinka Majdiča je na Tirolskem, Koroškem in Primorskem celo tako priljubljena, da peki blago dostikrat preplačajo; to nam kaže, da je lepo razvit obrt naših domačih mlinov.

Žitne cene na Dunaju za 50 kil.

Pšenica 76 kil za maj, junij	K 7.93
» » » » oktober	» 8.01
rž za maj, junij	» 7.90
» » oktober	» 7.17
koruza za maj, junij	» 5.60
» » julij, avgust	» 5.68
oves za maj, junij	» 7.04
» » oktober	» 6.—

Žitne cene v Budim-Pešti za 50 kil.

Pšenica 76 kil za prompt	K 7.55
» » » » maj	» 7.61
» » » » oktober	» 7.71
rž za maj	» 7.60
» » oktober	» 6.78
koruza za maj	» 5.32
» » julij	» 5.40
oves za maj	K 6.50—7.10
» » oktober	K 5.60

Žitne cene v Sisku za 50 kil.

Pšenica	K 7.40—7.50
bosenski oves	» 6.50
sremski oves	» 6.70
činkvantin	» 6.80
koruza	» 5.65—5.75

Za nekatere kraje kaže kupiti koruzo in činkvantin kakor sploh drugo žito v Barču, dasi so cene v Barču za 10 h višje od cen, ki veljajo za Sisek.

Cene mlevskim pridelkom.

Vinko Majdič v Kranju.

0	1	2	3	4	5	6	6½	7	7½	8
25.80,	25.20,	24.30,	23.40,	22.50,	21.80,	20.20,	19.20,	18.20,	16.80,	10.—
Otrobi										
debeli drobni										
10.20, 8.80.										

Cene za 100 kg, postavljeno v Kranj.

Peter Majdič v Celju.

0	1	2	3	4	5	6	6½	7	7B
25.60,	25.20,	24.50,	23.50,	22.60,	21.80,	20.50,	19.50,	18.80,	17.20.
Otrobi									
debeli drobni									
10.20 —									

Cene za 100 kg, postavljeno v Celje.

Cene kolonijalnemu in drugemu blagu.

Sladkor, raffiné I ^a	K 85.—
» » II ^a	» 84.50
sladkor rezani I ^a	» 87.—
» » II ^a	» 86.50

za 100 kil, postavljeno na Dunaj.

Špirit za maj K 40.60, postavljeno na Dunaj.

Petrolej kavkaški	K 10.50
za 100 kil brez soda, brez carine v Trst,	
» gališki Standart White	» 36.—
» » čisti (wasserhell)	» 37.—
za 100 kil, postavljeno na Dunaj, za cel vagon.	

Kava Santos Superior	K 49.—
» Good Average	» 42.—
» Regular	» 41.—
» iz Zah. Indije po kvaliteti do	» 145.—
» Guatemala do	» 128.—
» Portorico do	» 120.—
» Rio Lavé do	» 75.—
» Java rumena do	» 120.—

za 50 kil, postavljeno v Trst.

Riž Rangoon	K	18.—	do	29.—
» Bassein	»	19.—	»	29.—
» Mocelmein	»	22.—	»	28.—
» Arracan	»	18.—	»	26.—
» Japan	»	28.—	»	37.—
» Glacé laški	»	40.—	»	50.—

za 100 kil, postavljeno v Trst.

Slive bosenske uzančne	K	13.—	do	13.25
» » po 100 komadov	»	14.—	»	14.50
» » » 85 »	»	15.50	»	15.75
» srbske uzančne	»	12.25	»	12.50
» » po 100 komadov	»	13.—	»	13.50
» » » 85 »	»	14.—	»	14.25

za 50 kil, postavljeno v Budim-Pešto.

Svinjska mast	K	53.50	do	54.—
Slanina štiridelna	»	44.—	»	44.50

za 50 kg, postavljeno v Budim-Pešto.

Olja se malo pripelje, in so cene trdne. Jedilno »leccer« olje K 78.— do 80.— za 100 kil — franko sod — postavljeno v Trst. — Ripsovo olje K 83.— do 84.— za 100 kil, postavljeno v Budim-Pešto.

Popravki. Na 1. strani v 6. vrsti od zgoraj beri namesto „raznorodno« konkurencu nove vrste“: „raznorodno« konkurencu, konkurencu nove vrste“. — Na 12. strani v levem razpredelku v 35. vrsti od zgoraj beri namesto „in mero tega zneska“: „in te mere“.

1. in 2. številko „Narodnogospodarskega Vestnika“ smo poslali na ogled trgovcem, obrtnikom in mnogim drugim, ki bi se utegnili zanimati za naše narodno gospodarstvo. 3. številko pa dopošljemo samo članom slovenskega trgovskega društva „Merkur“ in naročnikom. Naročnino je poslati vsaj do 25. t. m.

Upravništvo.

Važno za trgovce!

Najboljša in najcenejša postrežba

za drogve, vsakovrstna zelišča in korenine (tudi po Kneippu), ribje olje, redilno in posipalno moko za otroke, kemikalije raznih vrst, dišave, toaletne predmete, fotografske aparate in potrebščine ter kirurški obvezila, vosek in pasto zatla itd. itd.

Za živinorejce

posebno priporočljivo: grenka sol, dvojna sol, soliter, enecjan, kolmož, krmilno apno itd.

===== Oblastveno konc. prodaja strupov. =====

Vsakovrstna sredstva za desinfekcijo.

Vsa naročila se izvršujejo točno in solidno.

Drogerija Antona Kanca

v Ljubljani, v Šelenburgovih ulicah št. 3.

Častiti slovenski rojaki in
rodoljubke, pozor!

**Kava (cikorija) in sladna kava
družbe sv. Cirila in Metoda,**

ki je priznано najboljša primes k bobovi kavi ter bi jo morala rabiti vsaka slovenska rodbina, se dobi prav povsod. Narodnega trgovstva in občinstva domoljubna dolžnost je, da to edino in prvo domače podjetje te vrste podpira z obilnim kupovanjem.

Mizarska zadruga

v Šent Vidu pri Ljubljani

se priporoča slavnemu občinstvu v naročitev

raznovrstne

temne in likane

sobne

oprave

iz suhega lesa, solidno izgotovljene po lastnih in predloženih vzorcih.

V prav obilno naročitev se priporoča

Josip Arhar
načelnik.

(502—11)

Ustanovljena 1847.

Ustanovljena 1847.

Tovarna pobištva J. J. NAGLAS v Ljubljani

Zaloga in pisarna: Tovarna s stroji:
Turjaški trg št. 7 || Trnovski pristan št. 8-10

priporoča po najnižji ceni:

opravo za spalne sobe, opravo za jedilne sobe, opravo za
salone, žimnate modroce, modroce na peresih, otroške
vozičke, zastore, preproge itd.

Velika zaloga

Styria-, Helikal-,
Austria-, Peugeot-
koles.

pristnih Jos. Reithoffer
sinov

pnevmatik

katere nudim po isti ceni
kakor tovarna.

Pristne švicarske žepne ure, budilke, stenske ure, verižice, prstane itd. itd.
Namizna oprava: noži, vilice, žlice itd.

*** Najboljši šivalni stroji. ***

Najnižje cene in jamstvo!

Z vsem spoštovanjem

**Jr. Čuden, urar in trgovec, na Mestnem
trgu št. 25, nasproti rotovža.**

Ceniki brezplačno in poštnine prosto.

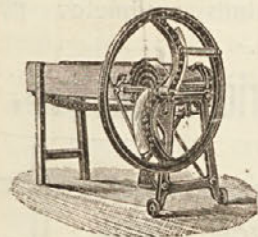
Mehanična delavnica: Ribji trg, blizu prodajalnice.

Popravila se sprejemajo v prodajalnici in delavnici.

Karla Kavšeka nasl.

Schneider & Verovšek

trgovina z železnino na debelo in na drobno
v Ljubljani, na Dunajski cesti št. 16,

priporočata svojo bogato zalogo raznovrstnega železa, traverz, železniških šin, žice, dratencev, storje za
strobe, vodnih žag, pil, vsakovrstnega orodja za rokodelce, kuhinjske oprave, ulitih kotlov, tromb za vodo,
peči, ščedilnikov (nove vrste, zelo pripravi, že obzidani), nagrobnih križev itd. po tovarniških cenah.
Posebno opozarjajo na svojo veliko zalogo poljedelskih strojev. Imava: mlatilnice, slamoreznice, vitle (geple),
trijerje, stiskalnice in mline za sadje in grozdje, jeklene pluge, brane za mah, trombe za vino in sploh vse
potrebščine za poljedelstvo. — Vsak stroj pod jamstvom in ceneje kakor naravnost iz tovarne.

Ilustrovani slovenski ceniki brezplačno.

Vinko Majdič

lastnik valjičnega mlina v Kranju.
Priznано najboljši mlinski izdelki,
zlasti izborna pšenična moka.

Za trgovce, obrtnike,
lekarnarje in tovarnarje

izdelujem po naročilu
različnih vrst škatle.
Knjižice za vzorce
suknenega blaga in
drugih tvarin, različne
velikosti, s firmo in brez
firme.

Cena nizka kakor v naj-
večjih zunanjih tovarnah.

Knjigoveznica in kartonaža z elektr.
Ljubljana, Šelenburg. ulice nasproti glavni pošti.

Iv. Bonač.

J. Lozar

v Ljubljani

na Mestnem trgu šte. 7
priporoča svojo

**bogato zalogo turistovskih
srajc, turistovskih,
kolesarskih in lovskih
dokolenic, lovskih volnenih
jopičev, zimskih in letnih
nogavic, zavratic itd.**

**Čino moško perilo in
spodnja obleka.**

J. Kraigher

krojaški mojster v Ljubljani na Kongresnem trgu 5
priporočam častitemu občinstvu svojo izdelovalnico
oblek ter ga opozarjam tudi na svojo zalogo prist-
nega brnskega, angleškega in drugega inozemskega
blaga, s katerim lahko dobro in ceno postrežem v
vsakem oziru.

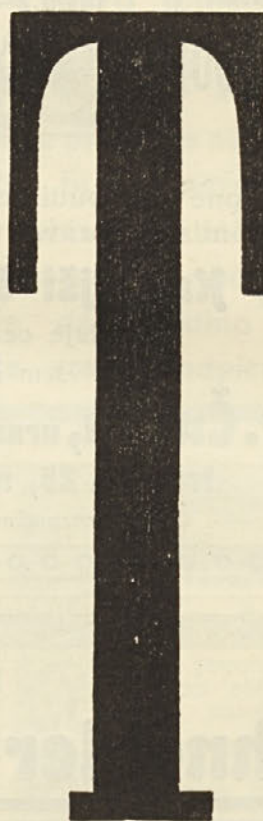
Zahvaljujoč se za dosedaj mi izkazano zaupanje,
se toplo priporočam še za nadaljna naročila.

Z odličnim spoštovanjem **Jr. Kraigher.**

Na debelo.

Na drobno.

ovarna papirnih izdelkov
priporoča zlasti papirne vrečice
iz najmočnejšega papirja, ovojni
papir vseh vrst, pisemski, kon-
ceptni, pergamentni papir i. t. d.
po konkurenčnih cenah.

Edina domača izdelovalnica
trgovskih poslovnih in ko-
pirnih knjig po najnovejšem
sistemu.

Edini lastnik in iznajditelj
novega patenta trgovskih knjig.
Ta iznajdba je po strokovnjaški
oceni za vsakega trgovca, urad-
nika, za pisarne i. t. d. najvaž-
nejšega pomena.

Zavod za črtanje papirja.

Obenem priporočam svojo
bogato zalogo vseh drugih pisal-
nih in risalnih predmetov po
najnižji ceni.

Jos. Petrič v Ljubljani.

Novo za trgovce!

Redilni praški za prasiče.

Izdelek dr. pl. Trnkóczyja. 1 zavitek 50 h; pri
naročilu 15 zavitev 40 % popusta ob gotovem plačilu.

Prodaja prosta in z dobičkom.

Založnik: lekarnar plem. Trnkóczy v Ljubljani.